



1—2 december.

Debatter m. m.

Tisdagen den 1 december.

Sid.

Svar på interpellation av herr Ohlon ang. principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet	3
---	---

Onsdagen den 2 december.

Svar på interpellation av herr Wistrand ang. upphävande av passviseringstvånget för västtyska medborgare	8
Förslag till kommunallag m. m.	11
De statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.	50
Begränsning av den statliga verksamheten m. m.	58
Effektivisering av besparingsarbetet inom statsförvaltningen m. m.	69
Förhöjning av vissa äldre pensioner	71
Pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer	87
Godkännande av ett dubbelbeskattningsavtal med Danmark	91
Lagstiftning ang. straff för bilstöld m. m.	92

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 2 december.

Utrikesutskottets utlåtande nr 8, om godkännande av tilläggsprotokoll nr 4 till överenskommelsen ang. upprättande av en europeisk betalningsunion	10
— nr 9, om Sveriges anslutning till en överenskommelse ang. Österrikes utländska offentliga förkrigslån	10

	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, ang. förslag till kommunallag m. m. ....	11
— memorial nr 23, ang. uppskov med behandlingen av vissa motioner	50
Statsutskottets utlåtande nr 182, ang. översyn av sexualundervisningen	50
— nr 183, ang. ökat utrymme för undervisning i barnavård inom olika skolformer	50
— nr 184, ang. inrättande av en professur i näringslära	50
— nr 185, ang. främjande av forskning och folkupplysning genom upptagning av kulturhistoriska filmer	50
— nr 186, ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.	50
— nr 187, om utredning ang. samordning av det statliga anstaltsväsendet	58
— nr 188, ang. allmän regionplanering över hela landet m. m.	58
— nr 189, ang. begränsning av den statliga kontrollen över den kommunala verksamheten	58
— nr 190, om utredning ang. de s. k. folksjukdomarna	58
— nr 191, ang. begränsning och rationalisering av den statliga verksamheten	58
— nr 192, ang. effektivisering av besparings- och rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen m. m.	69
— nr 193, ang. omedelbar behandling av frågan om förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner	71
— nr 194, ang. pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer	87
Bevillningsutskottets betänkande nr 61, ang. godkännande av ett dubbelbeskattningsavtal med Danmark beträffande skatter å inkomst och förmögenhet m. m.	91
— nr 62, ang. godkännande av ett dubbelbeskattningsavtal med Danmark beträffande skatter å kvarlåtenskap	92
Bankoutskottets utlåtande nr 31, ang. pension åt f. städerskan vid riksdagshuset Karin Andersson	92
Första lagutskottets utlåtande nr 45, ang. skärpt lagstiftning om straff för bilstölder m. m.	92
Andra lagutskottets utlåtande nr 40, ang. förhandlingsrätt för arbetstagarförening med avseende å pensionärer m. m.	95

## Tisdagen den 1 december.

Kammaren sammanträdde kl. 3 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 24, 25 och 28 nästlidne november.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 399, till Konungen i anledning av väckta motioner angående utredning om införande av högertrafik i Sverige.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en fastighet i Västerbottens län;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan;

nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning av Stockholms örlogsbas;

nr 403, i anledning av väckt motion om inläggande av vatten- och avloppsledning i vissa fastigheter i gamla Djurgårdsstaden;

nr 404, i anledning av väckta motioner angående tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna; samt

nr 405, i anledning av väckta motioner om förbättring av pensionerna åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet.

**Ang. principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet.**

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ohlons interpellation angående

principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr S. Ohlon har — med anledning av att professorn vid Chalmers tekniska högskola S. O. Asplund i en framställning till Kungl. Maj:ts riktat kritik mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet — frågat, om jag har för avsikt att ombesörja en undersökning, huruvida de principer, som styrelsen tillämpar i denna verksamhet, kan anses tillfredsställande.

I anledning härav får jag anföra följande.

Professor Asplund kritiserar framför allt de normer och bestämmelser för broars utformning och dimensionering, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan många år tillämpat och alltjämt tillämpar beträffande *dels* den trafikbelastning, som anses böra läggas till grund för konstruktion av en bro, *och dels* broöverbyggnadernas styvhet, d. v. s. tillåtna nedböjningar. Han gör därvid jämförelser med motsvarande bestämmelser i vissa andra länder. Genom att uppställa mindre rigorösa men enligt Asplund ändock fullt tillfredsställande krav skulle enligt hans förmenande avsevärda besparingar kunna göras.

Med anledning av remiss har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i utlåtande den 16 september 1953 bemött Asplunds kritik. Styrelsen uttalar bl. a., att den med hänsyn till att Asplunds framställning innehåller så svåra beskyllningar och vunnit så stor publicitet anser sig berättigad att ställa krav på en undersökning i frågan. Karaktären av framställningen är enligt styrelsen dock sådan, att den ej borde föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedermera har båda parter skriftligen ytterligare utvecklat sina synpunkter. Det sista yttrandet inkom i slutet av oktober från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

### Ang. principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet.

Det är uppenbart, att ett ekonomiskt och tekniskt riktigt handhavande av brobyggnadsverksamheten i landet är en mycket viktig angelägenhet, icke minst i dagens läge, när upprustningen av vårt vägnät bedrivs i snabb takt och broinvesteringarna är betydande.

Med hänsyn härtill och på grund av den framförda kritikens beskaffenhet har detta ärende också upptagits till ingående överväganden inom kommunikationsdepartementet, varvid i första hand de engagerade parterna, som jag nämnde, fått tillfälle att slutligt bemöta varandras synpunkter. De ifrågavarande problemen är till väsentliga delar av svårbedömlig teknisk-vetenskaplig karaktär. Jag har därför ansett det både önskvärt och erforderligt att granskningen av frågorna på ett eller annat sätt sker med hjälp av särskild sakkunskap. Denna bör givetvis vara helt fristående i förhållande till de i frågan uppträdande parterna. Redan på ett tidigt stadium har jag också låtit inleda undersökningar i syfte bl. a. att nå kontakt med utomstående expertis. Vissa svårigheter har tyvärr yppat sig härutinnan, vilket gör att jag ännu icke är beredd att på grundval av dessa efterforskningar lämna närmare besked om hur ärendet fortsättningsvis kommer att behandlas. Jag kan emellertid försäkra interpellanten, att jag kommer att ägna frågan all den uppmärksamhet dess vikt kräver.

Herr OHLON (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, som jag inte har något att erinra emot. I slutet av svaret förekommer emellertid en passus, som kanske behövde ägnas en smula uppmärksamhet.

Statsrådet sade, att det hade varit svårt att få kontakt med utomstående experter. Han hade redan på ett tidigt stadium låtit inleda undersökningar för att få svar på frågan om vem som här har rätt, men det hade hittills inte lyckats honom att få tillgång till den sakkunskap, som skulle behövas för ändamålet. Man får kanske förklaringen till detta i vad som har förekommit under

debatten omkring våra brobyggnadsfrågor. När den pågick som livligast, inkom från byggmästare Olle Engkvist i Stockholm ett brev, där han gjorde gällande, att ingen expert, anställd i privat tjänst, hittills vågat opponera mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, därför att denna enväldigt kontrollerar och programskriver brobyggena. Det är först när professor S. O. Asplund, stridbar och framstående konstruktör och ekonomiskt oberoende genom sin professur, erhållit en så fri ställning, säger herr Engkvist, att han kunnat bortse från otillbörliga hänsynstaganden, som diskussionen flammade upp.

Storbyggmästaren i Stockholm framhåller, att han som gammal byggnadsföretagare och utredare inte kunnat undgå att konfronteras med förhållandena på ett så närbesläktat område som brobyggnadsområdet. Det har inte kunnat döljas, säger han, att ett spänningsförhållande länge rått mellan entreprenörerna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och att denna icke tagit tillräcklig hänsyn till sund och klok ekonomi.

I initierade kretsar, fortsätter herr Engkvist, förefaller det högst sannolikt, att onödigt merkostnad genom alltför höga krav och stränga bestämmelser från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgår till minst 100 miljoner kronor de senaste tjugo åren. Och ändå har under den övervägande delen av dessa år brobyggnadsverksamheten av kända orsaker varit mycket begränsad. När nu brobyggnadsverksamheten visar tendens till stark expansion, är det högeligen önskvärt och välkommet med kritik och krav på fritt och gott omdöme såväl beträffande projektering och planering som vid ekonomiskt handhavande av dessa väldiga utgifter.

Herr Engkvist tar såsom exempel ett broärende, som förekom under kriget. Det var en bro — en viktig förbindelse med annat land — som skadades svårt det första krigsåret. Vid reparationsfrågornas behandling framförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med stor kraft, att bron, med hänsyn till det andra landets »berättigade» anspråk, skulle åter-

Ang. principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet. ställas i det skick den hade före katastrofen. Revisionsutlåtandet däremot slog fast, att bron skulle repareras så, att den efter reparationen fyllde sakliga krav på hållfasthet och utseende. Kostnadsskillnaden mellan de två förslagen belöpte sig till cirka en miljon kronor. Trots att revisionsförslaget inte ur vare sig byggnadstekniska eller ekonomiska synpunkter kunde angripas, vidhöll ändock väg- och vattenbyggnadsstyrelsen envist sitt förslag. Lösningen blev en kompromiss, som dock inbesparade cirka en halv miljon kronor åt staten. Ingen som helst kritik eller missnöje från någon part har efteråt avhört.

Detta är nog, säger herr Engkvist, ett typexempel på det centrala ämbetsverkets sätt att handlägga vissa ärenden.

Sedan kommer han in på frågan om den mycket omtalade Strömsundsbron i Jämtland. Om den har professor Asplund lämnat en del ganska intressanta upplysningar. Det gäller en bro nära gränsen till Lappland och intill ett samhälle med 1 500 invånare. Var och en som har rest där upp vet ju att det är fråga om ganska öde marker. 1950 trafikräknades där 409 fordon per dygn. Den 12 1/2 meter breda bro, som styrelsen nu vill beställa för åtta miljoner kronor, kommer att kunna föra över 8 000 fordon per timme och därtill belastas med 6 600 människor. Professor Asplund fortsätter: Det är tydligt att staten står i begrepp att bara på denna enda bro kasta bort omkring tre miljoner kronor, som skulle kunna inbesparas, om man i stället för något mer än halva kostnaden nu byggde en hälften så bred bro. Den halverade bron får då en trafikkapacitet av 5 000 fordon per timme. Det är 50 gånger mer än den trafik man nu kan räkna med. Först om femtio eller hundra år, när behovet av en större bro verkligen föreligger, kan man bredvid bygga en likadan eller bättre dubblerande bro. Dennas nuvärde kan efter 5 procents ränta beräknas till en halv miljon kronor, om den skulle byggas om femtio år, och 40 000 kronor, om den skulle byggas om hundra år.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har

emellertid hårt hållit på sitt förslag beträffande Strömsundsbron, och denna blir väl nu byggd i sin avsedda mera vidlyftiga gestaltning.

Det har sagts i diskussionen att det bara är professorerna vid Chalmers tekniska högskola som står för oppositionen. Det är nog inte alldeles riktigt. För inte så förfärligt länge sedan hölls ett offentligt föredrag i Svenska teknologföreningen, betitlat »Tekniska bestämmelser — ett ting på gott och ont». Föredragshållare var byrådirektör Bror Fellenius i järnvägsstyrelsen. Han framhöll bland annat att en byråkratisk tillämpning av bestämmelser leder till onödigt kostsamma konstruktioner och bromsar den tekniska utvecklingen. Så snart bestämmelserna fastställts, tillämpas de i praktiken ofta byråkratiskt oersonligt. En fruktbringande smidig inställning till bestämmelserna förekommer ofta inte bland vår tids många gånger byråkratiskt inställda tekniska tjänstemän. Deras inställning är kanske förklarlig. Bestämmelser, tillämpbara på alla förhållanden, blir en katekes efter vilken allt styrs. Kompetenskraven för såväl konstruktörer som kontrollanter blir de minsta möjliga. Allt går efter de givna föreskrifterna. Något ansvar behöver inte tas. Tekniken blir en robot under bestämmelserna. — Detta är ju mycket hårda ord!

Vår kanske förnämste expert här i landet på betongteknik, i varje fall en av de förnämsta, professor Hjalmar Granholm, har också yttrat sig i ärendet. Man skulle tro att han såsom betongtekniker skulle hålla styvt på de betongbyggda broarna, men det gör han inte, utan tvärtom förefaller det av de inlagor som han inlämnat under den här kontroversen, som om han skulle ha blicken öppen för alla möjligheter som man kan tänka sig. Han framhåller t. ex. att då det gäller betongbroar kommer in ett sådant fenomen som krypningen, vilket innebär att materialet under långvarigt tryck allt mer pressas ihop. Sandöbron var ju en betongbyggd bro. Han gör gällande att så länge de krypningsundersökningar som väg- och vattenbyggnads-

**Ang. principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet.**

styrelsen utfört på Sandöbron inte publicerats och inte är tillgängliga för vetenskaplig forskning, är det knappast rådligt att fortsätta att bygga med betong i ännu större skala. Han avråder från att gå vidare till ett nytt världsrekord — det gäller nu brobyggnaden från Bohuslän till Tjörn eller Orust — innan erfarenheterna från det tidigare jättearbetet, alltså vid Sandö, bearbetats vetenskapligt. Han framhåller också, att hängbroarna, som visserligen inte förbjudits här i Sverige men som på grund av gällande bestämmelser inte har kunnat komma till utförande, i andra länder, exempelvis i Norge och Amerika, utnyttjas i stor utsträckning. En av de största broar som finns, nämligen Golden Gate Bridge vid San Francisco med 1 280 meters spännvidd, är byggd i form av hängbro åren 1932—1936. Detsamma gäller om den kanske mest trafikerade bron i världen, nämligen George Washington Bridge över Hudson River vid New York mellan Manhattan och New Jersey, byggd 1928—1932. Den är visserligen inte världens längsta, men tack vare sin stora bredd och enorma trafik världens mäktigaste hängbro. Huvudspannet har en längd av 1 067 meter och en bredd av inte mindre än 36 meter.

När man tar del av dessa experters framställningar, kan man inte värja sig för det intrycket att hängbroproblemet tycks vara vetenskapligt klarare utrett än betongbroproblemet — när det gäller längre spännvidder.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har gjort gällande att det inte är lämpligt att bygga hängbroar i närheten av våra kuster på grund av den saltmättade luften. Detta gäller speciellt västkusten, och man tänker då på broförbindelsen från Bohuslän till Orust eller Tjörn. Mot detta anmärker professor Granholm att i New York mellan Manhattan och Brooklyn finns en hängbro, den s. k. Brooklynbron, som med ett mittspann på 486 meter varit i tjänst sedan 1883. När Brooklynbrons kablar öppnades för inspektion, sedan de varit i tjänst i 50 år, visade det sig att trådarna var helt utan rostangrepp. Det förhåller sig nämligen

så, att den sammanlagda ytan av järnkonstruktioner i en hängbro är tämligen liten, om man utför tornen i betong, och målnings- och underhållsarbetet blir därför inte så omfattande. Jag vill minnas att den senast byggda bron i Amerika, den över Chesapeake Bay, åtminstone i mittspannet är utförd som hängbro, men det törs jag inte säga med full säkerhet. Det är emellertid tydligt att amerikanerna, som väl får anses vara de förnämsta experterna på brobyggnadsområdet, icke går så ensidigt och dogmatiskt fram som vi tycks ha gjort i vårt land.

Nu vill jag, herr talman, inte alls framställa mig såsom någon sorts kännare på detta område. Tvärtom — jag är i hög grad lekman på detta gebit. Men när man tar del av de hårda motsättningar mellan svenska experter, som här har yppat sig, finner man det vara allt skäl att understryka — vilket ju också herr statsrådet önskade — att det göres en objektiv och grundlig undersökning rörande dessa ting. Skulle det av vissa skäl, som väl herr statsrådet känner mycket bättre än jag, inte vara möjligt att uppbringa svensk expertis för ändamålet, får vi väl gå till utländska sakkunniga och begära deras hjälp.

Jag vill ännu en gång understryka att det gläder mig att statsrådet har visat sig vara intresserad av saken och kommer att göra vad på honom ankommer för att den skall bli till fullo utredd.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:** Herr talman! Till de exempel på olika konstruktioner och annat, som herr Ohlon här har anfört, vill jag bara knyta den reflexionen, att jag anser det lämpligt att vi avstår från att diskutera sådana ting till dess de experter, som det är meningen skall få yttra sig i frågan, haft ordet.

Jag är dock angelägen att samtidigt också få klarlägga en annan sak. Om någon av interpellationssvaret eller herr Ohlons reflexioner kring detta skulle få den föreställningen att de svårigheter, vi hittills haft att knyta kontakt med öns-

Ang. principerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsverksamhet. Kad expertis, skulle bero på att ingen vågar åta sig sådana uppdrag, så finns det ingen grund för den uppfattningen. Vad som har skett är att vi har vänt oss inte till svenska, utan till experter från främmande land, och de experter, som hittills blivit tillfrågade, har på, så långt vi kan bedöma, fullt legitima skäl avböjt. Jag är angelägen att understryka detta, så att intet missförstånd skall uppstå på denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 8 och 9, konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 och memorial nr 23, statsutskottets utlåtanden nr 182—194, bevillningsutskottets betänkanden nr 61 och 62, bankoutskottets utlåtande nr 31, första lagutskottets

utlåtande nr 45 samt andra lagutskottets utlåtande nr 40.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 510, av herr *Huss*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa ersättningar i anledning av paratyfusedemien år 1953; samt

nr 511, av herrarna *Velander* och *Ahlberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1952 (nr 375) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.26 eftermiddagen.

In fidem

*G. H. Berggren.*

## Onsdagen den 2 december.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

### Ang. upphävande av passviseringstvånget för västtyska medborgare.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wistrands interpellation angående upphävande av visumtvånget för västtyska medborgare vid resa till Sverige, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Wistrand frågat, om jag anser det möjligt att utan dröjsmål gå i författning om upphävande av visumtvånget för västtyska medborgare vid resa till Sverige.

I anledning härav får jag meddela, att frågan om upphävande av visumtvånget mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland varit föremål för förnyat övervägande, sedan jag den 7 november 1951 besvarade en enkel fråga av herr Wistrand i ämnet. Som svar på en framställning från Förbundsrepubliken Tysklands härvarande beskickning meddelade jag i en note den 6 maj 1953 till beskickningen, att svenska regeringen ännu icke anser sig beredd att frånfalla viseringskravet i fråga om tyska medborgare, som önskar besöka Sverige, men framhöll i sammanhanget, att de svenska viseringsmyndigheterna i Förbundsrepubliken Tyskland erhållit generella bemyndiganden att i mycket stor utsträckning visera pass för tyska medborgares besök i Sverige utan föregående förfrågan hos vederbörande myndighet i Sverige. Detta betyder för de flesta tyska medborgare, att visering kan erhållas utan tidsutdräkt och omgång.

Tilläggas må att danska och norska regeringarna i denna fråga hittills in-

tagit samma ståndpunkt som den svenska regeringen.

Sedan Förbundsrepubliken Tysklands regering med verkan från den 1 juli 1953 upphävt visumtvånget för svenska medborgare, som önskar besöka Förbundsrepubliken Tyskland och vilkas vistelse inte kommer att överstiga tre månader, har på svensk sida genom beslut den 3 juni 1953 förordnats, att avgift för visering ej längre skall avkrävas tyska medborgare för resor till Sverige efter den 1 juli 1953.

Slutligen vill jag nämna att frågan om visumtvång för västtyska medborgare vid resa till Sverige för närvarande är föremål för förnyad prövning av vederbörande svenska myndigheter. Enär frågan ännu icke slutbehandlats, är jag icke för dagen beredd att göra något uttalande om regeringens ställningstagande, när ärendet blir färdigberett.

Herr **WISTRAND** (h): Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr utrikesministern få framföra ett tack för svaret, ehuru det ju inte är slutgiltigt.

När jag för första gången väckte denna fråga här i riksdagen för två år sedan, hade jag nog hoppats, att jag inte skulle behöva komma tillbaka till saken, även om jag med stor tacksamhet och erkänsla vill inkassera de lättnader som på detta område redan har beretts från svenskt håll. Den gången var ett av mina främsta motiv, att det ömsesidiga visumtvånget vållade mycket besvär för alla svenskar, som vid resa till utlandet måste passera genom Tyskland. Denna svårighet har nu undanröjts genom att västtyska regeringen ensidigt upphävt visumtvånget vid resor till de västeuropeiska länderna, men dessa lättnader från tysk sida har hittills inte givit anledning till i varje fall fullt adekvata åtgärder från alla dessa länders sida gentemot Västtyskland.



**Ang. upphävande av passviseringstvangen för västtyska medborgare.**

Det skäl som närmast föranledde min fråga år 1951 har alltså numera bortfallit. Kvar står emellertid det principiella önskemålet att vårt land helst bör inte bara marschera med i den allmänna utvecklingen i Europa utan om möjligt befinna sig i främsta ledet, då det gäller att vidta positiva och reella åtgärder för att underlätta både den andliga och den kommersiella samfärdseln mellan de västeuropeiska länderna.

Det är nu flera år sedan visumtvånget upphävdes mellan de flesta västeuropeiska länderna inbördes, men Tyskland har alltså fått kvarstå i en viss särställning. Det är naturligt att man måste tillämpa den ordningen under en avsevärd tid innan Västtysklands status som jämbördig stat blev erkänd inom Västeuropa. Västtyskland har nu fått den ställningen, till stor del tack vare Europarådets verksamhet. Jag erinrar mig att hans excellens herr utrikesministern på sin tid här i riksdagen framhöll detta såsom en av de värdefullaste följderna av Europarådets arbete. Vi bör nu inte vara alltför rädda att ta konsekvenserna av vår inställning.

Man kan naturligtvis säga att det behövs en viss kontroll över inresorna till Sverige från Västtyskland på grund av att man inte kan kontrollera inresorna från östzonen till Västtyskland. Farhågorna på denna punkt bör dock inte överdrivas. Riskerna torde i varje fall inte vara större än de farhågor som vi kan hysa beträffande inresande från ett annat land med i någon mån motsvarande förhållanden, för vilket land Sverige upphävt inte endast visumtvånget utan även passtvånget.

Den nu tillämpade ordningen att bevilja visum utan avgift och i största utsträckning utan att de svenska viseringsmyndigheterna i Västtyskland behöver göra några förfrågningar hos vederbörande myndighet i Sverige förefaller mig vara en mellanform, som icke ger något av värde åt något håll men som ändå skapar ett visst obehag. Om inga förfrågningar behöver göras här i Sverige och visum utan vidare beviljas åt de allra flesta sökande, innebär ju detta, att

garantien mot att icke önskvärda element kommer hit i hög grad försvunnit. Men svårigheterna och besvärligheterna kvarstår för de tyskar, som vill resa till Sverige. Man bibehåller sålunda besväret för de resande utan att man från svensk sida vinner något väsentligt i fråga om säkerhet. Hela denna anordning, som har något av provisoriums olust över sig, är av den arten, att den bör avskaffas så snart som möjligt.

Det har också gjorts framställning från turistväsendets organisationer här i landet, särskilt från Sydsverige, där man varit van vid att ha en ganska stark tillströmning av tyska turister som man nu vill ha tillbaka, att Sverige skulle i detta hänseende jämställa Västtyskland med övriga länder i Västeuropa. Vi befinner oss nu faktiskt i den egendomliga situationen, att Västtyskland icke tillämpar visumtvång gentemot Sverige och sålunda i hög grad underlättar för svenska turister att resa till Västtyskland, medan vi i Sverige bibehåller visumtvånget och därmed skapar vissa svårigheter, som visserligen inte är oöverstigliga men som dock i någon mån hämmar den tyska turistströmmen till vårt land. Detta är ej i överensstämmelse med våra ekonomiska intressen.

Det står ju för alla klart, att den situation, i vilken Västtyskland ännu befinner sig, när det gäller det intereuropeiska umgänget, står inför sitt slut. Efter vad jag gjort mig underrättad om har redan tre länder, nämligen Holland, Schweiz och Turkiet, upphävt visumtvånget för västtyska medborgare, som önskar resa till dessa länder. Det förefaller mig som om vi här i Sverige inte skulle behöva iöva alltför mycket att följa det exemplet. Jag skulle med stor glädje hälsa, om vårt land åtminstone inte kom bland de allra sista, när det gäller att vidta en åtgärd, om vilken man helt säkert inom kort allmänt kommer att enas.

Jag förstår mycket väl att hans excellens på detta stadium, då frågan är under utredning, inte kan ge ett bestämt svar på hur denna utredning skall utfalla. Jag har likväl velat begagna tillfäl-

**Ang. upphävande av passviseringstvånget för västtyska medborgare.**

let att be honom fullfölja den vänliga attityd, som han visade i sitt anförande i anledning av min interpellation för två år sedan, och nu se till att vi utan dröjsmål även i förhållande till Västtyskland följer samma regler som dem vilka vi tillämpar i förhållande till andra väst-europeiska länder.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Jag skall inte göra några invändningar mot herr Wistrands anförande, ty jag är personligen i hög grad böjd att tillstyrka, att vi så snart som möjligt upphäver detta visumtvång. Men jag vill gärna att herr Wistrand skall veta, vilka invändningar som egentligen finns. Det är nog inte i första hand fråga om säkerhetssynpunkten. Den har kanske spelat en roll på vissa håll, men det är inte den som är av större betydelse. Detta framgår redan därav att enligt nu gällande bestämmelser har för innevarande år fram till den 31 oktober beviljats visum för över 42 000 västtyska medborgare, och visum har vägrats för endast 1 200. Det är klart att när visum beviljats i så stor utsträckning, så innebär det att det inte sker någon gallring eller försök till gallring ur säkerhetssynpunkt, utan den invändning som här på sina håll framförts och alltså göres gällande är att med det nuvarande läget i Tyskland, med de många flyktingarna från Östtyskland, som inte har kunnat beredas arbete ännu i Västtyskland, ligger det en stark frestelse för många tyskar i att söka sig hit. Visserligen vet de — om vi upphäver viseringstvånget — att detta inte innebär befrielse från skyldighet att söka arbetstillstånd. Rätt till inresa innebär alltså inte utan vidare att den resande har rätt att ta arbete här i landet. Men det har sagts, att när de väl kommer in i landet försöker de likväl skaffa sig arbete, och det blir då vissa svårigheter att kontrollera detta och visst trassel, när det gäller att avvisa dem som söker hålla sig kvar längre än den stadgade tiden, 2 å 3 månader, i syfte att ändå få

en möjlighet till arbete här. Det är alltså snarast det sociala trycket, som motiverar invändningen mot att upphäva visumtvånget för västtyska medborgare.

Herr WISTRAND (h): Herr talman! Jag förstår mycket väl den invändningen, men jag tror inte att man skall tillmäta den alltför stor betydelse. De, som skulle komma att resa hit på vinst och förlust i avsikt att söka arbete, tror jag inte kan bli så synnerligen många. Därutöver vill jag säga, när nu sociala skäl åberopas, att kan vi i någon mån lätta det stora och svåra tyska flyktingproblemet genom att bereda ett eller annat hundratal flyktingar som kommit hit möjlighet att få stanna kvar här och få arbete, så innebär detta verkligen ingen social olycka.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Huss'* motion, nr 510, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa ersättningar i anledning av paratyfusedpidemien år 1953.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herrar *Velander* och *Ahlberg* väckta motionen, nr 511, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1952 (nr 375) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 4 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse an-

gående Österrikes utländska offentliga förkrigsån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

#### Förslag till kommunallag m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunallag m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 15 april 1953 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 210, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) kommunallag;
- 2) lag om införande av kommunallagen;
- 3) lag angående ändring i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning;
- 4) lag angående ändring i kommunallagavlagen den 6 juni 1930 (nr 253); samt
- 5) lag angående ändrad lydelse av 33 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Förevarande proposition grundade sig i allt väsentligt på ett av 1946 års kommunallagskommitté den 4 februari 1952 avlämnat betänkande.

I samband med propositionen, vars behandling uppskjutits till höstsessionen, hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen

#### *inom första kammaren:*

- nr 501 av herr *Herlitz*,
- nr 502 av herr *Lundgren*,
- nr 503 av herr *Lodenius* m. fl.,

#### Förslag till kommunallag m. m.

- nr 504 av herr *Svensson*,
- nr 505 av herr *Weiland* m. fl.,
- nr 506 av herr *Spetz* och herr *Ohlsson*, *Ebbe*,
- nr 507 av herr *Sunne* m. fl. och
- nr 508 av herr *Nilsson*, *Patrick*, m. fl. ävensom

#### *inom andra kammaren:*

- nr 618 av herr *Nihlfors*,
- nr 619 av herrar *Hammar* och *Hagård*.
- nr 620 av herr *Adamsson*,
- nr 621 av herr *Ekdahl* m. fl.,
- nr 622 av herr *Persson* i Norrby m. fl.,
- nr 623 av herr *Svensson* i Vä m. fl. och
- nr 624 av fru *Sjöstrand* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej kunnat i oförändrat skick bifallas, i anledning av sagda proposition samt motionerna I: 501, I: 502, I: 503 och II: 622, I: 507 och II: 624 samt I: 508 och II: 623 ville för sin del antaga fem under punkten införda, med 1—5 betecknade förslag till lagar i nu ifrågasvarande ämnen;

#### B) att motionerna

- a) I: 501,
- b) I: 504 och II: 620,
- c) I: 505 och II: 619,
- d) I: 506 och II: 621,
- e) I: 507 och II: 624,
- f) I: 508 och II: 623 samt
- g) II: 618,

i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Det av utskottet framlagda förslaget till kommunallag var i nedan angivna delar så lydande:

## Förslag till kommunallag m. m.

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*

## 5 § första stycket.

Fullmäktiges antal bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att kommun med 2 000 invånare eller därunder utser 15—30, kommun med över 2 000 till och med 5 000 invånare utser 20—35, kommun med över 5 000 till och med 20 000 invånare utser 25—40, kommun med över 20 000 till och med 40 000 invånare utser 35—50, samt kommun med över 40 000 invånare utser 45—60.

## 7 § andra stycket.

Landshövding, landssekreterare och landskamrerare må icke utses till fullmäktige.

Landshövding, landssekreterare och landskamrerare samt i kommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande hos kommunens styrelse eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning, må icke utses till fullmäktige.

## 8 § första stycket.

Fullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett, dock skola fullmäktige redan samma år de utsetts förrätta val av fullmäktiges ordförande och vice ordförande samt kommunalnämnd, drättselkammare och stadskollegium på sätt bestämmes nedan i denna lag.

Fullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

## 11 § första och andra styckena.

Fullmäktige välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande samt, då fullmäktige så besluta, jämväl en andre vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna.

För året näst efter det, då val av fullmäktige ägt rum, skall ordförandevalet förrättas av de nyvalda fullmäktige vid sammanträde i december månad det år fullmäktigvalet skett. Kungörelse om detta sammanträde utfärdas av den för sistnämnda år utsedde ordföranden. Denne förer vid sammanträdet ordet, till dess ordförandevalet ägt rum.

För året näst efter det, då val av fullmäktige ägt rum, skall ordförandevalet hållas i januari månad och ordförandeskapet intill dess utövas av den som fullmäktige därtill särskilt utsett.

## 32 §.

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i kommunens styrelse, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 7 § är stadgat om fullmäktig äga motsvarande tillämpning; dock må utom personer, som avses

## Förslag till kommunallag m. m.

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*

i andra stycket av nämnda paragraf, ej heller i kommunens tjänst anställd befattningshavare, som är chef för något till styrelsens förvaltningsområde hörande verk, utses till ledamot eller suppleant i styrelsen.

*33 § första stycket.*

Ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse väljas för fyra år räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Valet skall för rättas i december månad *det år då allmänna val av fullmäktige ägt rum vid det sammanträde som avses i 11 § andra stycket.*

Ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse väljas för fyra år räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Valet skall för rättas i december månad *året näst efter det då allmänna val av fullmäktige ägt rum.*

*76 § 1 mom. första stycket.*

Över beslut av fullmäktige äger, där ej annat är särskilt föreskrivet, medlem av kommunen anföra besvär hos länsstyrelsen. Sådan klagan må grundas endast därå, att beslutet

icke tillkommit i laga ordning, står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

*76 § 2 mom.*

I fråga om besvär över beslut av kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd skola bestämmelserna i 1 mom. äga motsvarande tillämpning, där ej annat sägs i 3 mom. eller är särskilt stadgat. Mot beslut av rent förberedande eller verkställande art må talan dock ej föras.

*76 § 3 mom. första stycket.*

Kommun må utse särskild nämnd med uppgift att upptaga och avgöra besvär över kommunens styrelses eller annan kommunal nämnds beslut om tillsättande av eller förordnande å kommunal tjänstbefattning eller entledigande från sådan befattning eller om disciplinär åtgärd mot befattningshavare, där klagan över beslutet eljest skolat föras enligt 2 mom.

I Kungl. Maj:ts förslag till lag om införande av kommunallagen var 3 § av följande lydelse:

I samtliga kommuner och municipalsamhällen skola de fullmäktige, som utses vid de allmänna valen av fullmäktige år 1954, i december samma år förrätta val av fullmäktiges ordförande och vice ordförande, ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse samt ordförande och vice ordförande i styrelsen i enlighet med bestämmelserna i den nya lagen. I stad, där stadskollegium skall finnas från ingången av år 1955, skola i enahanda ordning väljas ledamöter och suppleanter jämte ordförande och vice ordförande i drätselkammaren.

**Förslag till kommunallag m. m.**

Denna paragraf saknade motsvarighet i utskottets lagförslag i förevarande ämne.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *Englund* och *Hammar*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka det i motionerna I: 505 av herr *Weiland* m. fl. och II: 619 av herrar *Hammar* och *Hagård* väckta förslaget, att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring av 5 § i propositionens förslag till kommunallag, att kommun med 2 000 invånare eller därunder skulle utse 25 fullmäktige, kommun med 2 001—5 000 invånare 35, kommun med 5 001—15 000 invånare 40, kommun med 15 001—35 000 invånare 45, kommun med 35 001—50 000 invånare 50 och kommun med över 50 000 invånare 60 fullmäktige;

2) av herrar *Karl August Johanson*, *Englund*, *Herlitz*, *Lindén*, *Hansson*, *Thun* och *Hammar*, som på de i kommittébetänkandet och propositionen angivna skäl ansett, att val av kommunens styrelse och av fullmäktiges ordförande borde förrättas i december månad det år, då fullmäktigval ägt rum, och fördenskull ansett, att utskottet bort i avseende på 8, 11, och 33 §§ förslaget till kommunallag och 3 § förslaget till lag om införande av kommunallagen tillstyrka *Kungl. Maj:ts* förslag oförändrat;

3) av herrar *Herlitz*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Hammar*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 507 av herr *Sunne* m. fl. och II: 624 av fru *Sjöstrand* m. fl. för sin del måtte antaga 32 § förslaget till kommunallag i följande lydelse: »I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i kommunens styrelse, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 7 § är stadgat om fullmäktig äga motsvarande tillämpning; dock må utom personer, som avses i andra stycket av nämnda paragraf, ej heller den, som tillhör personalen vid något till styrelsens verksamhetsområde hörande verk, utses till ledamot eller suppleant i styrelse.»

4) a) av herr *Sandberg*, som på anförda skäl ansett, att 76 § 3 mom. förslaget till kommunallag borde utgå samt att, som en konsekvens härav, i paragrafens 2 mom. borde uteslutas orden »sågs i 3 mom. eller»;

b) av herr *Hammar*, som ansett, att utskottet i anledning av motionen II: 618 av herr *Nihlfors* bort tillstyrka sådan ändring i 76 § 3 mom. förslaget till kommunallag, att de anställdas organisationer garanterades visst inflytande vid val av sådan särskild besvärsnämnd, som där avsåges;

5) av herr *Herlitz* rörande utskottets motivering beträffande frågan om besvärstidens beräkning och längd;

6) av herr *Herlitz* mot utskottets motivering i frågan om särskilt besvärstitut i ärenden angående tjänstetillsättningar m. m.;

7) av herrar *Spångberg* och *Hammar*, som ansett, att utskottet i anledning av motionerna I: 506 av herrar *Spetz* och *Ohlsson*, *Ebbe*, samt II: 621 av herr *Ekdahl* m. fl. bort föreslå riksdagen att i skrivelse till *Kungl. Maj:t* anhålla om utredning rörande införande i kommunallagen av sådana bestämmelser, att vid val av stads-, kommunal- och municipalfullmäktige även suppleanter måtte utses för att inträda såväl vid ledamots avgång som vid hinder för honom att bevista sammanträde.

Dessutom hade särskilda yttranden avgivits

1) av herr *Hällgren* rörande frågan om införande av suppleanter för fullmäktige;

2) av herr *Herlitz* angående ett i 81 § förslaget till kommunallag infört stadgande rörande rättigheter och skyldigheter för medlem av municipalsamhälle i hans egenskap av medlem i den kommun samhället tillhörde.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *JOHANSON, KARL AUGUST* (s):  
Herr talman! Med avseende å föredrag-

ningen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 får jag hemställa, att kammaren måtte besluta som följer:

1) Utlåtandet företages till avgörande punktvis samt punkten A) på det sätt, att de av utskottet framlagda lagförslagen föredras vart för sig, det första i den mån så erfordras paragrafvis och momentvis med ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna samt beslut fattats angående eventuellt förekomna yrkanden med avseende å utskottets motivering utskottets hemställan i punkten A) föredrages.

2) Vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, må denna omfatta utlåtandet i dess helhet.

3) Lagtext må ej behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammares ledamot begäres.

4) Utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment samt i formellt hänseende i övrigt vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Punkten A.*

*Utskottets förslag till kommunallag.*

1 §.

Herr **HERLITZ** (h): Herr talman! Det här föreliggande lagförslaget bygger på ett osedvanligt grundligt och värdefullt kommittéarbete. Kommitténs betänkande passerade också lyckligt genom remissinstansernas skärseid. Det mottogs allmänt med gillande, och man får kanske säga att Kungl. Maj:ts regering haft en mycket enkel uppgift; det har i allt väsentligt bara blivit fråga om att acceptera de förslag som förelegat. Situationen torde också här vara den, att det på alla håll i stort sett råder enighet om det framlagda förslaget. Meningskiljaktighet föreligger bara på enskilda punkter; jag antar att detta kommer att bringas till uttryck vid behandlingen av de olika paragraferna. Så som landet lig-

### Förslag till kommunallag m. m.

ger kan man därför tycka, att en allmän debatt vore överflödig. Men att vi nu får en ny kommunallag är väl en händelse av sådan vikt, att den ändå tarvar några kommentarer.

En mycket sakkunnig granskare av förslaget har gjort den iakttagelsen, som jag finner slående riktig, att det är märkvärdigt, hur vi nu efter 90 år dock i väsentliga delar bygger på den grund som lades 1862, hur mycket av de ursprungliga reglerna vi känner igen i det nu föreliggande förslaget. Men på samma gång tillägger han alldeles riktigt, att förhållandet är ungefär detsamma här som i fråga om 1809 års regeringsform: lagtexterna står kvar, men det är en oerhörd utveckling som ägt rum. Det är påfallande, att kommunallagstiftning och kommunalförvaltning undergått genomgripande förändringar sedan år 1862. Måhända kan det vara anledning att i dag erinra om några drag i denna utveckling och se det föreliggande kommittéförslaget mot bakgrunden av dem.

Då 1862 års kommunallagar skrevs, var det naturligt att man gjorde en skarp skillnad mellan land och stad. Det är välbekant, att den samhälleliga utvecklingen under senare tid mer och mer utplånat den skillnaden och att lagstiftningen följt utvecklingen i spåren, så att en mångfald av förut bestående skiljaktigheter upphävts. Det är en fullkomligt naturlig konsekvens nu föreliggande förslag tar, då det skapar en gemensam kommunallag för stad och land, gemensam inte bara på det vis landshövding Hammarskjöld tänkte sig år 1930, då han förordade en lag med olika kapitel för land och stad. Man föreslår nu helt enkelt enhetliga regler för land och stad. Den som har till yrke att syssla med lagtexter hälsar detta med mycket stor glädje, men saken har påtagligen betydelse och värde ur mycket vidare synpunkter. På en och annan punkt kan man måhända ta sig för huvudet och fråga, huruvida det är rationellt att precis samma regler skall gälla för den minsta landskommun och exempelvis Göteborgs stad, men jag skyndar att till-

**Förslag till kommunallag m. m.**

lägga, att fördelarna alldeles påtagligt överväger.

Ett annat intressant drag i utvecklingen, som man kommer att tänka på då man läser detta förslag, är att sedan ungefär 50 år tillbaka här i landet skett en utveckling på kommunalväsendets område, som består däri att man med början i municipalsambällesinstitutionen försökt skapa specialkommuner för olika ändamål. Då befolkningen på en ort haft ett speciellt intresse, har man bildat en specialkommun för detta intresses handhavande. Denna utveckling har ansetts sund och lycklig, men olägenheterna av den därigenom skapade söndersplittringen av vårt kommunalväsen har mer och mer trätt i dagen. Det är tacknämligt att man nu får den ordningen genomförd — i betänkandet kanske litet undanskymd, men enligt min mening nog så viktig — att om någon av de bekanta s. k. stadsstadgorna skall tillämpas på ett visst område, så innebär det inte med nödvändighet att ett municipalsambälle skall bildas.

Karaktéristiskt för kommunalstyrelsen var ju sedan gammalt såsom en självklar sak, att människorna fick beskatta sig själva för gemensamma ändamål. Det betydde alltså, att det var de skattskyldiga som utövade rösträtt — de och inga andra. Detta betraktades under långliga tider såsom en livsnerv i den kommunala självstyrelsen, något som rättfärdigade den; frihet åtnjöt medborgarna i fråga om vad som skulle göras med deras egna pengar. Detta har ju nu brutits sönder. Jag syftar inte så mycket på det förhållandet, att den gamla 40-gradiga skalan för länge sedan upphört, utan jag syftar på det mycket viktiga men inte tillräckligt uppmärksammade förhållandet, att vi för 35 år sedan bröt varje sammanhang i kommunerna mellan skattskyldighet och rösträtt. Detta var ett steg, som man till en början trodde skulle ha ringa betydelse men som nu har framstått såsom ganska betydelsefullt. För några år sedan gjorde jag en uträkning, som visade att ungefär en fjärdedel av de röstberättigade i många kommuner inte betalade någon

som helst skatt till kommunen. Dessa människor hade alltså inte någon annan anknytning till kommunen än sitt intresse av de föranstaltningar som kommunen kunde göra till deras och andras förmån.

Det är naturligt att kommittéförslaget inte berör denna fråga. Man kan säga att den nya tidens ordning i en enda liten detalj på ett mycket expressivt sätt kommer till uttryck däri, nämligen att den ändringen genomföres, att jämväl de som är av fattigvården omhändertagna för varaktig försörjning skall vara valbara till kommunala uppdrag. Det är emellertid inte någon som tänker sig en ändring i rösträttsreglerna på denna punkt. Rösträttsfrågorna har ju passerat, och jag vill inte heller gräva upp dem ur graven. Jag har endast velat påpeka, att detta som jag här har pekat på kanske är den mest djupgående förändring som skett i vår kommunala förvaltning. Man får alltid i diskussionen om kommunala angelägenheter komma ihåg, att vi har förlorat den garanti för en sund kommunalförvaltning, som ligger däri att den är ett organ för självbeskattning: det är till stor del vissa röstberättigade, som beskattar helt andra än sig själva.

Det är som bekant ett viktigt drag i utvecklingen, att de gamla stämmorna försvunnit. Den direkta demokratien har undan för undan trängts tillbaka, och det är bara slutstenen på den utvecklingen som satts av det föreliggande förslaget, enligt vilket stämmsystemet helt och hållet avskaffas. Men i det ögonblick då vi gör det kan det vara rimligt att ändå erinra sig vad det har betytt, att medborgarna genom deltagande i stämmor har ställts i en omedelbar kontakt med allmänna angelägenheter och fått bära ett direkt och personligt ansvar för dem. Sådana kontakter mellan de enskilda människorna och det allmänna är för varje demokrati av avgörande betydelse, och det är — ehuru ingen nu vill tala för ett vidmakthållande av kommunalstämmorna och allmänna rådstugor — någonting väsentligt som vi förlorar genom avskrivandet av detta



**Förslag till kommunallag m. m.**

system. Vi har anledning att tänka på huruvida det möjligen kan finnas andra utvägar, genom vilka det direkta förhållandet mellan kommunmedlemmarna och det allmänna kan upprätthållas. Jag tänker i det sammanhanget på det vilande förslaget om kommunalt referendum. Det finns emellertid också andra vägar. Framför allt tänker jag på en sak, som för mig framstår såsom en väsentlig angelägenhet i all kommunalförvaltning, nämligen att vi bör se till att så många som möjligt rycks in i ansvarigt arbete i styrelser och nämnder.

Utvecklingen i kommunerna kännetecknas under den gångna tiden av att makten har förskjutits mer och mer från stämmor och fullmäktige till nämnder och styrelser. Sådant framträder naturligtvis mer eller mindre. Jag fick nästan en chock, då jag för något år sedan läste en initierad skildring av förhållandena i Stockholms stad. Jag minns dem från min barndom, då jag brukade bevista stadsfullmäktiges förhandlingar, där det på den tiden verkligen skedde någonting. Men nu erfar man, att allting där har koncentrerats till nämnder och styrelser och att fullmäktiges verksamhet betyder oerhört litet. Det är naturligtvis på grund av tidsförhållandena likadant på alla möjliga håll. Av denna utveckling därhän, att de administrativa organen har fått en mycket större betydelse än de beslutande inom nutida kommunalförvaltning, finner man åtskilliga betydelsefulla spår i det föreliggande förslaget. Vi ser det däri att kommunallagskommittén givit sig in på ett ämne som hittills varit helt och hållet oreglerat. Den har nämligen företagit sig att meddela regler angående de nämnder och styrelser, som kommunerna fritt tillsätter vid sidan av kommunalnämnd respektive drätselkammare för olika kommunala angelägenheter. Och vi ser det framför allt däri att förslaget strävar att ge vad man nu kallar kommunens styrelse — d. v. s. kommunalnämnd eller drätselkammare — en centralare, en starkare och en mera ledande ställning. Det kan sägas att man här inom kommunalförvaltningen möter en motsvarighet till

den — skall vi säga — byråkratisering och maktkoncentration i regeringens hand som vi känner från utvecklingen inom det statliga författningsslivet.

Jag har för min del ingenting att invända på denna punkt. Det är nog nödvändigt att — såsom onekligen här sker — vissa band lägges på kommunerna, att de kommunala organens former regleras mera än som tidigare ägt rum; det är väl ofrånkomligt, kan jag förstå, ur rent praktiska synpunkter med en ökad maktkoncentration hos den kommunala regeringen. Huruvida det sedan skall kallas en utveckling i demokratisk riktning eller inte, beror på vad man vill lägga in i detta mångtydiga ord.

En av de kinkigaste frågorna i kommunalrätten och politiken, en av de praktiskt betydelsefullaste, som många kommunalmän har stått inför, har varit spørsmålet, i vilken utsträckning det går för sig att delegera fullmäktiges beslutanderätt till nämnder och styrelser. Man har mycket grubblat över detta problem, och kommunallagskommittén har också försökt sig på att lösa det. Men den har resignerat och sagt att frågan, i vad mån sålunda makten får förskjutas till exempelvis kommunalnämnden från fullmäktige, hädanefter som hittills får lösas av rättstillämpningen. Man kan känna en viss olust inför detta negativa resultat, dels därför att en klar kompetensfördelning ur många synpunkter är önskvärd och dels just därför att den oklarhet som råder kanske lämnar möjlighet till en mycket vittgående maktkoncentration hos kommunens styrelse med undanskjutande av den kommunala representationen, men jag har inte någon annan mening än kommunallagskommittén; också jag tror att det inte går att lösa detta spørsmål. Svårigheten ligger däri, att om alltför snäva och strikta regler på detta område skulle ställas upp, skulle inte rättvisa skapas åt de olika förhållanden i så förfärligt olikartade kommuner, som ju nu denna lag syfter till att generellt reglera. Behovet av delegation är ett annat i Stockholms stad än i en liten landskommun.

Då vi läser förslaget, erinrar vi oss

**Förslag till kommunallag m. m.**

att liksom kommunalförvaltningen på landsbygden sedan århundraden byggts upp på och knutits till de för svenskt väsen egenartade och karakteristiska stämmorna, har i städerna den självstyrelse, som präglat dem ända sedan medeltiden, varit knuten till borgmästare och råd, till vad vi under senare århundraden kallat magistraten. Nu är det ett faktum, att magistratens betydelse inom stadsförvaltningen, som år 1862 ännu var rätt stor, mer och mer trängts tillbaka. Ingen kan väl säga annat än att det är ett naturligt slutsteg i utvecklingen, som nu tages, då magistratens befattning med kommunala angelägenheter helt och hållet försvinner. Ändå känner jag ett behov, i en stark känsla av vad denna institution har betydtt för svensk självstyrelse genom tiderna, att lägga en liten blomma på dess grav och tillika säga, att det dock låg något värdefullt — och att det kanske även för framtiden ligger något värdefullt — i den tanken, att den kommunala förvaltningen upprätthålles under samarbete i naturliga former mellan lekmanakrafter och ett ämbetsmannamässigt skolat element.

Den stora frågan med avseende på kommunalutvecklingen är ju spørgsmålet om frihet och tvång. Därutinnan har utvecklingen sedan 1862 varit komplicerad; den har gått i olika riktningar. Vi kan ju konstatera, att kommunernas handlingsfrihet i vissa hänseenden ökats — detta skedde t. ex. genom ändringen 1948 då kommunernas kompetens vidgades — det heter ju inte längre »gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter». Jag antar också, att det kan sägas att kommunernas fastighetspolitik och deras bostadspolitik är ett område, där en kommunal fri verksamhet har blommat på senare tid i en omfattning som man förut inte kände så mycket av.

På samma gång som man framhåller betydelsen av den kommunala friheten, är det å andra sidan välbekant, hur den snörts in mer och mer genom att den kommunala verksamheten inordnats i ett statligt förvaltningssystem genom allsköns lagar, som reglerar kommunernas

förehavanden, genom myndigheters kontroll o. s. v.

Ehuru kommittébetänkandet talar vackra ord, som jag helt kan instämma i, om betydelsen av att upprätthålla den kommunala friheten, kan man inte säga att kommittén tar några betydelsefulla steg till vidgande av denna frihet — utom på en punkt, som är rätt intressant. Åtminstone de äldre kammarledamöterna erinrar sig väl, hur man förr ansåg det vara en betydelsefull regel, att kommunens medlemmar var underkastade beskattning endast för de aktuella behoven, alltså för den budget som gjordes upp för kommande år, och att det inte kunde tolereras att skatter uttogs för framtida utgifter. Den principen modifierades genom den bekanta lagstiftningen om kommunal fondbildning, som under vissa förutsättningar och med vissa begränsningar gav kommunerna rätt att ta ut skatter för framtida behov. Det är ett intressant drag, som framträder i det nu föreliggande förslaget, att man där har tagit ytterligare ett steg och givit kommunerna rätt att beskatta sina invånare för fondbildning i en nära nog obegränsad omfattning. Allting som kan motiveras med skatteregleringsbehov eller investeringsbehov berättigar sålunda till fondering och en däremot svarande beskattning. Det är en ganska tydlig motsvarighet till den utveckling, som vi har haft inom det statliga budgetväsendet, där man för ett 20-tal år sedan tog ut skatter allenast för det kommande budgetårets behov och ingenting annat, medan vi nu som en normal företeelse har överbalansering av budgeten, vilket innebär att vi tar ut mer skatter än som behövs för det kommande året.

Jag har inte någon invändning att göra mot vad kommittén här föreslagit, så mycket mindre som jag saknar direkt praktisk erfarenhet om dessa ting och jag i de yttranden, som har avgivits, inte har funnit några allvarliga gensagor. Men jag skulle ändå apropå denna frihet och den kommunala friheten över huvud vilja säga: Låt oss ändå komma ihåg, att var gång som vi talar om frihet för kommunen, så ligger däri tillika

någonting annat och mera. Friheten har ju, var den över huvud taget möter oss i samhällslivet, vanligtvis två sidor. Jag vill bara peka på följande. Frihet för kommunerna betyder naturligtvis på samma gång ökad makt för den kommunala majoriteten gentemot skattedragarna. En ökning av kommunens makt betyder självklart en begränsning av de kommunala skattedragarnas frihet. Man skall alltid hålla den aspekten klar för sig. Mot detta kan man naturligtvis säga: »Men, för all del, det är ju fråga om självbeskattning, de som beskattas är ju själva med om det.» Man får emellertid inte bortse från att i vårt nutida samhällsliv är det dess värre en realitet, att oändligt stora grupper av människor är fullkomligt passiva och känner sig utanförstående gentemot kommunala myndigheter lika väl som gentemot statliga.

Man får inte heller glömma, att i kommunerna finns det ändå motsättningar. Det kan vara så, att friheten betyder en makt för en majoritet att tvinga en minoritet. Det kan vara motsättningar mellan olika politiska partier och mellan olika gamla kommuner inom en storkommun, i vilken de uppgått. Det kan vara motsättningar mellan tätbygd och landsbygdsområden och mellan en stad och dess inkorporerade områden. Det kan till äventyrs vara motsättningar mellan dem som betalar skatt till kommunen och den stora grupp av människor, som bara har intresse av att åtnjuta förmåner från kommunen.

Jag säger detta endast för att understryka, att när det talas om den kommunala friheten, saknar jag alltför ofta en erinran om att denna kommunala frihet i själva verket ur de enskilda människornas synpunkt inte är någonting annat än ett tvång.

Det är emellertid inte bara gentemot skattedragarna som kommunerna utövar makt. Låt mig med några ord också få peka på vad kommunens makt betyder i förhållande till de enskilda medborgarna. Det är ju nämligen så, att kommunens organ har att träffa varjehanda avgöranden som angår enskilda medborgares rätt. Jag skall tillåta mig att med av-

**Förslag till kommunallag m. m.**  
seende på det förhållande som då uppstår mellan kommunen och medborgarna göra några reflexioner, som i viss mån anknyter till reservationer som jag har gjort. Vad jag har att säga skall emellertid inte utmynna i något som helst yrkande om ändring av vad som föreslås i lagförslaget. Jag skall bara peka på vissa föreliggande svårigheter.

Jag tycker nog att det är ett problem som vi får tänka på i fortsättningen, att rätten att besvära sig över kommunala organs beslut är och förblir förbehållen kommunens egna medlemmar. Det är ett problem, att de kommunala organen i stor utsträckning kommer i beröring med och träffar avgöranden angående deras rätt som icke är medlemmar av kommunen. Vad detta innebär kan illustreras genom proposition och kommittébetänkande. Jag skall inte uppta tiden med det. Jag vill bara säga att detta problem står kvar, och i den mån det visar sig ha praktisk betydelse får det lösas på något vis.

Jag kommer sedan till en annan sak, som jag har haft alldeles särskilt intresse för. Med avseende på de nämnder som kommunen tillsätter utan att lag och författning föreskriver det — det gäller alltså inte fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd o. s. v., utan det gäller hamnstyrelse, gasverksstyrelse, biblioteksstyrelse o. s. v. — är det tacknämligt att kommittéförslaget i överensstämmelse med rättspraxis på senare år uppställer den bestämda regeln, att dessa nämnders beslut är överklagbara på vanligt sätt hos länsstyrelse och regeringsrätt. Men jag är litet missbelåten med de former som där är stadgade. Förut fick man klaga över t. ex. ett kommunalnämndsbeslut inom en viss tid efter det att detta blivit personligen delgivet. Hur skall det hädanefter gå till, om en enskild person har en angelägenhet, som rör honom själv, en rent personlig sak hos en kommunal myndighet och han vill överklaga dennas beslut? Nu skall det gå så till, att på kommunens anslags-tavla kommer att tillkännagivas inte *vad* som har beslutats utan bara *att* den och den nämnden har sammanträtt då och

**Förslag till kommunallag m. m.**

då. Detta är ju en mycket otillfredsställande anordning. Den enskilde får inte någon anvisning om vad för beslut som har fattats rörande honom. Det där kungörandet på kommunens anslagstavla har ju ingen praktisk innebörd för honom. Han blir hänvisad att gå till vederbörande nämnd eller styrelse och fråga hur hans ärende ligger. Man förklarar nu att detta system är gott, den mödan kan den enskilde kosta på sig. Statsrådet har visst i sitt yttrande till och med sagt något litet om att den enskilde ger sig frivilligt in med kommunen, och då får han stå sitt kast. Han får alltså vara så god att gå och ta reda på hur saken ligger. Eljest riskerar han att förlora sin rätt. Detta har stött mig mycket, därför att man här är inne på en väg som är rakt motsatt den man följer i fråga om medborgarnas mellanhanden med statliga myndigheter. Där fick man förr i världen gå upp och hämta ut utslaget då det var färdigt hos myndigheterna. Dessa bekymrade sig inte om de enskilda. Men nu har man slagit in på en annan väg och kommit långt på denna. Nu skall myndigheterna lämna service, som det heter, gentemot medborgarna. De skall hjälpa dem på alla sätt, och då följer man framför allt den regeln, att när ett beslut rörande en enskild medborgare träffats, skall det genom myndighetens försorg överbringas till honom. Jag har velat föra fram denna sak bara för att säga, att jag inte tror att kommunalförvaltningarna i det långa loppet mår väl av att hålla lägre standard i detta hänseende än statsförvaltningen och mindre än denna bekymra sig om medborgarnas rätt.

Till sist bara en liten kort hjärtesuck med avseende på förhållandet mellan kommunerna och medborgarna. Det är en gammal tanke, att besvär över kommunala tjänstetillsättningar skulle möjliggöras. Nu föreslås inrättande av rent kommunala besvärsnämnder för detta ändamål. Jag har alltid trott att det skulle behövas något annat och mera, och jag vill bara korteligen deklarerera, att den meningen vidhåller jag, ehuru föreliggande utredning inte har givit mig

några som helst möjligheter att därutinnan framlägga några positiva förslag.

Herr talman! Jag har tagit upp vissa allmänna synpunkter på förslaget. Vad det innehåller av nyttiga, praktiska och värdefulla enskildheter hade jag tänkt att man helt och hållet skulle kunna gå förbi. Det torde vara bekant för kammarens ledamöter. Jag skall bara inskränka mig till att helt kort, nästan katalogmässigt, konstatera, på vilka punkter konstitutionsutskottet har enhälligt avvikit från Kungl. Maj:ts förslag.

För det första har konstitutionsutskottet ansett det rimligt, att den tjänsteman som intar en ledande ställning i en kommuns förvaltning inte skall vara valbar till fullmäktige. Man har menat, att det inte är lyckligt, om en sådan person, som skall stå objektivt till och obunden av alla intressen, binder sig för en viss politisk riktning.

För det andra har konstitutionsutskottet utformat den jävsregel, som i och för sig är ett mycket tacknämligt inslag i lagförslaget, på ett något lyckligare sätt än vad som gjorts i Kungl. Maj:ts förslag.

För det tredje har det ställts vissa skärpta krav med avseende på beskaffenheten av de protokoll, som skall föras hos både fullmäktige och nämnder.

För det fjärde har det stipulerats att de ledande tjänstemän, som konstitutionsutskottet inte vill göra valbara till fullmäktige, skall få närvara vid fullmäktiges sammanträden.

För det femte har konstitutionsutskottet, vilket är ett personligt glädjeämne för mig, genom några enkla ändringar starkare än i Kungl. Maj:ts förslag fastslagit den utomordentliga vikten av en god kommunal arkivvård.

Herr talman! Jag skall förbehålla mig att på ett par punkter få återkomma till speciella spørsmål, där jag har en avvikande mening. Över huvud taget har bland konstitutionsutskottets härvarande medlemmar den tanken gjort sig gällande, att vi skulle försöka att så mycket som möjligt skjuta över diskussionen angående rent speciella ämnen till de särskilda paragraferna. Jag nöjer mig

nu, herr talman, med att yrka bifall till den föreliggande 1 §. I detta yrkande lägger jag in ett oförbehållsamt förord för förslaget i dess helhet. Jag är övertygad om att det, då det upphöjes till lag, kommer att bli till gagn för de svenska kommunerna.

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL (bf): Herr talman! Efter professor Hertitz' långa principanförande skall jag fatta mig mycket kort. Det jag vill säga skulle jag givetvis kunna vänta med tills vi kommer till de särskilda paragraferna, men det har så pass stor betydelse att jag vill begagna detta tillfälle att säga några ord. Det gäller frågan om val av kommunens styrelser. På denna punkt har utskottet delat sig mer än på andra punkter, i det att sju av första kammarens ledamöter har reserverat sig mot utskottets förslag. Utskottet har föreslagit att ordförande och vice ordförande i kommunalnämnd samt drätselkammare och stadskollegium i städerna skall väljas i januari månad året näst efter det år som valet har skett, under det att i propositionen och av kommittémajoriteten föreslagits, att de nya kommunalfullmäktige skulle sammanträda i december månad och välja dessa styrelser för det kommande året. Av andra kammarens utskottsledamöter har endast en reserverat sig emot utskottets förslag.

Nu kan det framhållas, att det nuvarande systemet förskjuter tidpunkten för den nya kommunalnämndens respektive drätselkammarens tillträde av sina tjänster. Men jag anser att detta är en fördel, därför att om det skulle bli en så pass stor förskjutning inom kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige att majoriteten blir en helt annan, så är det inte nödvändigt att denna majoritet genast vid nyår skall träda i funktion. Kommittémajoriteten har framhållit, att det ur andra synpunkter är synnerligen värdefullt att de nya ledamöterna har ett år på sig att sätta sig in i det arbete de kommer att få såsom beslutande organ inom kommunen. Ävenså kan det under det året kanske visa sig, att man

#### Förslag till kommunallag m. m.

bättre kan överblicka frågan, vilka personer som är mest lämpliga att väljas in i den nya styrelsen. Den gamla ordningen har ju fungerat tillfredsställande. När man ser på remissyttrandena, finner man också, att kommunerna gett uttryck för denna uppfattning. Av de kommunala myndigheter som yttrat sig har ungefär tre gånger så många uttalat sig för minoritetsförslaget, som är konstitutionsutskottets förslag, som för kommittémajoritetens, sedermera Kungl. Maj:ts förslag. Detta visar, att det inom kommunerna är en allmän uppfattning, att den nuvarande ordningen är tillfredsställande. Man önskar alltså ingen ändring i det avseendet.

Jag ber med hänsyn till detta och till den erfarenhet som den gamla ordningen givit att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt. Jag återkommer, när vi sedan kommer in på paragraferna.

Herr WEILAND (fp): Herr talman! Man kan väl säga om det förslag till ny kommunallag som här föreligger, att det i många avseenden innebär en betydande förbättring jämfört med vad som förut varit gällande. Det är bara några punkter som jag har fäst mig vid, däribland frågan om bestämmandet av antalet ledamöter i fullmäktige. Här har man gått in för att det skall ordnas så, att antalet ledamöter i stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige kan variera högst betydligt. En majoritet kan därvid spekulera i att så avväga antalet fullmäktigeledamöter, att det gagnar den egna gruppen på andra grupper bekostnad. Nu kanske någon säger, att det väl aldrig någonsin förekommit någonting i den vägen. Jag skall då be att få verifiera min uppfattning med ett enda exempel.

I en stad hade man kommit dithän, att antalet ledamöter skulle ökas. Man hade emellertid litet olika meningar om hur många ledamöter fullmäktige skulle ha. Den ena gruppen ansåg, att det skulle vara 36 ledamöter, och den andra gruppen ansåg att det skulle vara 40 ledamöter.

**Förslag till kommunallag m. m.**

Nu sades det, i ett obehållt ögonblick, av en av företrädarna för den stora gruppen, att man hade stannat vid detta antal, 36 ledamöter, eftersom den grupp han själv tillhörde då kom att få ett bättre underlag i fullmäktige. Det låg så till, sade vederbörande, att de tre borgerliga partierna skulle belägga tre av de fyra platser som det var strid om, och det andra stora partiet skulle sålunda bara få en av dessa fyra. Följaktligen kom majoriteten att minskas för det stora partiet. När man så i allmänna rådstugan diskuterade dessa problem, kom man också fram till att besluta att det skulle bli endast 36 ledamöter i stället för 40.

Jag tror inte att det är riktigt att man har det ordnat på detta sätt, och därför har jag för min del ansett, att det hade varit bättre om man hade haft fasta intervaller. Så var det ju också tidigare. När det gällde den minsta gruppen av kommuner fick man ha 20 ledamöter i fullmäktige, varken mer eller mindre. Nu kan fullmäktigeinstitutionen i den lägsta gruppen — kommuner med upp till 2 000 invånare — variera mellan 15 och 30 ledamöter. Sedan fortsätter denna variation, så att man i kommuner med minst 2 000 upp till 5 000 invånare kan utse mellan 20 och 35 fullmäktigeledamöter. Jag tror inte att det är klokt att ha en sådan variation, utan det är bättre att ha fasta intervaller i likhet med vad som föreslagits i den motion, som har framburits av mig, och den reservation, som betecknats såsom reservation nr 1.

Det är på ännu en punkt som man har givit ett litet handtag i samma riktning. Det är i 9 § och avser valkretsarnas antal. När det gäller att bestämma antalet valkretsar i en stad har bestämmelserna förbättrats åtskilligt genom riksdagens senaste beslut. Vi får sålunda som det nu är inte besluta, att vi skall ha mer än en valkrets, förrän staden kommer upp till 40 000 invånare. När denna ordning beslutades här i kammaren var meningarna delade. Många ansåg att man kunde ha haft valkretsarna betydligt större än vad som då föreslogs. Nu har

man gått in för den principen i det föreliggande förslaget, att även om invånarantalet är blott 10 000 skall man kunna få besluta att dela kommuner och städer i valkretsar. Jag tror att det är en oklok anordning. Det hade varit bättre att gå in för den principen att kommuner ej skulle få uppdelas i valkretsar förrän den uppnått 40 000 innevånare.

Herr talman! Jag skall i detta sammanhang inte ställa något yrkande, utan jag har bara velat påpeka dessa förhållanden.

Herr NILSSON, PATRICK (bf): Herr talman! I sista stycket i 36 § av det nu framlagda förslaget till ny kommunallag anges ju, såsom vi alla har sett, att en suppleant äger rätt att närvara vid kommunalstyrelsens sammanträden och skall kallas till dessa. Det är ju aldeles naturligt och riktigt. I anslutning här till har jag och några medmotionärer framfört ett förslag om att samma rätt, som här tillerkännes suppleant, skulle tillkomma också ordföranden i fullmäktige.

Orsaken till att denna fråga har väckts är att det enligt vår mening skulle vara till stort gagn för det kommunala arbetet, om fullmäktiges ordförande på detta sätt kunde bli i tillfälle att på ett tidigt stadium få informationer genom att följa kommunalstyrelsens arbete. Det skulle vara till stor nytta för honom och därmed också för den beslutande församlingen, d. v. s. fullmäktige-församlingen.

Att denna vår uppfattning är riktig stödes av det faktum, att det på många håll i landet redan nu är vanligt, att fullmäktiges ordförande får meddelande om att kommunalnämnden — eller kommunalstyrelsen, som den nu skall kallas — sammanträder. Man har kommit underfund med att detta är gagneligt för kontinuiteten i det kommunala arbetet och för att fullmäktiges ordförande skall kunna på förfrågan lämna upplysningar till fullmäktigeledamöter och andra i kommunen, som själva inte tillhör någon nämnd. Denna praxis, som

**Förslag till kommunallag m. m.**

alltså har utvecklats på många håll i landet, skulle det vara lämpligt att få lagfäst, när man nu står i begrepp att antaga en ny lag.

Nu har emellertid konstitutionsutskottet inte velat vara med härpå, utan skriver: »Utskottet har ej kunnat finna, att det föreligger något behov av en lagbestämmelse för det angivna ändamålet. Det synes böra vara en intern kommunal angelägenhet att bestämma i en dylik fråga.»

Jag är inte riktigt på det klara med vad utskottet menar med att detta skulle kunna behandlas som »en intern kommunal angelägenhet». Får man fatta skrivsättet så, att det skulle vara berättigat för fullmäktige exempelvis att besluta, att fullmäktiges ordförande skall erhålla underrättelse om att ett sammanträde inom kommunalstyrelsen äger rum? Om så skulle vara meningen, kommer väl beslutet åtminstone i någon mån i konflikt med den nu gällande bestämmelsen, och jag ser inte att det nya förslaget till kommunallag innehåller något nytt på denna punkt, varigenom det skulle ankomma på kommunalnämnden att besluta, om någon som icke är ledamot av nämnden skall få tillfälle att närvara vid kommunalnämndens sammanträde. Nu inför man här bestämmelse om att en del funktionärer och tjänstemän skall få tillfälle att närvara i fullmäktiges sammanträden utan att vara ledamöter av fullmäktigeförsamlingen, och det kan väl vara riktigt och gagneligt för handläggningen av de kommunala ärendena. I analogi härmed har vi ansett att det skulle vara lämpligt, att också fullmäktiges ordförande hade denna både skyldighet och rätt, om man vill uttrycka det så, i vad som rör kommunens styrelse. Man skulle då kunna få en bättre kontakt mellan de två organen.

Herr talman! Mot ett enhälligt konstitutionsutskotts avstyrkande — det föreligger inte någon reservation på denna punkt — skulle det inte vara någon mening med att framställa ett yrkande, och jag ämnar inte heller göra det. Jag har endast med dessa få ord velat motivera varför vi har framlagt vår motion.

Herr SUNNE (fp): Herr talman! I fråga om de kommunala tjänstemännens rätt att utöva kommunala förtroendeuppdrag har jag tillsammans med några andra av kammarens ledamöter väckt en motion, vari yrkas att riksdagen måtte besluta förbud för i kommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande hos kommunens styrelse eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intar en ledande ställning i kommunens samfälliga förvaltning, att tillhöra fullmäktige, kommunens styrelse och kommunala nämnder för oreglerad förvaltning. Det är helt i stil med det yrkande som kommunallagskommittén har framställt men som har frångåtts av Kungl. Maj:t.

Herr Herlitz nämnde att detta var en av de punkter där konstitutionsutskottet har frångått Kungl. Maj:ts förslag, och det är med särskild tillfredsställelse jag konstaterar att konstitutionsutskottet har tagit det yrkande, som har framställts i motionen, endast med någon liten ändring. Jag anser i likhet med utskottet, att det för det kommunala förvaltningsarbetet måste anses vara högst angeläget att den främste befattningshavarens sakkunskap och erfarenhet tillförs kommunen i hans egenskap av befattningshavare och icke som representant för något politiskt parti. Utskottet förordar, som herr Herlitz nämnde, en bestämmelse enligt vilken vederbörande får rätt att delta i fullmäktiges överläggningar. Detta anser jag också vara synnerligen lämpligt. På den punkten är jag sålunda fullt överens med konstitutionsutskottet.

I den motion som jag har varit med om att framlägga finns emellertid också ett annat yrkande, nämligen om förbud för anställda i kommunala verk att vara ledamöter eller suppleanter i nämnd, varunder verket lyder. Detta yrkande har emellertid inte biträtts av utskottet, som ansett att endast verkets chef borde genom lagbestämmelse hindras från att tillhöra nämnd under vilken verket lyder. De anställda skulle där emot vara valbara. Av dem som avgett remissyttranden om denna sak har särskilt Stadsförbundets styrelse ansett att

**Förslag till kommunallag m. m.**

en dylik anordning är olämplig. Enligt vad styrelsen har sig bekant har det i praktiken mer än en gång visat sig, att en sådan valbarhet medfört påtagliga olägenheter och försvårat arbetet inom ifrågakvarande styrelse och nämnd. Det kan ju inträffa, vilket också omnämnes i något remissvar, att en befattningshavare på sätt och vis blir överordnad sin egen verkschef. Förtroendeuppdraget kan ju ställa innehavaren därav inför grannlagenhetsprövningar, som kan vara mycket besvärliga för honom själv.

Stadsförbundet påpekar också att vi numera har någonting som heter samarbetsnämnder och att anordningen med dessa ju toge sikte på att bereda de anställda ett visst medinflytande när det gällde deras arbetsförhållanden. Genom samarbetsnämnderna, menar Stadsförbundet, bör man på ett både för kommunen-arbetsgivaren och för arbetstägaren lyckligare sätt kunna tillvarata de positiva värden som valbarhet för de anställda till respektive verksstyrelser kunde tänkas innebära.

Herr Herlitz har i en reservation tillsammans med några andra ledamöter i konstitutionsutskottet yrkat bifall till denna del av motionen, och jag ber, herr talman, att då 32 § föredras få återkomma och yrka bifall till herr Herlitz' reservation.

Herr HERLITZ (h) kort genmäle: Herr talman! I anledning av det anförande som hölls av herr Sunne, och jämväl de anföranden, som tidigare hållits av herrar Andersson, Nilsson och Weiland, får jag konstatera, att den hemställan som jag tillät mig att rikta till kammarens ledamöter, att vi skulle kunna få diskutera de särskilda frågorna under varje särskild paragraf, inte har vunnit bifall. Herrarna har en annan mening, nämligen att man nu under den allmänna debatten bör kunna ta upp vilken fråga som helst.

Jag får bara tillkännage att jag vidhåller min uppfattning. I den mån jag har någonting att säga om de särskilda frågor, som har tagits upp till diskussion

på detta stadium, skall jag alltså tillåta mig att begära ordet vid de särskilda paragrafernas föredragning.

Jag har velat säga detta till undvikande av att min tystnad skall missförstås.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST (s): Herr talman! Jag skall försöka i korthet motivera utskottets inställning till de spörsmål som framförts av motionärerna.

Den fråga, som herr Sunne tog upp, får han väl svar på så småningom i den diskussion som kommer att ägnas problemet om besvärsinstitutionen; om jag inte fattade honom fel gällde hans inlägg den saken.

Herr Nilsson var inne på ett annat problem. Han talade om den motion som han väckt angående vissa bestämmelser som utskottet inte hade tillstyrkt. Jag vill därvidlag bara i all korthet hänvisa till vad utskottet har sagt om motionen: »Utskottet har ej kunnat finna, att det föreligger något behov av en lagbestämelse för det angivna ändamålet. Det synes böra vara en intern kommunal angelägenhet att bestämma i en dylik fråga. Utskottet avstyrker sålunda motionerna i förevarande del.»

Herr Weiland talade för sin motion och ville göra gällande att det förslag han hade framfört angående fullmäktiges antal skulle vara bättre än det som utskottet har framlagt. Jag undrar, om herr Weiland kan vara så säker på den saken. Herr Weiland föreslår att riksdagen skall besluta att en kommun skall kunna bestämma att den skall ha ett visst antal ledamöter i fullmäktige. Är det inte litet smidigare, och håller man inte samtidigt på den kommunala självbestämmanderätten, om man föreskriver att kommunerna inom ramen för de siffror, som här är angivna, får bestämma antalet ledamöter i kommunalfullmäktige? Jag skall inte plädera så mycket i dessa detaljfrågor — de är, måste jag säga, mycket noga genomgångna och penetrerade av utskottet, som efter sin noggranna behandling av lagförslaget



har kommit fram till de resultat som här föreligger.

Jag skulle sedan bara vilja svara herr Herlitz, men jag skall kanske vänta med det tills den ifrågavarande paragrafen föredragits — det gäller frågan om besvärsnämnderna. Jag vill emellertid säga att det ju här är frågan om en frivillig sak för kommunerna: de kan utse besvärsnämnder eller låta bli att göra det.

Nu skall jag i alla fall, herr Herlitz, frondera litet mot det beslut som vi hade fattat att vi inte skulle diskutera frågorna annat än paragraf för paragraf. Det gäller den paragraf som herr Gustav Emil Andersson talade om och den reservation som sju ledamöter av utskottet avgivit, där vi hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tar upp den frågan redan nu, då många av kammarens ledamöter kanske skulle finna det vara ett svaghetstecken om vi inte diskuterade frågan medan vi ännu har i friskt minne vad herr Gustav Andersson anförde. Herr Herlitz skakar på huvudet, men det kan inte hjälpas.

Det förhåller sig på samma sätt med denna fråga som med alla andra: utskottet har noga penetrerat den. Jag skulle vilja säga att jag för min del bygger min uppfattning på en rätt lång tids erfarenhet. Om man har varit kommunalnämnsordförande i nära 30 år har man ju kunnat följa ärendena och utvecklingen av den inre förvaltningen i kommunen ganska noga. Jag har resonerat som så, att det väl ändå är bättre att man har samma majoritetsställning i kommunalfullmäktige som i kommunens styrelse. Jag instämmer i både vad kommunallagskommittén har sagt och vad statsrådet anført i propositionen, då han säger att detta inte är någon stor fråga. Den har inte så allra värst stor betydelse. Men vad jag vänder mig emot är den motivering som utskottet har anført då det går emot den kungliga propositionen. Den motiveringen kan jag för min del under inga förhållanden skriva under. Utskottet säger en hel del saker, som jag inte tycker är riktiga, bl. a. följande: »Detta bekräftas därav att frågan om en ändrad ordning över huvud taget

**Förslag till kommunallag m. m.**  
 icke synes ha tagits upp till debatt på kommunalt håll förrän med anledning av kommitténs förslag. Redan detta förhållande manar till försiktighet, när det gäller att överväga införandet av nya bestämmelser.»

Vidare heter det: »Till det sagda må tilläggas, att man genom att bibehålla det system, som gäller för kommunalnämnsval, undviker den i och för sig mindre lämpliga anordningen med två samtidigt fungerande fullmäktigförsamlingar.»

Jag kan inte förstå hur utskottet kommit till en sådan motivering. Den kommunalfullmäktigeförsamling eller stadsfullmäktigeförsamling, som väljes 1954, får endast ett enda i lagen stadgat uppdrag att utföra, och det är valet av kommunens styrelse och val av ordförande i kommunalfullmäktige. Under sådana förhållanden kan man väl ändå inte säga, att man har »två beslutande församlingar». För all del, formellt heter det att man har två samtidigt fungerande församlingar, men märk väl, att den ena endast har dessa val att utföra. Jag tycker nog att detta är att så att säga slå på trumman litet för hårt för en uppfattning, som utskottet självt anser inte vara av så stor betydelse i vår kommunalförvaltning. Jag anser inte heller att frågan har någon större betydelse, men när vi nu får en ny kommunallag — vilket jag hälsar med tillfredsställelse — menar jag att man borde ta steget fullt ut.

Minoriteten i kommunallagskommittén har inte vågat sig på att ta detta steg. Men kommunallagskommittén har vågat föreslå borttagande av kommunalstämma och dylikt, och under sådana förhållanden tycker jag detta tal om rädsla vara en smula obefogat. Jag kan inte finna något bärande skäl för att man inte skulle kunna ta steget fullt ut och godta denna del av den kungl. propositionen, och vår reservation sammanfaller helt och hållet med den kungl. propositionen.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta denna argumentering. Jag tycker att det finns så många talande skäl för saken, att kammarens ledamöter skulle kunna

### Förslag till kommunallag m. m.

följa Kungl. Maj:ts förslag och alltså även vad reservanterna har framfört.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talman! Jag skulle gärna vilja respektera professor Herlitz' önskan att endast en allmän debatt skulle förekomma vid föredragning av 1 § och att man när det gäller reservationerna till olika paragrafer skulle vänta med debatten tills vi kommer så långt fram att lagtexten blivit föredragen. Emellertid synes det vara ogörligt. Diskussionen har flödat ut, och man har redan talat för motionerna och reservationerna, vare sig de berör 1 § eller andra paragrafer i lagförslaget. Ehuru jag inte skulle ha velat taga ordet vid denna tidpunkt, tvingas jag därför att redan nu ta upp dessa saker till en stunds beskådande.

Vad professor Herlitz' inledningsföreläsning beträffar — vilket jag anser vara mycket förnämligt — skulle jag om några små små saker i detsamma vilja säga, att de farhågor som han hyste icke behöfde vara så stora.

Han talade exempelvis om minoritetens svårigheter att göra sig gällande hädanefter. Nu kan man ju säga, att så länge vi har det proportionella valsystemet har minoriteten också representanter i fullmäktigeförsamlingen. Denna är sålunda ett fullödigare uttryck för den allmänna meningen i en kommun, landsbygd eller stad, än det var med den gamla sortens stämmor och allmän rådstuga.

Beträffande besvärnämnden och dess sammansättning får man väl ge sig till tåls. Jag poängterar att detta är någonting nytt i kommunallagstiftningen, som har diskuterats i flera år. Vi kan väl göra som vi brukar göra, vi gamla riksdagsmän, nämligen försöka den form som utskottet föreslår. Lämpar den sig inte sådan som den är föreslagen och fyller den inte sin uppgift, finns det ju möjligheter att sedan komma fram till en ändring. Jag ser saken på detta sätt, och därför har jag i denna punkt gått med på utskottets förslag.

Beträffande Patrick Nilssons bekym-

mer för att det inte är inskrivet i lagen, att kommunalfullmäktiges ordförande skall kallas till kommunalnämndens sammanträden, uppskattar jag till fullo hans åsikter om att det kan vara av stort värde för kommunalfullmäktiges ordförande, och därmed givetvis också för kommunalfullmäktiges behandling av ärendena, att han är tillräckligt informerad. Men hans närvaro vid sammanträdena kan ske ändå, utan att det skrivs in i någon lagtext. Det kan skrivas in i reglementet för kommunalnämnden, exempelvis. Och det finns många frågor som kommunalnämnden behandlar, t. ex. interna frågor om bostadsförmedling till enskilda personer och en mängd andra saker, som det inte kan vara av speciellt intresse för kommunalfullmäktiges ordförande att i timmar sitta och höra på. Allt detta kan sålunda ordnas under hand.

Sedan har det talats för reservation nr 1 och de motioner den bygger på. Det gäller antalet fullmäktige. 1948 beslutade riksdagen en förändring i fråga om antalet representanter i fullmäktigeförsamlingar. Närmaste motiveringen var kommunsammanslagningen, och man ville utvidga fullmäktiges antal för att de många småkommuner, som förut hade varit självständiga, skulle få möjlighet att få in representanter i den nya fullmäktigeförsamlingen. Man gav sålunda kommunerna frihet att själva besluta antalet — de minsta kommunerna skulle ha mellan 15 och 30 representanter, därefter 20—35, därefter 25—40, därefter 35—50 samt sist mellan 45 och 60, allt efter kommunernas storlek i förhållande till folkmängd.

Principen att stämman förut — eller hädanefter fullmäktige själva — inom vissa latituder skall få besluta hur många fullmäktige som skall väljas, har gamla anor, när det gäller städerna ända från 1862 och för landskommunerna från 1913. Reservanterna vill nu att det i lagen skall bestämt föreskrivas hur många fullmäktige som skall väljas. Utskottsmajoriteten har icke ansett sig böra gå den vägen. Med hänsyn till att lagen så nyligen ändrats och att man i det längsta

## Förslag till kommunallag m. m.

önskar ge kommunerna åtminstone någon frihet har vi inte kunnat biträda det önskemål, som på denna punkt framförts i reservation nr 1 till utskottets utlåtande.

Föregående talare var även inne på reservation nr 2, och jag ber om ursäkt, herr talman, att jag nu tar upp också den frågan. Det gäller 8, 11 och 33 §§ i förslaget till kommunallag och 3 § i förslaget till lag om införande av kommunallagen. På den punkten finns många reserver, de flesta från denna kammare. Det gäller tiden för val av ordförande och vice ordförande samt kommunstyrelse, vilket reservanternas anser borde förrättas i december månad det år då fullmäktigeval ägt rum.

Under den förberedande behandlingen av denna fråga har kommunallagskommittén varit splittrad. Fem ledamöter, d. v. s. majoriteten, har föreslagit, att de kommunalfullmäktige, som valts i oktober månad och för vilket val sammanräkningen ägt rum någon månad senare — i något fall kanske länsstyrelsens sammanräkning tar ännu längre tid — skall sammanträda i december månad för att välja ordförande och vice ordförande samt kommunstyrelse, d. v. s. kommunalnämnd eller drätselkammare. Kungl. Maj:t har följt kommittémajoriteten. Emellertid är det fyra av kommitténs ledamöter som har reserverat sig för den hittills mest förekommande ordningen, nämligen att ordförande- och viceordförandevalen skall företas i januari månad av de nya fullmäktige samt att valet av kommunstyrelse skall förrättas i följande december månad.

Av dem som har yttrat sig över kommunallagskommitténs förslag har 4 länsstyrelser och 39 kommuner förordat majoritetsförslaget, medan 14 länsstyrelser, 95 kommuner och 4 municipalsamhällen uttalat sig för reservanternas linje. 193 kommuner och 36 municip har icke tagit ställning till denna fråga. Jag vill här erinra om att vi enligt senast tillgängliga siffror inom landet har 814 landskommuner, 133 städer och 90 köpingar. Av alla dessa kommuner har endast en del av städerna tillämpat det

system som kommittémajoriteten, Kungl. Maj:t och utskottsreservanternas förordat. Bakom reservanternas förslag ligger enligt mitt förmenande huvudsakligen politiska synpunkter. De menar att om valet gett ett visst utslag och ett parti fått några mandat mer än tidigare, så bör detta omedelbart påverka kommunstyrelsen. Konstitutionsutskottets majoritet har inte så mycket fäst sig vid dessa politiska synpunkter, utan har mer sett frågan ur rent praktiska synpunkter. När de politiska synpunkterna har vädrats ut i samband med ett fullmäktigeval i en kommun, mår säkerligen de kommunala ärendenas handläggning bäst av att frågorna inte för mycket politiseras.

Det mest bärande motivet för utskottets förslag är att denna lag skall gälla för såväl landskommuner som städer med undantag för Stockholm och att en likartad lagstiftning förbereds för de stora kommunerna, d. v. s. länskommunerna eller landstingen. Inom utskottet har det ansetts vara en oförlighet att när valet av fullmäktige företas i oktober månad för nästa fyraårsperiod och sedan sammanräkningen kanske tar lång tid — vartill kommer att besvär kan anföras över valet, vilket ju kan förekomma i de bästa familjer — så skall de valda fullmäktige sammanträda och förrätta val *innan* deras mandattid börjat. Det sker icke för närvarande och kommer väl ej heller att föreslås ske då det gäller länskommunerna eller landstingen.

Enligt reservationen skall man i december sammankalla två fullmäktigeför-samlingar: de gamla fullmäktige för sig och de nyvalda för sig. De gamla fullmäktige skall välja revisorer, folkskolestyrelse, fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, pensionsnämnd, familjebidragsnämnd, brandstyrelse m. fl. sådana organ. De nya fullmäktige skall endast utöver ordförande- och viceordförandeval, vilket lika bra kan ske i januari månad, förrätta val av kommunstyrelse, d. v. s. kommunalnämnd eller drätselkammare.

Det finns norrlandskommuner som till yttinnehållet är större än var för sig

### Förslag till kommunallag m. m.

många av länen i södra Sverige. Här till kommer de dåliga kommunikationerna, som gör att beivrandet av ett sammanträde kan med resor ta mer än en dag i anspråk. Det har sagts som motiv för reservanternas förslag att den nya kommunstyrelsen skall förbereda statförslaget. Delstaterna i statförslaget förberedes emellertid av styrelser, valda av de gamla fullmäktige. I oktober månad var jag med och fastställde en kommunstat på 1,8 miljoner kronor, där delstaterna var bl. a. följande: för skolan 659 000, för fattigvården 211 000, för barnvården 44 000, för folkpensioneringen 62 000, för familjebidragsväsendet 24 000, för brandväsendet 18 000 kronor o. s. v. Läger jag ihop de av mig nämnda delstaterna kommer jag upp i över en miljon kronor av de 1,8 miljoner kronorna. Det var alltså de delarna av statförslaget, som förbereddes av styrelser, valda av de gamla fullmäktige. Sedan har vi amorteringar och avsättningar till skattefonder, eventuellt till allmän investeringsfond, saker och ting som det i regel inte är någon svårighet att komma överens om.

Vidare vill jag erinra om att prövningen av statförslaget för kommande år är en angelägenhet för de nya fullmäktige under oktober månad, precis på samma sätt som för närvarande gäller för landstingen. Den slutliga prövningen sker alltså i varje fall av de nya fullmäktige.

Jag har blivit upplyst om att bortsett från Stockholm, som skall ha sin egen kommunallag, är det endast tre städer, Göteborg, Karlstad och en till, vilka förrättar val av drätselkammaren på det sätt som reservanternas föreslagit för val av kommunstyrelser för samtliga kommuner inom landet. Dessutom lär det finnas en brokig karta av reglementsbestämmelser för drätselkammaren, såsom angående successiv förnyelse, olika mandattider etc., vilka icke är ägnade att vara förebild för den lagstiftning som skall gälla för alla städer och landskommuner — med undantag för Stockholm — och som bör innehålla bestämmelser som är så likartade som möjligt.

Det är sålunda enhetligheten i kommunallagen, praktiska skäl och, så långt det är möjligt, befrämjande av kontinuiteten i kommunalförvaltningen, som utskottsmajoriteten har önskat verka för genom dessa olika förslag om val av ordförande och vice ordförande i fullmäktige, val av kommunstyrelse o. s. v.

Jag kommer sålunda, herr talman, att i alla punkter biträda utskottets hemställan.

Herr NILSSON, PATRICK (bf): Herr talman! När ledamoten av konstitutionsutskottet herr Karl August Johanson skulle lämna mig ett svar, så gjorde han det genom att läsa upp vad jag själv tidigare läst upp, nämligen konstitutionsutskottets avstyrkande av min motion. Det svaret anser jag inte så värdefullt, att jag kan använda den vanliga frasen och tacka för det.

Jag skulle däremot vilja ha ett riktigt svar på den fråga, som jag tidigare ställde. När konstitutionsutskottet skriver att det synes vara »en intern kommunal angelägenhet» att fullmäktiges ordförande skall ha rätt att närvara vid sammanträde med kommunens styrelse och att bli underrättad om tid för sådant sammanträde, vill jag fråga konstitutionsutskottets ledamöter, vem som svara gitter, om i detta skrivsätt får inläggas, att fullmäktige skall ha rätt att fatta ett beslut av den arten, att fullmäktiges ordförande skall underrättas om att sammanträde äger rum?

Nu säger man att detta kan skrivas in i reglementet. Det är nog riktigt. Men blir det inte så även framdeles, att det i många kommuner inte kommer att upprättas några reglementen? Det kommer att ske endast i de kommuner, där man inrättar en central förvaltning med kommunalkontor och vad därmed följer. Men många kommuner kommer inte att gå den vägen, åtminstone inte på många år ännu. Då uppstår, såvitt jag förstår, en olikformighet — en kommun gör på ett sätt och en annan kommun på ett annat sätt.

Vi motionärer tycker att det inte varit

ur vägen, när man nu står i begrepp att införa en ny lag, om man med några enkla ord i lagtexten slagit fast den princip som jag här pekat på och som efter vad jag har hört omvittnas från många håll skulle vara till stort gagn för det kommunala arbetet.

Herr STEN (s): Herr talman! Detta anförande kommer helt och hållet att hålla sig inom ramen för herr Herlitz' uppfattning rörande föredragningsordningen. Det avser att ersätta en motion, som jag *inte* väckte vare sig under motions-tiden i våras eller den 19 oktober. Jag vet inte om det framkallar en chock eller ett leende hos kammarens ledamöter, om jag säger att den skulle ha gått ut på att vi borde i detta sammanhang ha avskaffat ej mindre våra municipal-samhällen och köpingar än även Sveriges städer. Min tankegång är följande: Vi har sedan några år tillbaka varit sysselsatta med den kommunreform, som först tagit sig uttryck i en ny kommunindelning med sikte på att göra även landskommunerna skickade att fullgöra sina arbetsuppgifter, och nu lägger vi i dag slutstenen genom en för de olika kommunformerna gemensam kommunallag.

Nu vet jag att det finns någonting som heter stadsprivilegier. Då jag utan jämförelse för övrigt har i det närmaste lika stor respekt för historia och tradition som herr Herlitz, har jag vid mina överväganden böjt mig för detta faktum. Men vad jag i sak velat framhålla står kvar, nämligen att man efter denna kommunreform — som tagit sig uttryck både ute på marken, som Lindhagen brukade säga, och i denna kommunallag — bör utgå från att det skede i de svenska kommunernas historia i stort sett bör vara avslutat, då man på grund av vad som i vårt västra grannland en gång kallats »æresfølelse» eller det slags kommunala protektionism, som grundar förslag om förvandling av kommunformen eller om inkorporering på det förhållandet, att vissa medborgare har sin arbetsplats i den ena kommunen och sin bostad i den

#### Förslag till kommunallag m. m.

andra, sysslade med förvandling av en kommuns status. Ändringar av den kommunala indelningen, som prövas vara nödiga och nyttiga, bör naturligtvis vara möjliga att genomföra även i framtiden, men i stort sett utgår jag från att man skall kunna arbeta efter de riktlinjer, som jag på detta kortfattade och bristfälliga sätt tillåtit mig att skissera.

Om jag får tillägga en sak med anledning av herr Herlitz' anförande, så är vi väl alla ense om att den kommunala självstyrelsen har haft och fortfarande har ett stort egenvärde och värde för nationen. De svårigheter, som herr Herlitz brottas med i övergångsskedet, beror enligt min mening på det moderna organisationsväsendets genomslagskraft i utbildningen av våra tänkesätt och när det gäller våra åtgärder i detta hus. Stat och kommun har av begynnelsen varit skilda element. Allt fortfarande förekommer meningsbrytningar, som exempelvis karakteriseras av att man här i riksdagen talar om ett landstingsparti och att en stor del av riksdagens ledamöter är kommunalmän. Men å andra sidan har staten och kommunen i det moderna samhället fått fler och fler gemensamma arbetsuppgifter. De känner sig inte som motståndare utan som medarbetare. Kommunen har blivit vad vi på organisationsspråket kallar lokalavdelningen, länet och landstinget ersätter distriktsorganisationen, och de riksomslutande organen samverkar med de lokala instanserna i en gemensam strävan.

Alltjämt föreligger givetvis en åtskillnad. Jag tittade under herr Herlitz' första anförande på herr förste vice talmanen och tänkte, att Landsorganisationen på sätt och vis är en syntes av ett demokratiskt samhälle och en kämpande armé; den är centraliserad i något större utsträckning än statsförvaltningen inklusive kommunalförvaltningen. Men jag tror ändå att förklaringen till de problem som herr Herlitz brottas med — och som jag är tacksam för att någon i detta hus sysslar med — ligger just i vad jag nyss sade om de moderna tänkesättens genomslagskraft. Vi hämtar förebilderna från organisationsarbetet

**Förslag till kommunallag m. m.**

och tillämpar dem på lagstiftningsarbetet, när det gäller att reglera förhållandet mellan staten, länet och kommunen, som vi sysslar med här i dag.

Herr **HERLITZ** (h): Herr talman! Det vore rimligt att de reflexioner, som herr Sten nu sist anfört, togs upp till ett mera djupgående meningsutbyte; de lockar i hög grad till ett sådant. Men jag skall inte upptaga kammarens tid därmed, då det skulle föra alldeles för långt.

Jag begärde ordet bara med anledning av vad herr Sten sade om den tilltänkta motionen angående de svenska städernas avskaffande. Jag kände ett behov av att betona vad som förhållande är självklart för många av kammarens ledamöter, men som kanske inte alla tänker på, nämligen att frågan om vi skall ha en åtskillnad mellan land och stad naturligtvis inte i väsentliga delar är en kommunallagsfråga. Kommunallagarna reglerar de skillnader som kan bestå i fråga om den kommunala organisationen, men vid sidan därav har vi en myckenhet lagar och författningar som ger skiljaktiga regler angående förhållandena i stad och på landsbygd. Dessa regler har under senare tid i stor utsträckning genombrutits, därför att i städerna finns landsbygdsområden och i landsbygdskommunerna tätbebyggda samhällen. Men skillnader kvarstår i alla fall, på jorddelningsväsendets, rättskipningens, ordningsväsendets och hälsovårdens områden liksom i en hel del andra avseenden.

Fastän jag är en gammal liebhaber på de svenska städernas privilegier — jag har sysslat mycket med dem och känner varmt för de svenska städerna — har jag inga fördomar mot en översyn av lagstiftningen med sikte på större enhetlighet; denna översyn är för övrigt redan på god väg. Däremot vågar jag inte på förhand fälla några generella omdömen om hur långt vi där kan komma.

Herr **NÄSSTRÖM** (s): Herr talman! Jag har den uppfattningen, att denna lag är

välkommen och att den på många punkter innebär en förenkling, som kommer att få en utomordentligt stor betydelse.

På några punkter skall jag emellertid be att få några upplysningar av exempelvis professor Herlitz. Det finns några skönhetsfläckar, som jag tycker inte borde ha funnits i lagen. I varje fall borde det ha givits förklaringar, som hade kunnat ge positiva resultat.

I paragraf 26 heter det: »Så snart fullmäktiges protokoll blivit justerat, skall avskrift av protokollet överlämnas till kommunens styrelse . . .». De flesta kommuner har ju numera centraliserad förvaltning, och det skulle betyda att den ena handen skulle skriva ett protokollsutdrag och överlämna det till den andra. Det är såvitt jag kan förstå ett i mycket hög grad onödigt arbete, som här skulle ske. I de kommuner, där man inte har centraliserad förvaltning, kan det ju vara av en viss betydelse med en sådan ordning, men i varje fall inte i de något större kommunerna. Nu vet jag inte, om en sådan här detalj har diskuterats inom utskottet, men den kan förorsaka rätt mycket onödigt merarbete i åtskilliga kommuner.

I paragraf 30 heter det: »Kommunens styrelse skall leda förvaltningen av kommunens angelägenheter och hava inseende över övriga nämnders verksamhet.» Hur långt sträcker sig denna möjlighet? Upphäver man andra lagar, exempelvis fattigvårdslagen? Äger kommunens styrelse göra anmärkningar mot en fattigvårdsstyrelse när den följt fattigvårdslagen? Var finner man någonting om en klar gräns i fråga om befogenheterna mellan dessa styrelser och nämnder?

Jag önskar ju att det skall bli en vettig tillämpning på detta område, och det önskar vi väl alla, men det kan tänkas att det kommer att skära sig på dessa punkter. Har för övrigt i en stor kommun denna s. k. kommunens styrelse någon möjlighet att i detalj följa med de andra styrelsernas och nämndernas verksamhet? Jag tror det knappast.

Vad beträffar paragraf 33 har jag den uppfattningen, att det inte spelar någon

som helst roll, om man väljer ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse samma år som valet skett eller om det sker påföljande år. Jag tror inte att det sker någon olycka vilket man än gör.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Herr Näsström ställde ett par frågor till mig.

Den första frågan gällde 26 §, där spörsmålet om överlämnande av handlingar till kommunens styrelse behandlas. Jag kan inte ha någon personlig mening om den saken. Jag kan bara konstatera, att utskottet verkligen har behandlat denna lag mycket noga. Vi har funderat på paragraf efter paragraf, och det har inte varit någon kommunalman som gjort den anmärkningen, att det här skulle bli för mycket pappersexercis. För min del förefaller det naturligt att papperen skall finnas på båda hållen, och jag föreställer mig att det med skrivmaskinernas allt större användning inte blir så besvärligt att sörja för den saken. Det är vad jag kan svara på den första frågan.

Vad den andra frågan beträffar, alltså spörsmålet om kommunstyrelsens uppsikt över vissa genom särskilda författningar reglerade styrelser, är jag tacksam för herr Näsströms anförande. Det står i den kungl. propositionen på s. 117, att departementschefen finner det klart att kommunens styrelse i följd av detta inseende icke erhåller några direkta befogenheter gentemot i speciallagstiftningen reglerade nämnder i fråga om deras där avsedda uppgifter. Jag kan emellertid nämna, att jag inom utskottet framhöll att denna sak inte är klart uttryckt i lagtexten. Jag ifrågasatte därför, om vi inte borde företaga en justering, så att denna viktiga fråga blev klar. Det ansågs emellertid att man hade departementschefens yttrande att hålla sig till. Och vad viktigare är, jag tar väl inte miste om jag säger att uttrycket är det samma som redan nu finns i lagen om kommunalstyrelse på landet, och vi är väl på det klara med att det inte får misstolkas i den riktning det här är fråga om. Vid sådant förhållande underlät

#### Förslag till kommunallag m. m.

jag att göra någon särmening gällande i utskottet.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

2—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Herr WEILAND (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1 på denna punkt.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till sistnämnda yrkande. Jag tycker nästan att det är — om jag får använda ordet — en grotesk insnörning av kommunernas frihet som här ifrågasättes. Det är en ordning, som vi har levat under så länge fullmäktigeinstitutionen funnits, att det finns möjligheter att bestämma över antalet fullmäktige. Men enligt förslaget kan det gå på det sättet, att om en stad ökar sin folkmängd från 1990 innevånare till 2 000, så måste den förändringen genomföras att staden, som förut haft 25 fullmäktige, nu skall plocka fram 10 nya. Detta är en regel som jag för min del anser kommer att te sig orimlig.

Jag ansluter mig således, herr talman, till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med de ändringar, som förordats i den av herrar Englund och Hammar vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

**Förslag till kommunallag m. m.**

6 och 7 §§.

Godkändes.

8 §.

Herr **HERLITZ** (h): Herr talman! Jag hade ju närmast tänkt mig, att diskussionen om denna fråga, som har väckt mycken uppmärksamhet i den offentliga debatten skulle börja först efter föredragningen av den nu behandlade 8 §, men nu har kanske det mesta redan blivit sagt förut i debatten.

Alla kammarledamöter har klart för sig vad frågan gäller. Det är alltså huruvida kommunens styrelse skall väljas i december samma år, som fullmäktigvalet hållits, eller ett år senare. Jag kanske skall inskjuta den anmärkningen, att också en mellanlinje har diskuterats, som ligger mycket nära vad reservanterna förfäktar, nämligen att kommunens styrelse skulle väljas i januari månad närmast efter fullmäktigvalet. Det är emellertid en linje, som innebär rätt stora vanskligheter. Man kan ju inte på alla håll anordna valet just den 2 januari. Då uppkommer det trassel, som föranledes av att en kommunalnämnd inte fungerar under hela året, utan under ett valår kommer ansvaret att fördelas mellan den gamla kommunalnämnden, som suttit till den 5, 6 eller 10 januari, och den nya nämnden som fungerar under återstoden av året.

Till vad som förut sagts är jag angelägen att foga ytterligare en synpunkt. Herr Hällgren sade att bakom önskan om en ny ordning i fråga om valen av kommunens styrelse låg framför allt politiska synpunkter, i det att man ansåg, att då en ny majoritet kommit till makten, den genast borde kunna göra sig gällande. Det är en synpunkt, som jag tycker kräver allt beaktande, men för min personliga del skulle jag också vilja anlägga en annan synpunkt, som är helt oberoende av fullmäktiges politiska sammansättning. Jag räknar med den situation, som lätteligen kan inträffa och som man då och då hört talas om, nämligen att flera gamla erfarna kommunalmän vid samma tidpunkt önskar draga

sig tillbaka efter att ha tjänat ut sin tid. Vad skall då ske? Då får de sitta kvar ett år i styrelsen, sedan de lämnat fullmäktige. De leder då kommunens förvaltning under ett år av den nya mandatperioden och gör upp planen för kommunens förvaltning under ytterligare ett år framåt. Det kan ju invändas, att de kan ersättas av suppleanter. Det kan för all del hända, att suppleanternas antal räcker till och att saken kan ordnas på det sättet. Men det förefaller i varje fall mig mindre rationellt att låta det till äventyrs inte så överlagda suppleantvalet tre år tidigare vara avgörande än att låta de nytillträdande ta hand om saken. Jag tycker att den anordning som här föreslås är både sund och naturlig och rimlig, och de invändningar, som har rests från olika håll, är mig delvis alldeles obegripliga.

Jag förstår mig sålunda inte ett dugg på huruledes praktiska män kan falla till föga inför de teoretiska bekymmer, som skulle uppkomma därigenom att två fullmäktiginstitutioner, såsom det säges, fungerar samtidigt. Vad är det för bekymmer? Man måste vara besynnerligt formalistiskt lagd för att låta ett sådant betraktelsesätt vara avgörande. Lika litet förstår jag alla de resonemang, som går ut på att man inte alls kan lita på de nyvalda fullmäktiges omdöme — det sägs ju att de inte på något sätt kan vara mogna att träffa ett så viktigt avgörande som att välja kommunens styrelse. Helt oförstående är jag också inför resonemanget, att valet till kommunalfullmäktige skulle på ett oroväckande sätt politiseras genom att man då skulle ha i tankarna vilka som skulle väljas in i kommunens styrelse. Valen är ju alltid politiserade, och inte vet jag, om de blir det mer på detta sätt.

Jag skulle gärna ha resonerat om linjen att välja styrelse i början av januari trots de svårigheter som jag antydde. Jag kan emellertid inte se att man egentligen vinner något väsentligt ur utskotts-majoritetens synpunkt på den vägen. Kan man ta valet i januari, kan man precis lika väl ta det i december månad.



**Förslag till kommunallag m. m.**

Det invändes att andra styrelser väljes senare, men det beror till stor del på kommunernas egna avgöranden. De kan själva reglera valperioden för sådana styrelsens, enär författningarna inte ger några föreskrifter därom.

Herr talman! För min del har jag blivit mycket övertygad av de skäl, som har förebragts i den kungl. propositionen, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Karl August Johanson m. fl. avgivna reservationen, vilken innefattar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr andre vice talmannen **LODENIUS** (bf): Herr talman! Vi behandlar nu närmast 8 §, men även därmed sammanhängande frågor beröres, såsom herr Herlitz också var inne på, framför allt 33 §, som gäller val av kommunalnämnd eller, som det nu heter, kommunens styrelse, och 11 § kommer också in i blickpunkten.

I egenskap av motionär i fråga om det avsnitt av lagförslaget, som nu behandlas, skulle jag gärna vilja rikta ett tack till utskottsmajoriteten för att den biträtt den av mig m. fl. väckta motionen. Glädjen minskas emellertid något av att sex av de sju reservanterna tillhör denna kammare. Det förefaller mig något egendomligt att så många av reservanterna kommer från denna kammare, som brukar hålla på kontinuiteten och stabiliteten så mycket som möjligt. Om man följer utskottets förslag tror jag att man bättre tillgodoser behovet av stadga och kontinuitet i den kommunala förvaltningen.

Emellertid är jag fullt på det klara med att det finns skäl som talar både för det ena och det andra alternativet, och jag får kanske också säga, att detta avsnitt i förhållande till det stora lagförslaget i sin helhet inte kan betecknas som någon stor fråga i egentlig mening. Men det finns ju inte heller något avsnitt av detta lagförslag, där meningarna varit så delade som just beträffande det föreliggande, vilket rör val av kommunens styrelse.

Såsom herr Hällgren redan påpekat,

har fem av kommitténs ledamöter lagt fram det förslag, som utskottsreservanterna nu följer, under det att fyra av ledamöterna med ordföranden Fast i spetsen gått in för det förslag, som utskottsmajoriteten tillstyrkt. Såsom herr Hällgren också påpekat, har ett väsentligt flertal av de remissinstanser, som verkligen tagit upp denna fråga till behandling, uttalat sig för det förslag, som utskottet här tillstyrkt, nämligen att val av kommunalnämnd eller kommunens styrelse skall förrättas i december året efter det, då allmänna fullmäktigval ägt rum, och mandattiden sålunda börja — såsom nu är fallet — den 1 januari året efter det val av styrelsen skett.

Man kan ju se saken från olika synpunkter. Om emellertid en ändring av en bestämmelse, som länge gällt, skall företas, bör ju undersökas, om fördelarna eller nackdelarna överväger. Även i detta avseende kan delade meningar råda — det förstår jag av herr Herlitz' yttrande. För min del kan jag inte komma till annat resultat än att vissa nackdelar är förknippade med systemet att styrelsen skall utses i december det år fullmäktigval ägt rum. Jag skall inte hänga upp mig på det förhållandet, att det blir två fullmäktiginstitutioner i slutet på detta år. Det kan väl inte ha någon större betydelse, men det kan leda till andra komplikationer, inte minst om ett val överklagas. Jag anser inte att man skall bortse från denna olägenhet. Jag skall erkänna att det i princip är åtminstone enligt min mening riktigt, att kommunalfullmäktiges sammansättning så fort som möjligt och redan första året får så att säga slå igenom i kommunalnämnden, men å andra sidan anser jag att det behövs ganska starka skäl för att den principen — som i och för sig är riktig — skall införas, därför att det finns inte så få praktiska olägenheter för ett sådan system.

Herr Hällgren har tidigare för övrigt berört det mesta som kan anföras i detta sammanhang, och jag skall därför inte gå in på alla detaljer. Men jag anser att den principen, att kommunens styrelse skall ha samma sammansättning

**Förslag till kommunallag m. m.**

som fullmäktige, inte har förordats exempelvis i det förslag, som samma sakkunniga har lagt fram rörande ny landstingslag. I detta fall har ju de sakkunniga stannat för att bibehålla det nuvarande systemet, nämligen att ledamöter i förvaltningsutskott inte skall väljas förrän året efter det allmänna landstingsmannavalet. Nu vet jag mycket väl att i detta förslag anförts tungt vägande skäl för denna ordning och att där uttalats att det skulle stöta på stora olägenheter, särskilt ur kostnadssynpunkt, att sammankalla landsting enbart för att välja förvaltningsutskott. Men ur principiell synpunkt kan jag inte finna annat än att det måste vara minst lika viktigt att landstingens sammansättning så att säga får slå igenom inom förvaltningsutskotten som att kommunalfullmäktiges sammansättning skall få inverka på valet av kommunens styrelse.

Vidare kan jag för min del inte finna att fördelarna av denna lagändring, jämfört med vad som hittills gällt under många år, väger över de nackdelar, som denna ändring medför. Att något större missnöje inte rått med det förhållande, som för närvarande gäller, framgår väl därav — såsom de sakkunniga i sin utredning påpekar — att det inte framkommit något önskemål om ändring på denna punkt. Såsom herr Hällgren också mycket riktigt framhöll, har man inom städerna inte tillämpat något nytt system vid val av drätselkammare — möjligen i några ytterst få undantagsfall — utan man har till och med haft sådana bestämmelser, att drätselkammare utsetts två år efter fullmäktigval.

Herr talman! Jag kan inte komma till något annat resultat än att den lagändring, som de sakkunnigas majoritet har föreslagit och som även departementschefen — ehuru med viss tvekan, om jag läst propositionen rätt — gått in för och som slutligen reservanterna inom konstitutionsutskottet stannat för, icke är motiverad, och jag anser att man därför inte bör ändra på en bestämmelse, som tillämpats under många år och som, såvitt jag vet, ingen har framställt önskemål om att få ändrad.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr THUN, FRITJOF (s): Herr talman! Jag har inom kommittén följt majoritetsförslaget om den nya ordningen, d. v. s. att val av kommunstyrelse skall ske i december månad, för att den skall kunna ingripa i och ta förvaltningen och ansvaret omedelbart in på det nya året, och jag har då också måst ansluta mig till minoriteten eller reservanterna inom konstitutionsutskottet.

Liksom herr Herlitz är jag mycket förvånad över att man vill göra ett så stort nummer av denna bristande kontinuitet. Man talar, som herr andre vice talmanen här gjorde, om att stabiliteten rubbas. Jag kan inte fatta vad som skulle kunna skada denna stabilitet, om riksdagen följde vad minoriteten i konstitutionsutskottet föreslår. Jag tycker att det är demokratiskt att man tar hänsyn till vad valmännen har sagt när de gått till val. Det är väl snarare egendomligt, att ett parti, som kommit i minoritet, skall sitta på underkända mandat under ett helt år. Jag kan fullt väl förstå, att det var nödvändigt att bevara kontinuiteten vid den nya kommunallagens genomförande 1918 och 1919, ty det var då tveksamt för dem, som skrev den nya lagen, hur kontinuiteten skulle kunna bevaras, när så mycket nytt folk kom in i den kommunala förvaltningen. Men sedan den lagen har gällt i ungefär 35 år och vi har märkt att det funnits tränat och dugligt folk att tillgå i stället för dem som avgått ur en styrelse, tycker jag att man skulle kunna slopa detta gamla argument och vara beredd att anta detta nya förslag.

Det är också så, som det här har erinrats om, att det inte kommer att ske någon fullkomlig revolution, där de tränade kommunalmännen försvinner, utan att många av de gamla kommer tillbaka i styrelserna varigenom kontinuiteten ändå bevaras. Men även om så inte skulle ske, är man nu på ett helt annat sätt mera allmänt insatt i de kommunala lagarna och kommunalförvaltningen än

## Förslag till kommunallag m. m.

vad man var då den nya kommunallagen efter den stora rösträttsreformens genomförande trädde i kraft. Det talas om att 95 kommuner och fyra municipalsamhällen har avstyrkt kommittémajoritetens förslag, under det att endast 39 kommuner har tillstyrkt förslaget. Det är dock så, att 193 kommuner och 36 municipalsamhällen har tillstyrkt förslaget såsom sådant. Och det förhållandet, att man inte haft någon invändning att göra, förutsätter ju, att man verkligen är med på samma linje som kommittémajoritetens förslag innebär.

Herr talman! Jag anser för min del att vi mycket väl kan följa konstitutionsutskottets reservanternas förslag beträffande 8 §, och jag yrkar alltså bifall till reservanternas hemställan.

Häri instämde herr *Sjödahl* (s).

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL (bf): Herr talman! Det var med stor förvåning jag hörde att herr Thun började sitt anförande med att säga, att utskottets majoritet hade gjort ett så stort nummer av denna fråga. Utskottets majoritet har inte gjort större nummer av den frågan än reservanterna. Det är två skilda meningar, som här står emot varandra, och att man då på ömse håll försöker försvara sin åsikt, är helt naturligt. Man kan inte gärna i det fallet rikta någon anmärkning emot utskottsmajoriteten.

När sedan herr Thun framhåller, att det är så angeläget att de nya makthavarna inom en kommun efter ett val så fort som möjligt får ta hand om den kommunala ledningen, kan ju detta visserligen vara sant, men nog ligger det väl litet av politik i att man så fort som möjligt vill begagna sig av sin nya maktställning.

Som jag förut sagt tror jag, att den gamla ordningen har fungerat så tillfredsställande, att det knappast finns anledning vare sig att anmärka mot den eller att ändra på den. I det avseendet vill jag uttrycka min förvåning över professor Herlitz' inställning till frågan. Jag vet ju, att professor Herlitz tycker, att jag inte begriper det här, men han är

eljest rätt konservativ till sin läggning och vill gärna bevara sambandet mellan vad som har varit och vad som kommer, och han vill följa med utvecklingen men modernisera litet försiktigt. Jag skulle därför ha tyckt att det varit naturligare att han stått på utskottsmajoritetens sida. Men när han säger att vi, som bildat majoriteten i utskottet, kommer med så underliga påståenden, att han inte kan förstå oss, fastän vi skulle vara praktiska män, måste jag verkligen replikera, att vi är praktiska män, som bygger vårt vetande på praktisk erfarenhet. Vi står ofta mycket oförstående inför vad teoretikerna föreslår, men teoretikerna har också svårt att förstå oss på den praktiska sidan. Därför kan vi komma att stå litet undrande på ömse sidor.

En sak, som här endast helt flyktigt har berörts, gäller, hur man skall ställa sig till en sådan situation som att ett kommunalfullmäktigval överklagas och upphäves, innan detta nya förslag hinna träda i kraft. Det kan inträffa att ett nytt överklagande sker, och att det även då begåtts en olaglighet. Vem skall då välja kommunalnämnd? Eller ger den nya lagen befogenhet för de gamla kommunalfullmäktige eller den gamla kommunalstyrelsen att fortsätta även sedan valperioden utgått? Det kan väl också bli litet krångel i det fallet.

Det har också sagts att det är rimligt att den gamla kommunalstyrelsen gör upp budgeten för ett år framåt. Men även enligt det förslag, som reservanterna kommer med, får den gamla kommunala styrelsen uppgöra ett budgetförslag för det kommande året.

Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag tror att det finns minst lika goda skäl för den nuvarande ordningens bibehållande som för det nya lagförslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERLITZ (h) kort genmäle: Herr talman! Herr Gustav Emil Andersson kunde inte riktigt förstå hur min ståndpunkt kunde rimma med en konservativ åskådning. Jag får uttrycka den förhopp-

**Förslag till kommunallag m. m.**

ningen, att den iakttagelse, som herr Gustav Emil Andersson sålunda gjort, ger honom anledning att göra sig under rättad om vad han tydligen inte känner så mycket till, nämligen vad en konservativ åskådning innebär.

Sedan vill jag bara konstatera, att det var roligt att finna en fullkomlig överensstämmelse mellan herr Gustav Emil Andersson och mig i grundsynen. Herr Andersson förfäktade med en viss känsla och styrka de praktiska synpunkternas företrädare framför teoretiska spekulationer. Ja, herr Gustav Emil Andersson, jag är hjärtans tacksam för det. Det är just det jag gjort i detta sammanhang. Jag säger, att herrarna gjort upp en del teoretiska spekulationer om det betänkliga i att det sitter två fullmäktigkorporationer tillsammans. Det tycker jag är ett hjärnspeke.

Herr LINDÉN (s): Herr talman! När jag hörde herr Lodenius, kunde jag inte låta bli att göra en liten i och för sig obetydlig reflexion. Jag tycker det är ganska besynnerligt, att herr andre vice talmannen i denna förnämliga kammare sade, att det väckt ett visst uppsående att majoriteten av reservanterna återfinns i denna kammare. Någon gång i tiden hävdades det att första kammaren genom diverse valbarhetsbestämmelser skulle anses garanterad ett betydande förnuff, karakteriseras av samhällligt nit och samhällelig omtanke och ge intryck av större visdom än medkammaren. Därför störde det mig litet grand att herr andre vice talmannen Lodenius gav uttryck för en större uppskattning av medkammaren än av den kammare, han är satt att tjäna.

Det var inte utan att jag också fick ett litet besynnerligt intryck av det tal som min ärade vän, herr Gustav Emil Andersson höll, då han bl. a. tog upp till något slags belysning »det besynnerliga» i att herr Herlitz, som är konservativ, hade råkat ramla på den här reservationen. Då slog det mig — eftersom jag är en vänlig och snäll man — att man möjligt skulle kunna karakterisera herr

Gustav Emil Andersson, respektive herr Herlitz med skaldens ord »Strunt är strunt och snus är snus om ock i gyllne dosor, men rosor i ett sprucket krus är ändock alltid rosor».

Jag vill, när det gäller själva sakfrågan, säga, att det väl finns anledning att vid avgörandet av detta ärende bringa i åtanke vad kommittémajoriteten — de sakkunniga — haft att säga i denna fråga. Jag skall be att få citera vad de sagt, om kammarens ledamöter händelsevis glömt vad de tidigare samvetsgrant läst: »Genom att valen till kommunalnämnd — liksom till drätselkammare — kunna förrättas proportionellt, och en fördelning av platserna även utan proportionellt val i allmänhet sker med hänsynstagande till de olika gruppernas numerär, komma dessa nämnder icke att förete den ensidighet som befarats. Det är snarare sannolikt, att i huvudsak den äldre uppsättningen av nämndledamöterna kommer att återväljas, dock med återspeglade av fullmäktiges nya sammansättning. Det är likaså överensstämmande med erfarenheten, att fullmäktige även efter ett nyval komma att i allmänhet inrymma icke blott ett flertal av de förutvarande fullmäktigledamöterna utan även de ledande kommunalmännen från olika partigrupper, för såvitt de icke avböjt förnyad kandidatur. Fullmäktige äro på grund härav väl skickade att redan för året efter valet utse kommunalnämnd och drätselkammare.» Och så drar man en slutsats: »Av det anförda framgår, att det — även om kommunens styrelse tillsättes av de nyvalda fullmäktige redan för första året efter nyval — finns skäl antaga, att kontinuiteten uti kommunalförvaltningen kommer att upprätthållas.»

Jag utgår ifrån, att de skäl, som här redovisats, kan vara bärande. Det har gentemot förslaget om ändring sagts, att det ju är den gamla kommunalnämnden eller den gamla drätselkammaren som har gjort upp det fastställda stafförslaget och följaktligen bör svara för att det blir genomfört. För mig är det ett besynnerligt resonemang. Om det är så, att en gammal majoritet genom sitt or-

**Förslag till kommunallag m. m.**

gan har fastställt en stat, ett slags arbetsordning för det kommande året, skall då en ny majoritet, som har kommit till efter ändrade signaler och på grund av en i valet uttryckt folkmening, ovillkorligen behöva finna sig i att det gamla släpar efter? Detta tekniska förhållande, att det finns en gammal stat att svara för, kan inte vara avgörande, utan frågan är här, om förvaltningen i kommunen omedelbart skall få möjlighet att anpassa sig efter den nya folkmening som kommit till uttryck i valet. Att en rad övriga nämnder och styrelser inte enligt denna lag kan på samma sätt komma i åtnjutande av detta som jag kallar för en förmån, tycker jag spelar mindre roll.

Herr talman! Det som har gjort mig till en övertygad anhängare av kommittémajoritetens och Kungl. Maj:ts förslag är således respekten för en folkmening, som tagit sig uttryck i ett val. Den kan inte utan vidare nonchaleras. Jag tycker, herr talman, att det på något sätt är ett slags demokratiskt renlighetskrav att låta alla de väljare, som står bakom majoriteten, få påverka kommunens förvaltning omedelbart efter valet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGH (h): Herr talman! Jag skulle vilja börja med att säga, att det relativt gynnsamma mottagande som kommunallagskommitténs betänkande har fått hos remissorganen beror, såvitt jag förstår, till väsentlig del på att vi som tillhörde kommittén, för rätt varsamt fram då det var fråga om att ändra vad som nu gäller. Vi tyckte att det var ett djärvt försök att slå ihop lagen om kommunalstyrelse i stad med lagen om kommunalstyrelse på landet, men ju längre vi höll på med detta försök, desto lättare fann vi det vara. Även kommittén avsatte som resultat förslag till gemensam kommunallag, innebar det egentligen på det hållet heller ingenting annat än att vi gick varsamt fram och anpassade oss efter de erfarenheter man hade vunnit, sedan dessa lagar justerats år 1930.

Jag skulle tro, att när vi inom kommittén inte blev eniga i den detaljfråga, som nu diskuteras, var det väl ingen av oss som betraktade frågan som någon stor fråga, och jag är litet överraskad över att man i dagens debatt här i kammaren tar till så starka ord som att det här är fråga om demokratiska renlighetskrav och att mångahanda stora värden står på spel, om reservanterna ej skulle vinna. Såvitt jag begriper är frågan mycket mindre än så.

Inom kommittén blev det en mycket knapp majoritet för den ordning, som herr Lindén senast har förfäktat. Jag kan nämna att majoriteten till och med växlade. Vid en tidigare tidpunkt var det majoritet för vad som sedan blev reservation. Jag skulle tro, att herr Thun kan ge mig rätt, om jag säger att vi icke inom kommunallagskommittén betraktat denna fråga som någon verkligt magistrallfråga, i vilken man skulle tala så vackra och högstämda ord som herr Lindén nyss har uttalat.

För min del har jag liksom herrar Hällgren och Lodenius sett denna sak ur praktisk synpunkt. Vi har inte från landsbygdshåll under kommitténs arbete fått uppgifter, som gått ut på att den hittillsvarande ordningen skulle vara olämplig. Det låg väl då nära till hands, med den allmänna inställning som åtminstone jag har haft under detta arbete, att man bibehöll den ordning, som ett så stort antal kommuner i landet hade tillämpat under drygt trettio år. Men så visste vi, att när vi skulle göra en gemensam kommunallag för land och stad, fick vi välja mellan att behålla den ordning, som gäller för kommunalnämnderna, och att behålla den frihet som städerna har i detta avseende. För städerna finns nämligen i nuvarande stadslag inga föreskrifter om när drätselkammare skall väljas, och därför har man gjort på olika sätt. Men den undersökning, som vi företog, pekar på att man i städerna i det ojämförligt största antalet fall handlar på samma sätt som på landsbygden. När det inte heller där framkom några bestämda önskemål om en annan tingens ordning, var det ganska naturligt, att

**Förslag till kommunallag m. m.**

man ville bibehålla en anordning som hade fungerat. Det har inte hänt, som herr Thun sade, någon olycka under dessa trettio år. Varför då inte behålla anordningen?

Nu kan man nog inte, om reservanternas förslag skulle gå igenom, tänka sig att för framtiden skilja på drätselkammare och kommunalnämnd å ena sidan och andra styrelser och nämnder, vare sig de är specialreglerade eller inte, å den andra, utan det får väl ändå betraktas som en ganska naturlig ordning, att vad som nu här beslutas i den allmänna kommunallagen blir normerande även när det gäller tidpunkt för val av fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, folkskolestyrelse o. s. v.

Då kommer jag till vad jag betraktar som en rätt avgörande praktisk synpunkt, nämligen att man faktiskt behöver tid på sig att tänka ut vilka som bör placeras i de olika styrelserna och nämnderna. Det är ett behov, som gör sig gällande inom samtliga partier. Man behöver tid att titta på de nya som har kommit. Man behöver tid att se, hur förnyelsen skall ske på lämpligaste sätt. Det är lämpligt att för detta ändamål just ha det år som förflyter efter valet. Vi är ju eniga om att vi inte kan räkna med några starka förskjutningar. Inte kan det betraktas som en stor olycka att man får en kommunalnämnd eller en drätselkammare, vars sammansättning inte avspeglar fullmäktigförsamlingens och att det blir ett annat beslut i fullmäktige i någon fråga än vad majoriteten hos drätselkammaren eller kommunalnämnden har föreslagit. När man här tar till stora ord om vad som är demokratiskt och inte demokratiskt, förefaller det, som om man hade glömt, att minoriteten väl ändå finns representerad i drätselkammare eller kommunalnämnd. Om vad som är minoritet i det förberedande organet råkar vara majoritet i det beslutande organet och majoriteten vinner där, måtte väl ändå demokratiens krav vara tillgodosedda. Det enda fall, då det resonemang man för skulle vara hållbart, är det fallet, att minoriteten över huvud taget icke finns

representerad i det beredande organet.

Jag kommer som sagt, herr talman, till det resultatet, att denna fråga inte alls är stor. Den är mycket mindre än vad de flesta av dem, som här yttrat sig, har försökt göra den. Det är här fråga om praktiska anordningar och ingenting annat. Såvitt jag förstår, talar praktiska skäl för att man bibehåller den ordning, som man under ett 30-tal år funnit vara ändamålsenlig, och utsträcker den att gälla även städer.

På denna grund, herr talman, ber jag att få biträda utskottets förslag på denna punkt.

Herr PETERSSON (s): Herr talman! Då det i debatten har framförts från reservanternas sida att man inte skulle följa den åsikt, som valmännen givit till känna, om man skulle rösta med utskottet, kanske det finns anledning att säga något som kan motivera varför man följer utskottet. Jag har nämligen en känsla av att man på utskottssidan har lika stark respekt som reservanterna för valmännen. Det finns några skäl, som i varje fall för mig är utslagsgivande.

Det första skälet är, att jag tycker att det ligger något oegentligt i att människor skall sammankomma för att fatta för en kommun bindande beslut, innan de faktiskt har tillträtt sina mandat. De är valda från och med 1 januari, men de skall ändå kunna sammankomma i december, innan mandattiden inträder, för att i förväg besluta om vissa val.

Det andra skälet är respekten för valmännen. Om det vore på det sättet, att ändringen slog igenom i hela kommunen från och med 1 januari, kanske det låge någon mening i det, men vi skall erinra oss att det förslag, som sedermera kommer att beslutas, med all sannolikhet kommer att innebära, att där man har självständiga avdelningar i drätselkammaren, kommer det att bli självständiga nämnder och styrelser för fastighetsförvaltning, gatuväsen och dylikt. Dessa mycket viktiga organ skall icke väljas omedelbart, utan det sker först vid de ordinarie val, som äger rum i december

**Förslag till kommunallag m. m.**

månad året efter det att de allmänna valen hållits. Så har vi alla de nämnder och styrelser, vilkas verksamhet är reglerad i speciallagar och för vilka man har ansett det vara så pass värdefullt att behålla ett samband i tiden, att man inte kan förnya dem i sin helhet. I fattigvårdslagen står, att fattigvårdsstyrelsen skall förnyas till hälften vid varje valtillfälle, och på samma sätt har man bestämt i fråga om barnavårdsnämnden. I de nuvarande hälsovårdslagarna finns samma bestämmelse. Man vill alltså bevara ett samband i dessa kommunala nämnder och styrelser. Av den redogörelse, som herr Hällgren lämnade beträffande de medel som passerar över en kommun, finner man, att det är den största delen som handhas av dessa nämnder och styrelser, vilkas verksamhet är reglerad av speciallagar. Kommunens styrelse är det samordnande och sammanhållande organet. Jag kan alltså inte finna, att det ligger någon mening i att sammankomma, innan man blivit vald, för att välja en kommuns styrelse.

Sedan finns en synpunkt, som jag tycker väger rätt tungt. I oktober månad sammankommer fullmäktige för att fatta beslut om utgifts- och inkomststaten för nästkommande år. På grundval av dessa uppgifter fastställer man utdebitering, och jag skulle tro att det är en allmänt vedertagen regel hos våra kommunalmän, att de stater, vilka är uppgjorda, skall respekteras och att man inte skall gå ifrån dem hur som helst. Detta gör alltså, att man har en bundenhet framför allt hos dem, som har hand om den stora mängden av pengar som är reglerade av speciallagar, och denna bundenhet medför, att det inte kan hända så mycket under detta år.

När det sedan gäller andra saker, skall vi kanske erinra oss, att genomslaget sker i den förändrade sammansättning som finns i den beslutande församlingen. Det är den som avgör, om det skall tas några nya initiativ; det gör detsamma hur nämnden eller kommunens styrelse är sammansatt, det är ändå det beslutande organet som har avgränsningen i sin hand, och detta kan ock-

så gälla som en motivering när man säger, att det är den gamla kommunstyrelsen som skall uppgöra utgifts- och inkomststaten för nästföljande år. Den är helt avhängig av den åsikt den beslutande församlingen har.

Herr talman! Jag har den uppfattningen, att om man skall följa det förslag som reservanterna här har framställt, så skulle det komma att innebära onödigt krångel i våra kommunala församlingar. Erfarenheten av arbetet hittills är enbart god, och det finns, vad jag kan förstå, ingen som helst anledning att göra någon ändring.

Jag ber därför få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Birger* (s).

Herr JOHANSON, KARL AUGUST (s): Herr talman! Jag skall bara ge en replik till min gamle vän herr Pettersson i Visby, när han slår på trumman för sin mening och gör gällande att det skulle ske ofantligt många farligheter om man nu beslutar att kommunens styrelse skall väljas i december i stället för under det kommande året. Herr Pettersson. jag skall inte i kammaren upprepa de ord jag använde i utskottet, ty då kommer de in i kammarens protokoll, och det vill jag inte, men jag kan säga, att det inte är så farligt som herr Pettersson nu vill göra gällande i denna fråga.

Sedan några ord till herr Bergh! Det var egentligen honom jag tänkte på i det här sammanhanget. Han talar om att denna fråga är så obetydlig, att det knappast är någonting att tala om. Men ändå har herr Bergh i kommittén reserverat sig emot att vi skall välja styrelsen i december månad. Alltså ansåg inte herr Bergh för sin del att frågan var så obetydlig, eftersom han redan i kommittén anförde reservation. Han menar att man var rädd för att vidtaga denna åtgärd. Men man var inte rädd för att avskaffa magistrat, kommunalstämma och kommunalborgmästarinstitutionen. Det var man inte rädd för att göra, ty det ansåg man tydligen vara ändå mindre frågor.

**Förslag till kommunallag m. m.**

Jag kan inte finna herr Berghs argumentering bärande, ty man har på andra områden gjort avkall genom att föreslå avsevärda förbättringar, som jag hälsar med mycket stor tillfredsställelse.

Herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Allteftersom samhällsförhållandena blir mer och mer komplicerade, får människorna ett större behov av samverkan. Fler och fler uppgifter läggs på det allmänna, och medborgarna skapar sig privata sammanslutningar för att lösa gemensamma uppgifter. Det behov av större samverkan genom det allmänna, som alltså föreligger, motsvaras också av vidgade möjligheter för det allmänna att klara olika slag av uppgifter — möjligheter som framför allt ligger på det ekonomiska planet. — Det är ju framstegen och framåtskridandet i landet som åstadkommer resurserna härför.

Men samtidigt som utvecklingen sålunda både möjliggör och ställer krav på ökad samverkan, underlättar den också de faktiska möjligheterna för något annat nämligen för en centralisering och en centraldirigering av ordnandet av människornas gemensamma angelägenheter från, låt oss säga Stockholm och i något fall också Göteborg. Vi har ju fått ett av våra centrala ämbetsverk förlagt dit. Det är naturligtvis utvecklingen av kommunikationsväsendet — vägväsendet, postväsendet, telefonen o. s. v. — som skapar dessa faktiska betingelser för ett vidgat centralt handhavande av de gemensamma angelägenheterna. I en sådan situation är det viktigt att göra klart för sig varthän man egentligen vill att utvecklingen skall gå, för att sedan överväga vad man kan göra för att påverka utvecklingen i önskad riktning. Vill man — för att tala konkret vid ett tillfälle som detta när det är kommunernas angelägenheter som behandlas — att kommunerna skall handha så många uppgifter som möjligt eller vill man att endast ett minimum av angelägenheter skall ankomma på kommunerna att ombesörja?

Det är självfallet flera synpunkter att lägga på en så utomordentligt stor fråga.

Det är ändamålsenlighetssynpunkterna. En centralisering har ofta sina fördelar — det kan man inte komma ifrån — vilket man ser bl. a. inom näringslivet. Men man kan också med bestämdhet göra gällande att möjligheterna att centralt ordna frågor har sin givna begränsning. Det går inte att sträcka sig hur långt som helst i det avseendet. Jag talar nu utslutande med hänsyn till vad som kan kallas ändamålsenligt.

Men man har också andra synpunkter att anlägga på frågan, t. ex. värdet av att medborgarna känner med sig att de i möjligaste mån kan öva ett inflytande på hur de allmänna angelägenheterna sköts. Det är en känsla som väl ändå får sägas vara tillfinnandes i åtminstone de inte alltför stora kommunerna, trots det representativa system som vi efter hand har nödgats gå över till och som leder till att den enskilde inte har något direkt, omedelbart inflytande på angelägenheternas avgörande. Samhörigheten mellan de enskilda kommunmedlemmarna och de valda förtroendemännen är emellertid i allmänhet så pass nära, att jag tror att allmänheten menar sig ha ett icke oväsentligt inflytande på ordnandet av de gemensamma angelägenheterna. Det är naturligtvis också av den allra största betydelse att så många som möjligt får tillfälle att sätta sig in i de förutsättningar som finns att i samverkan komma till rätta med frågorna och se de svårigheter som möter i det kommunala arbetet, och det är naturligtvis dessutom av ett synnerligen stort värde att tillföra all förvaltning så mycket som möjligt av praktisk erfarenhet.

Från dessa utgångspunkter kommer jag fram till att kommunerna bör sköta så mycket som möjligt, så mycket som de kan påtaga sig utan att ändamålsenligheten träds för nära. Så mycket som kommunerna är mäktiga att sköta om, bör de alltså enligt min mening också tillåtas att ombesörja.

Men det är mycket viktigt att kommunernas representanter verkligen känner sig ha någonting att säga till om, att det inte är statens tjänstemän som kommer och bestämmer, att så och så



skall det ordnas, och sedan får de kommunala förtroendemännen bara verkställa detta. Det måste vara en så vid ram som möjligt för kommunernas självbestämmanderätt, om intresset skall kunna bli bestående. Jag tror att det är viktigt att stryka under den saken.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga att jag tror att det är oklokt av kommunerna att försöka bli kvitt olika kommunala uppgifter och få dem överflyttade på staten. Jag tycker att strävandena hellre borde gå i motsatt riktning, samtidigt som man mycket starkt understryker nödvändigheten av att kommunerna verkligen får behålla sin självständighet, får ha något att säga till om och icke i alltför hög grad bli beroende av de statliga myndigheternas och tjänstemännens uppfattning om hur det bör ordnas i det ena eller andra hänseendet. Jag tror att de ändringar, som har vidtagits i kommunallagarna under de senare åren, jämte det förslag, som nu diskuteras, är ägnade att främja en förnuftig fördelning av arbetsuppgifterna mellan stat och kommun och att möjliggöra ovärderliga insatser från kommunernas sida i samhällets tjänst.

De divergenser, som föreligger mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets, är ju tämligen små. Det har här från skilda håll betonats att så är fallet, och jag är villig att stryka under detta. Det har i dessa hänseenden varit divergenser redan på det utredande stadiet, och det har varit divergenser i remissyttrandena. Jag måste säga att när det gäller vissa av dessa frågor har skälen för och emot en ståndpunkt vägt nära nog jämnt.

Vad beträffar frågan om mandatperioden för de verkställande organen och de beslutande organen — för att nu endast dröja vid en enda sak — har jag nu kommit till den uppfattningen att det är bättre, om dessa perioder så mycket som möjligt sammanfaller, låt vara att man inte genomgående kan ordna saken så på grund av den successiva förnyelse som äger rum av vissa nämnder o. s. v. När jag nu i propositionen efter tvekan — jag medger det — har stannat för att låta perioderna i görligaste

#### Förslag till kommunallag m. m.

mån sammanfalla, har det berott på att jag har trott att det motsatta förfarandet kanske i en del fall skulle vara ägnade att åstadkomma något av tvedräkt inom kommunen mellan det nya beslutande organet och det gamla förvaltande organet. Jag medger villigt att det endast är i relativt sällsynta undantagsfall som man behöver befara något sådant, men detta har likväl varit ett av motiven för att vi stannat för propositionens linje.

I övrigt skall jag, herr talman, på detta stadium av debatten inte gå närmare in på de olika spörsmålen.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet har nu vid behandlingen av 8 § hållit ett anförande, som hänfört sig till lagförslaget i dess helhet. Jag är därför säker på att herr talmannen ursäktar, om jag också gör ett mindre avsteg från föredragsordningen. Jag är nämligen angelägen att säga en sak vid ett tillfälle då statsrådet är närvarande här i kammaren.

Jag kritiserade i mitt första anförande vissa uttalanden av departementschefen. Jag är angelägen att säga att jag gjorde mig skyldig till ett minnesfel därutinnan, att det uttalande av statsrådet, som jag måste ogilla, hänförde sig till spörsmålet huruvida den som icke är medlem i kommunen skall få rätt att anföra besvär. Jag reagerade och reagerar fortfarande starkt mot uttalandet, att den som utan att vara medlem av kommunen träder i förbindelse med dess organ på sådant sätt, att han kan beröras av deras beslut, gör detta av fri vilja och därför får underkasta sig den för kommunen gällande ordningen. Det uttalande som hänförde sig till själva den fråga, vilken jag berörde, nämligen frågan om delgivning av de kommunala nämndernas beslut, gjordes av konstitutionsutskottet, som säger att det torde få förutsättas, att den som särskilt beröres av ett anhängigt ärende under hand gör sig underrättad om ärendets gång och däri meddelade beslut.

Jag har varit angelägen att klarlägga detta missförstånd, som jag beklagar.

**Förslag till kommunallag m. m.**

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord. Att jag ingriper i debatten beror på att jag inom kommunallagskommittén tämligen enträget förfäktade den mening, som blev majoritetens, den mening som sedermera Kungl. Maj:t upptog i sin proposition och som reservanterna nu gjort till sin.

Jag skulle bara vilja understryka en sak, och det är att det var utomordentligt väsentligt för kommunallagskommittén att på allt sätt förstärka den kommunens styrelse som redan finns och göra denna kommunens styrelse till den verkligt centrala makten i förvaltningen. Vad vi syftade till under alla dessa år av arbete var att på alla punkter och på allt sätt främja den saken. Det var det som ledde majoriteten att föreslå, att kommunens styrelse, d. v. s. kommunalnämnd eller drätselkammare eller stadskollegium, skulle väljas omedelbart efter det att val förrättats till kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige, så att styrelsens sammansättning kom att helt motsvara fullmäktiges sammansättning. Vi gjorde det av samma skäl som man, när ett regeringsskifte diskuteras efter ett andrakammarval, anser att utgången av andrakammarvalet måste föranleda en omprövning av regeringens sammansättning. På samma sätt menar vi, att när det gäller en kommunal regering borde ett fullmäktigval efterföljas av en prövning av kommunstyrelsens sammansättning. Det var dessa motiv, herr talman, som föranledde oss att framföra de förslag, som sedermera Kungl. Maj:t och nu även reservanterna upptagit. Det är uppenbart att det enbart gäller kommunens styrelse. Det gäller inte de olika förvaltningsnämnderna, varken de av kommunen tillsatta egna nämnderna, gasverks- eller elektricitetsverksstyrelser eller vad de må heta eller de genom olika förvaltningslagar, fattigvårdslagen o. s. v., reglerade nämnderna. Det är alltså endast kommunens styrelse, som det gäller att snabbt få i samklang med fullmäktige.

Utskottsmajoriteten menar att dess förslag betyder, att under hela det första året måste den budget som finns respek-

teras. Det är klart att den måste respekteras, men det finns ju alltid möjligheter att begära både tillägg till den och vissa ändringar i det beslut som fattats. Emellertid vilar hela arbetet med att förbereda arbetet under den nya fyraårsperioden i väsentlig grad på kommunalnämnd, drätselkammare eller stadskollegium. Det är väl då tämligen rimligt att den styrelse som skall göra det förberedande arbetet, är väl avpassad efter fullmäktiges sammansättning.

Herr talman! Det var bl. a. och huvudsakligen av dessa skäl, som kommunallagskommittén kom fram till sitt förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag när det gäller 8 §.

Herr BERGH (h) kort genmäle: Herr talman! Det var mycket belysande för det teoretiserande som ligger bakom reservanternas ståndpunkt, att herr Sjödahl menade att man vid tillsättande av kommunalnämnd bör anlägga ungefär samma synpunkter som när det kan bli ett regeringsskifte efter ett andrakammarval. En sådan ståndpunkt kan man möjligen inta i Stockholm eller Göteborg, men jag undrar om den har relevans i Lillhärdal eller Hietaniemi, där man känner sina kommunalgubbar och vill ha tid på sig innan man tillsätter nya.

Sedan vill jag också påpeka, att vad som nu beslutas i fråga om tidpunkten för val av kommunstyrelse rimligtvis icke kan undgå att få vissa bestämda konsekvenser när det gäller tidpunkten för val av övriga styrelser och nämnder. Man kan för all del sätta kommunstyrelsen i särställning, men om man ser på det ekonomiska ansvar, som olika kommunala styrelser är underkastade, kan det mycket väl tänkas, att det finns specialorgan inom en kommun som har väl så stort ekonomiskt inflytande som en kommunalnämnd, även om ärendena före avgörandet i fullmäktige passerar genom kommunalnämnden. Jag understryker alltså, att vad vi här beslutar utan tvivel kommer att få inflytande på

tidpunkten även för val av styrelser och nämnder i övrigt.

Herr **PETTERSSON** (s): Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av den jämförelse som herr Sjödahl sökte göra mellan ett andrakammarval och ett kommunalval.

Jag måste säga att herr Sjödahls jämförelse haltar oerhört. Efter ett andrakammarval, som ju förrättas tredje söndagen i september, har regeringen möjlighet att på ett helt annat sätt påverka det stafförslag som riksdagen sedan skall få fatta beslut om. Efter det kommunalval, som äger rum vid samma tidpunkt, upprättas staten i oktober, alltså månaden efter valet, och den staten skall gälla för kommande år.

Vidare bör man enligt min mening icke bortse från det faktum, att det icke på något håll bland de kommuner i landet, som berörs av denna sak, uttalats den uppfattningen att man inte utan olägenhet skulle kunna fortsätta med att tillämpa hittills gällande ordning.

Det är säkert också en överdrift att påstå att denna fråga skulle ha någon politisk betydelse. Det är praktiska skäl och ingenting annat som gör att man bör välja den av oss förordade ordningen för att därmed undvika onödigt krångel.

Herr **SJÖDAHL** (s): Herr talman! Herr Bergh menade att om man väljer kommunstyrelse på hösten efter fullmäktigvalet, så fordrar konsekvensen att man också väljer de olika förvaltningsnämnderna på hösten. Men den konsekvensen finns nog bara i herr Berghs fantasi. De olika förvaltningsnämnderna väljs ju för mycket olika perioder. En del förnyas helt, andra successivt, och det finns faktiskt en mängd olika former när det gäller att tillsätta de reglerade nämnderna. Om vi byter regering efter ett andrakammarval, så finns det ju därför ingen anledning att också byta statskontor, kammarkollegium eller skolöverstyrelse. Lika litet finns det något behov att företa

### Förslag till kommunallag m. m.

ett motsvarande skifte inom de kommunala organen.

Herr Pettersson yttrade att det finns en viss skillnad mellan riksdagsmannaval och kommunalval. Ja, förvisso, men om den saken behöver man väl inte upplysa första kammarens ledamöter. Jag vill erinra herr Pettersson om att man här kan göra en jämförelse på sådant sätt att sanningen kommer att ligga mitt emellan herr Pettersson och mig, dock närmare mig. Om man väljer styrelse i kommunen samma år som man har valt fullmäktige, kommer man nämligen att vara fastlåst vid den budget som uppgjorts för nästföljande år. Man måste helt enkelt hålla sig inom den ramen, i den mån fullmäktige inte beslutar något tillägg eller någon ändring, vilket man naturligtvis kan göra. En regering som efter ett andrakammarval tillträder kanske i oktober måste respektera den budget som riksdagen redan har fastställt och som gäller till den 1 juli nästföljande år. Det är först för nästföljande års sista hälft som det kan bli fråga om en ny budget.

Det viktigaste i mitt anförande var emellertid, att jag ville påpeka att då det gäller att förbereda arbetet för en fyraårsperiod inom kommunen måste det finnas förberedande organ som står i full samklang med fullmäktiges sammansättning. Det är detta som här är det väsentliga, och jag tycker inte att de båda senaste talarna har kunnat motbevisa mig på denna punkten.

Herr **STEN** (s): Herr talman! Det är väl sannolikt att min kollega från Visby skapat balans i åsiktsbildningen i kammaren inför avgörandet. Utan att på något sätt ansluta mig till de lofvärda ansträngningar som här gjorts att ge denna debatt en humoristisk och litterär anstrykning vill jag göra ett allvarligt påpekande. Det sakligt viktigaste står inte i de tryckta handlingarna. Det är att utskottets andrakammarhalva med herr Erik Fast i spetsen sannolikt skall visa sig segerrikare än den nya firman »Herlitz & Karl August Johanson för teori

**Förslag till kommunallag m. m.**

och praktik i lagom blandning» och att olika beslut i kamrarna rimligen inte kan medföra något annat än en inbjudan till den ena kammaren att följa den andras beslut. Då någon saklig sammanjämkning sålunda inte kan åstadkommas, är det säkrast att första kammaren i likhet med andra kammaren följer konstitutionsutskottets hemställan även på denna punkt.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talman! Herr Patrick Nilsson frågade om fullmäktiges möjligheter att, även om man inte har något särskilt reglemente för kommunstyrelsen, besluta om att kommunstyrelsen meddelar till fullmäktiges ordförande, så att han kan närvara vid sammanträdena. Det förefaller mig som om kommunalfullmäktige enligt kommunallagarna har full frihet att fatta beslut i den saken. Det blir då ett slags reglemente för kommunalnämnden, även om det inte tillkommit i den vanliga ordningen. Jag tror därför att man kan besvara herr Nilssons farhågor med att kommunerna bör kunna ordna denna sak på ett praktiskt sätt, om vi överlåter den åt dem.

Herr Sjödahl talade om kommunstyrelsen som en regering. Det är nog inte alldeles riktigt, eftersom fullmäktige har att välja styrelsen och behandla ansvarsfrågan. Fullmäktige lämnar nog inte kommunstyrelsen större befogenheter än fullmäktige själva vill.

Herr Sjödahl talade också om att det gäller att planlägga fyra års arbete, och han viftade bort alla andra styrelsers och nämnders uppgifter när det gäller staterna. Det var en ledamot som viskade i mitt öra, att skolstaten utgör halva inkomst- och utgiftsstaten i hans kommun. Jag tycker att detta ger belägg för den åsikt jag hävdade i mitt första anförande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Stens inlägg. Det var av en typ som är välkänd i situationer av detta slag; man

erinrar om att det finns en andra kammare i detta hus och ifrågasätter, huruvida vi inte rimligen bör böja oss för vad den tänker och tycker. Sådana maningar brukar i denna kammare mottagas med blandade känslor. Jag skulle bara vilja säga: Låt oss inte gå till röstningen i denna fråga med den föreställning, som herr Sten ville inge kammaren, att det inte finns möjlighet att komma fram till en sammanjämkning. Det är konstitutionsutskottets sak att pröva den frågan. Jag skall inte här uttala mig om den. Fattar kamrarna olika beslut, får utskottet pröva möjligheterna. Ingen olycka sker om första kammaren röstar efter sin övertygelse och kommer till annat beslut än andra kammaren. Konstitutionsutskottet får i det fallet litet ytterligare arbete; det måste utskottet naturligtvis ta på sig. Eventuellt blir resultatet därefter att första kammaren får vika.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Herr Sten inbjuder kammaren att följa den mening, som han tror blir andra kammarens. Min maning till kammarens ledamöter är blott att stödja den uppfattning, som de anser riktigast och lämpligast med tanke på kommunernas arbete. Min egen mening i den frågan har jag redan tillkännagivit.

Herr STEN (s): Herr talman! Jag instämmer med herr Herlitz i teorien men inte i praktiken!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

## Förslag till kommunallag m. m.

Herr *Johanson, Karl August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § av konstitutionsutskottets i utlåtande nr 22 framlagda förslag till kommunallag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 72.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

9 och 10 §§.

Godkändes.

11 §.

Herr *HERLITZ (h)*: Herr talman! I överensstämmelse med kammarens nyss fattade beslut anhåller jag beträffande denna paragraf att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle godkänna den under behandling varande paragrafen med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

12—31 §§.

Godkändes.

32 §.

Herr *HERLITZ (h)*: Herr talman! 32 § har redan förut varit berörd i diskussionen, och jag skall försöka att inte bli långgrandig. Måhända kan det emellertid ha runnit ur minnet vad saken gäller, och jag skall därför be att få säga några ord i denna fråga.

Det är här fråga om ett yrkande, som ursprungligen framställdes i ett remissyttrande från Svenska stadsförbundets styrelse och som sedan har framburits i en motion, till vilken några reservanter anslutit sig. Detta yrkande går ut på att personal, som lyder under ett visst kommunalt verk, inte skall vara valbar till ledamotskap i styrelsen för detta verk. Det har enligt min mening anförts mycket vägande skäl för den uppfattningen. Ett skäl, som särskilt framhållits, är att det i mycket stor omfattning förekommer, att de vid ett verk anställda, som sitter i en styrelse, med sina personliga intressen är direkt engagerade i vissa där förekommande frågor. Jag vill gärna stryka under vad herr Sunne i detta hänseende utvecklade för en stund sedan.

Men jag skulle vilja erinra om att det också finns en annan synpunkt som gör en sådan anordning betänkelig, en synpunkt som inte så mycket understrukt, fastän den kanske antytts av Stadsförbundet. Jag kan inte förstå annat än att man kommer till ganska ömtåliga och otrevliga förhållanden på grund av ett sådant ömsesidigt beroende, då verkschefen å ena sidan är överordnad över en tjänsteman, men denne tjänsteman å andra sidan är överordnad i förhållande till honom. Det blir en ur många synpunkter otrevlig situation. Det innebär att verkschefen törhända inte har möjlighet att gentemot denne tjänsteman, som tillika sitter i en överordnad ställning, till fullo utöva den ledning av verkets angelägenheter, som han är ansvarig för, på det sätt som han anser vara det riktiga. Det kan också myc-

**Förslag till kommunallag m. m.**

ket väl hända att en tjänsteman, som sätts in i en verkstyrelse, känner sig stå under det dolda trycket av sin verksamhetschef i sådana situationer, då han i styrelsen skall träffa avgöranden om vad denne verksamhetschef och verket i övrigt har att göra. Detta är en underlig sammanblandning av subordinationsförhållandena, som inte kan vara till välsignelse.

Det må inte lämnas oomnämnt här, att riksdagen tidigare haft att behandla frågor av denna art. För några år sedan gällde det frågan om ledamotskap i polisnämnd och i sjukhusstyrelse. Tanken ligger då nära till hands att säga, att vi ju då tog ståndpunkt till principfrågan och att det inte finns någon anledning att nu se saken annorlunda. Jag är med anledning därav angelägen att betona ett par saker av vikt.

Vi genomförde regeln, att personal skall kunna sättas in i en sjukhusstyrelse, men det skedde därför att vi visste att det tillika i sjukhusstadgan fanns mycket stränga regler om att en person inte får delta i avgöranden, där han har ett intresse som är väsentligt stridande mot sjukhusets. Det är sålunda här en mycket strängare jävsregel än den som skall gälla enligt den nya kommunallagen.

Jag vill också erinra om att man i diskussionen om dessa frågor fäste stort avseende vid det argumentet, att det var svårt att i en kommun finna verkligt skickliga personer att sätta in i en styrelse. Det ansågs därför inte skäligen att begränsa kretsen av de valbara. Detta var ett skäl, som kunde vara bärigt på den tiden, då vi hade de små kommunerna, men som förlorat mycket av sin bärkraft med den omfattning som kommunerna numera har fått.

Till sist vill jag framhålla att vid det ståndpunktstagande, som skedde i fråga om sjukhusstyrelser och polisnämnder, var det ett väsentligt argument att man frågade sig, varför vi på dessa områden skulle ha en regel som avvek från den i kommunallagen i övrigt gällande ordningen. Våra ståndpunktstaganden då hindrar oss sålunda inte att i dag ta den stora principfrågan under förnyat övervägande.

Under återopande av vad jag nu har anfört och vad som har sagts i motionen ber jag att på denna punkt få yrka bifall till 32 § i den lydelse, som är upptagen i reservationen nr 3.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Utöver de synpunkter som herr Herlitz har anfört vill jag ytterligare framhålla följande.

Tidigare kunde med visst fog göras gällande, att personal tillhörande ett verk skulle kunna väljas till ledamot av styrelsen för verket. Jag säger att man tidigare kunde ha haft ett visst fog för den uppfattningen. Numera finns enligt min mening inte dessa skäl. Personalen har nämligen numera förhandlingsrätt och kan därför få sina synpunkter framförda vid förhandlingar i lönefrågor. När det gäller andra samarbetsproblem har personalen möjlighet att framföra sina åsikter genom den samarbetsnämnd, som skall finnas vid varje verk och som skall sammanträda minst en gång i kvartalet.

Jag har, herr talman, velat framhålla dessa synpunkter och ber att få instämma i det yrkande, som nyss framställdes av herr Herlitz.

Herr SUNNE (fp): Herr talman! Jag har tidigare i denna kammare framfört de synpunkter som talar för reservationen, och jag skall därför nu endast inskränka mig till att yrka bifall till den under punkt 3 upptagna reservationen av herr Herlitz m. fl.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna paragrafen endast yrkats av herr Herlitz, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom m. fl. därom anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare enligt herr Herlitz' yrkande; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

## Förslag till kommunallag m. m.

Herr *Elmgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande 32 § av konstitutionsutskottets i utlåtande nr 22 framlagda förslag till kommunallag godkänner paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr *Herlitz* m. fl. därom anförda reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen enligt utskottets förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nejpropositionen.

33 §.

Herr *HERLITZ* (h): Herr talman! Jag anhåller att under 33 § få yrka bifall till den lydelse, som är föreslagen i Kungl. Maj:ts förslag. Det är en följdändring med anledning av kammarens beslut beträffande 8 §.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle godkänna den nu ifrågakvarande paragrafen med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

34—75 §§.

Godkändes.

76 §.

Herr *SANDBERG* (s): Herr talman! Jag har avgivit en reservation, som riktar sig mot tredje momentet i 76 §, det

moment som avser möjlighet för en kommun att inrätta en kommunal besvärsnämnd, dit befattningshavare inom kommunen skulle kunna vända sig i beföringsfrågor och, utöver detta begränsade område, även i rent disciplinära angelägenheter.

I min reservation har jag ifrågasatt, om detta förslag verkligen är uppbyggt på sådant sätt, att det skulle tillgodose de berättigade intressen, som givetvis kan finnas på detta område. Frågan är om denna besvärsnämnd i den föreslagna formen verkligen kan bli den auktoritativa institution inom kommun som man väl har syftat till. Jag är personligen mycket tveksam på den punkten, och jag har i min reservation tillåtit mig anföra ett par synpunkter, som jag ber att få referera och något litet kommentera.

Jag har tillåtit mig säga, att jag finner det principiellt riktigt att en besvärsrätt av denna art är en kommunal angelägenhet och icke en riksangelägenhet, en ståndpunkt som ju såväl kommittén som departementschefen har intagit. Men jag säger i fortsättningen, att det kan diskuteras, om det är tillfredsställande att tillkomsten av en sådan nämnd, som i alla fall kan beräknas ha en stor betydelse, skall vara beroende av ett fullmäktigebeslut så till vida, att den tillkommer, om en majoritet så önskar, men ej om en majoritet skulle vara däremot. Jag anser att det på ett sådant område som det här är fråga om och som dock i alla fall gäller rättsfrågor av kanske understundom ömtålig beskaffenhet, inte kan vara tillfredsställande att ett organ skall inrättas efter en sådan metod.

Jag har även tillåtit mig att i fortsättningen sätta i fråga, om en besvärsnämnd inom en kommun, tillsatt på dessa grunder, bör anses förfoga över större kompetens och större objektivitet när det gäller en tjänstetillsättning och en omprövning av ett sådant ärende inom en kommun. Det finns inte här antydda några regler, efter vilka en dylik nämnd skulle tillsättas. Det anses tydligen att kommunen — såvitt jag har kunnat förstå — skall kunna ha en viss frihet när

**Förslag till kommunallag m. m.**

det gäller sammansättningen av nämnden men att reglementet för en sådan nämnd skall föras fram till länsstyrelsen för prövning och fastställelse. Jag ber att få erinra om att kommittén hade önskat att Kungl. Maj:t skulle vara den fastställande instansen men att departementschefen i sitt förslag angivit länsstyrelsen såsom den lämpligaste instansen härvidlag.

Det säges också i departementschefens yttrande att det när det gäller reglementet för en sådan nämnd är att räkna med att kommunförbunden, d. v. s. Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund, skulle utarbeta någon sorts normerande bestämmelser, som skulle vara av värde för kommunerna när det för dem gäller att fastställa sina reglementen. Vi vet mycket väl, såväl i städer som i landskommuner, vilken stor nytta vi haft av dessa organisationer på flera områden, men jag måste säga att jag ändå är en smula tveksam när det gäller att föra in dem på detta sätt i det här sammanhanget. Det finns således ingenting här som på något sätt binder några fasta bestämda regler, hur en dylik besvärsnämnd skall vara sammansatt, och detta kan jag för min del inte finna tillfredsställande.

Jag har svårt att tänka mig att i en sådan besvärsnämnd skall sitta personer som är ledamöter av nämnder och styrelser, och det är många sådana inom en kommun som har att utse befattningshavare. Jag skulle finna det rimligt, om man sökte sammansätta en sådan nämnd på det sättet, att man vid tillsättningen gick utanför kretsen av de personer som är ledamöter av nämnder och styrelser. Men på denna punkt kan uppstå problem som kan vara en smula vanskliga. Det är klart att det går att sätta till en kommunal besvärsnämnd, bestående av ansvarsmedvetna medborgare, som är kända för rättfärdighet i sitt umgänge med människor, klokhet och omdömesförmåga, och att därigenom få ett organ, som skulle kunna ta upp spörsmål av denna art till behandling. Men kan en dylik besvärsnämnd tillmätas större betydelse och auktoritet än det organ, som har för-

rättat ett val? Kan en dylik nämnd inom en medelstor stad anses ha större kompetens och större objektivitet än t. ex. den drätselkammare, som hade valt en befattningshavare ur den ena eller den andra kategorien, en bokhållare, en kassör eller till äventyrs en kontorist? Omfattningen av de tjänstemannakategorier som skulle föras in under denna besvärsmått framgår inte heller alldeles klart, utan det anges endast i något sammanhang att detta skall prövas — om jag har fattat det hela rätt — i samband med besvärfrågorna.

Jag har i min reservation tillåtit mig säga, att om en nämnd eller en styrelse söker efter den medarbetare — och det är också på det formella planet som det sker — som den anser att den behöver och som den har nytta och hjälp av, är det väl tämligen klart att en majoritet inom t. ex. en drätselkammare och inte minst dess ordförande har ett mycket starkt önskemål att få en kompetent kraft till sitt förfogande. Jag förstår att man här fruktar, att politiken möjligen skall spela in och att en politisk majoritet skall välja en dylik tjänsteman efter politisk färg, men det tror jag inte att man numera behöver befara skall ske i högre grad. Jag menar sålunda att det väljande organet, och jag valde drätselkammaren som exempel, måste anses ha den större kompetensen vid bedömandet av de sökande det är fråga om i ett visst aktuellt sammanhang, än en besvärsnämnd, som har blivit tillsatt vid sidan om.

Det förefaller mig emellertid också vara ganska egendomligt, om det kan ligga till på det sättet att en besvärsnämnd skulle kunna på ett eller annat sätt — jag är inte på det klara med, hur det skulle gå till — upphäva ett val som en kommunalnämnd, en kommunalstyrelse, en drätselkammare eller en socialnämnd har förrättat.

Jag har sålunda den uppfattningen, att detta problem inte är riktigt genomarbetat och klart. Jag kan inte finna, att det förslag som här föreligger löser de problem som nog kan tänkas existera på detta område. Vad jag här sagt



betyder inte, att jag inte önskar att tjänstemännen skall vederfaras största möjliga rättvisa, men jag har inte kunnat komma till den uppfattningen, att den anordning man här rekommenderat skulle vara den bästa möjliga.

Jag har inom den lilla intima kretsen av konstitutionsutskottets medlemmar framfört ungefär dessa synpunkter men inte lyckats vinna någon anslutning utan står nu som ensam reservant. Den positionen är kanske i och för sig inte så särskilt angenäm, även om det understundom kan ha sin tjusning för en ensam ledamot att gå emot ett majoritetsblock, sammansatt av representanter för olika partier. Därför vågar jag ändå, herr talman, yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr LINDEN (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med de ändringar, som förordats i den av herr Sandberg vid utlåtet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sandberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 76 § av konstitutionsutskottets i utlåtet nr 22 framlagda förslag till kommunallag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med de ändringar, som förordats i den av herr Sandberg vid utlåtet avgivna reservationen.

#### Förslag till kommunallag m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sandberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 38.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.*

Godkändes.

*Utskottets förslag till lag om införande av kommunallagen.*

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Jag anhåller att i överensstämmelse med vad som beslutats beträffande 8 § kommunallagen få yrka, att kammaren ville anta Kungl. Maj:ts förslag till lag om införande av kommunallagen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle godkänna det under behandling varande lagförslaget med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjordes propositioner, först på lagförslagets godkännande enligt utskottets förslag samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*De med 3—5 betecknade lagförslagen.*

Godkändes.

*Utskottets hemställan i punkten A.*

Bifölls, i vad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

*Punkten B.*

Utskottets hemställan bifölls.

**Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.**

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 23, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av väckt motion angående översyn av sexualundervisningen;

nr 183, i anledning av väckt motion om ökat utrymme för undervisning i barnavård inom olika skolformer;

nr 184, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i näringslära; och

nr 185, i anledning av väckta motioner om främjande av vetenskaplig forskning och allmän folkupplysning genom upptagning av kulturhistoriska filmer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

**Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden nr 186, i anledning av väckta motioner om en översyn av de statsfinansiella resurserna för de aktuella socialpolitiska reformerna samt angående fördelningen av kostnaderna för socialförsäkringen mellan statsverket och övriga berörda parter.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* m. fl. (I: 220) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. (II: 310), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av de statsfinansiella resurserna under de närmaste åren och av kostnaderna för de aktuella socialpolitiska reformerna i syfte att ge riksdagen möjlighet att bedöma reformtakten med hänsyn till samhällets såväl ekonomiska som personella resurser och till önskvärheten av lägre direkta skatter.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Ståhl* m. fl. väckt motion (II: 304) hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande fördelningen av socialförsäkringens kostnader statsverket och övriga berörda parter emellan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att motionen II: 304 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 220 och II: 310 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Svensson* i Ljungskile, *Nihlfors* och *Löfroth* samt fröken *Ager*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 304 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande fördelningen av socialförsäkringens kostnader statsverket och övriga berörda parter emellan;

2) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Axel Andersson*, *Svensson* i Ljungskile, *Kyling*, *Nihlfors*, *Birke* och *Löfroth* samt fröken *Ager*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 220 och II: 310 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av de statsfinansiella resurserna under de närmaste åren och av kostnaderna för de aktuella socialpolitiska reformerna i syfte att ge riksdagen möjlighet att bedöma reformtakten med hänsyn till samhällets såväl ekonomiska som personella resurser och till önskvärheten av lägre direkta skatter.

Herr *SUNDELIN* (fp): Till detta utskottsutlåtande är två reservationer följande. Jag skall säga några ord med anledning av reservation nr 1. Den ankny-

**Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.**

ter till en motion, II: 304 av herr Ståhl m. fl., och denna går ut på att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande fördelningen av socialförsäkringens kostnader mellan statsverket och övriga berörda parter.

Utskottet säger i sitt utlåtande att frågan rörande fördelningen av socialförsäkringens kostnader i skilda sammanhang har varit föremål för prövning av årets riksdag, bland annat i samband med behandlingen av förslaget om höjning av folkpensionerna. I reservationen hävdar vi reservanter, att vad riksdagen tidigare fattat beslut om har varit av mera begränsat slag. Något försök till ett samlat grepp på det här området har inte åstadkommits. Vi anser att det är befogat och önskvärt att man här får en samlad utredning med hänsyn både till det nuvarande skattetrycket och till syftet att få försäkringen till stånd på en tillräcklig bidragsnivå. Det är därför som vi i reservationen yrkar, att riksdagen måtte med bifall till motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en dylik utredning av socialförsäkringens kostnader statsverket och övriga berörda parter emellan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr SUNNE (fp): Herr talman! I de motioner som jag vill säga några ord om, nr 220 i första kammaren och 310 i andra kammaren — de är likalydande — har hemställts om en översyn av de statsfinansiella resurserna under de närmaste åren och av kostnaderna för de aktuella socialpolitiska reformerna, för att ge riksdagen möjlighet att bedöma reformtakten med hänsyn till samhällets såväl ekonomiska som personella resurser. Vi påpekar i motionerna att mycket betydelsefulla socialpolitiska reformer nu genomförts och att det av ekonomiska skäl troligen inte blir möjligt att hålla samma reformtakt som hittills. Försvarskostnaderna kommer säkert inom de närmaste åren att bli mycket höga, och skolväsendet kommer sä-

kerligen också att dra mycket ökade kostnader under en hel del år framåt.

I motionerna nämnes en hel rad sociala reformer som borde genomföras, alla ungefär lika behjärtansvärda. På en del områden finns det färdiga delplaner eller pågår utredningar, varför vi anser att den för en översyn erforderliga utredningen bör kunna göras ganska snabbt. Man måste ställa upp en turordning som grundas på de olika reformernas angelägenhetsgrad. Vissa reformer måste uppskjutas medan andra kräver skyndsam behandling. Syftemålet med översynen skulle vara att få en samlad överblick över såväl det statsfinansiella utrymmet som kostnaderna och personalbehovet inom socialpolitiken ett antal år framåt.

Dessa motioner har ju behandlats välvilligt av utskottet. Det säger att det i likhet med motionärerna anser att en prognos, avseende samtliga statsutgifter, och en nationalbudget av typen långtidsplanering skulle vara av intresse, men utskottet finner sig i alla fall inte kunna förorda något utredningskrav. Man säger ungefär detsamma när det gäller rangordningen och svårigheten att fastställa personalbehovet ett antal år framåt. Utskottet säger vidare att det i ett utlåtande till 1951 års riksdag i anledning av väckta motioner om en tioårsplan för eftersatta vårdområden anfört bl. a., att man inte får förbise risken av en alltför strikt upplagd och alltför energiskt fasthållen tioårsplan. Detta kunde skymma blicken för möjligheterna att under årens lopp genomföra mindre omfattande men därför inte mindre värdefulla reformer. Utskottet slutar med att avstyrka motionerna.

Till utskottets utlåtande har fogats en reservation, nr 2, av fröken Andersson m. fl., där man tar upp det välvilliga i utskottets yttrande och sedan säger: »Även om sådana utredningar i viss mån måste bygga på osäkra antaganden, kan de dock ge riktlinjer för det praktiska politiska handlandet på längre sikt.» Därför biträdes utredningskraven.

Vidare säger reservanterna: »Att de

Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.

olika socialvårdsåtgärderna i viss mån griper in i varandra och att en angelägenhetsgradering med nödvändighet borde bestämmas av åtskilliga subjektiva moment hindrar enligt utskottets mening icke att en sådan gradering skulle ha en viktig uppgift att fylla.» Reservanterna säger vidare: »Att märka är, att motionen till 1951 års riksdag avsåg en 10-årsplan, medan de nu föreliggande motionerna åsyftar en avvägning mellan resurser och behov, avsedd att ge riksdagen möjlighet att bedöma reformtakten på det sociala området för de närmaste åren.» Därpå föreslår reservanterna att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 220 och II: 310 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av de statsfinansiella resurserna under de närmaste åren och av kostnaderna för de aktuella socialpolitiska reformerna i syfte att ge riksdagen möjlighet att bedöma reformtakten med hänsyn till samhällets såväl ekonomiska som personella resurser och till önskvärdheten av lägre direkta skatter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med nr 2 betecknade, av fröken Andersson m. fl. avlämnade reservationen.

Fröken ANDERSSON (h): Herr talman! Denna fråga är ju en del av den större fråga, som sedermera kommer upp till behandling under statsutskottets utlåtande nr 191. Jag skall vid det tillfället närmare motivera min inställning.

Beträffande nu förevarande mycket viktiga fråga — när jag säger att den är en delfråga menar jag inte att den inte är viktig, den är oerhört omfattande och därför också viktig — har man ju från vårt håll under många år arbetat för att få fram en sådan här översyn rörande de ekonomiska möjligheterna, rörande samordning och framför allt rörande de personella möjligheterna, med ett ord de materiella resurserna över huvud taget. I det här huset har man ju alltför ofta beslutat refor-

mer, som det efter vad som sedan visat sig icke har funits reella förutsättningar för att genomföra i det praktiska livet på ett vettigt sätt, eller i alla händelser på det sätt som man har tänkt sig.

Herr Sunne har redan givit en så pass ingående motivering att jag inte behöver uppehålla mig längre vid denna fråga. Jag återkommer, som sagt, och nöjer mig nu, herr talman, med att yrka bifall till reservation nr 2.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s): Herr talman! Som kammarens ledamöter finner är detta utlåtande uppdelat i tvenne punkter, och det föreligger reservationer på båda.

Under punkt a) har endast representanter för folkpartiet reserverat sig till förmån för den avgivna motionen, vari yrkas utredning och övervägande om fördelningen av socialförsäkringens kostnader. Utskottets majoritet har erinrat om att på de väsentligaste avsnitten av vårdområdena har riksdagen i år varit i tillfälle att verkställa en prövning, nämligen dels av folkpensioneringen, dels av sjukförsäkringen. Detta är de väsentligaste avsnitten. Rörande vad som möjligen kan bli kvar menar utskottet, att man åtminstone nu inte kan begära en särskild utredning. Detta kan i varje fall bara gälla ett mycket litet avsnitt. Det är alltså huvudskälen till att utskottet har avstyrkt motionen. Reservanterna har ju anfört skäl mot utskottets ståndpunkt, men dessa skäl anser jag för min del alls inte bärande.

Bakom reservationen under punkt b) ligger en motion, om vars innehåll jag tillåter mig att erinra en smula. I denna motion påpekas att en allmän tjänstepensionering är önskvärd, att åldringsvården blivit ett alltför akut spörsmål och att såväl arbets- som vårdproblemet för denna växande befolkningsgrupp därför kräver skarpt uppmärksamhet. Vidare säger man att ungdomsvården i vidsträckt bemärkelse har mött växande svårigheter, och samhället måste här allvarligt överväga om icke ökade medel

**Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.**

måste ställas till förfogande för ungdomsarbetet. Inom fångvården finns det stora problem, säger man i motionen, och där reses ökade anspråk på både personal och anstalter. På samma sätt är det med alkoholistvården. Bristerna är påtagliga, säger man, när det gäller vårdmöjligheterna och den vetenskapliga forskningen. Likadant är det beträffande kroppssjukvård och sinnessjukvård. De kroniserande folksjukdomarna kräver också uppmärksamhet vid sidan av den allmänna sjukvårdens utbyggnad. Forskningen och undervisningen på detta område behöver en betydande upprustning. Vidare sägs det i motionen att i den familjevårdande politiken återstår betydelsefulla spörsmål. Barnbidragen har genom prisstegringen undergått en väsentlig värdereduktion. Hjälpn vid barns börd är knappast tillfredsställande.

Ja, det är en liten provkarta på områden, där man nu anser att åtgärder bör vidtagas av olika anledningar. Och så slutar då motionens yrkande med att man borde göra en avvägning av angelägenhetsgraden hos dessa reformer med hänsyn till samhällets såväl ekonomiska som personella resurser *och till önskvärdheten av lägre direkta skatter.*

Detta är något som — såsom den gamle biskopen sade — »klingar i öronen» när man läser det. Man räknar upp en hel mängd områden där man anser att förbättringar bör vidtagas, och så skulle man se efter, om man kan sänka skatterna!

Under den förberedande diskussionen och förbehandlingen av ärendet såväl på avdelningen som i statsutskottet har vi försökt få reda på för det första vilka reformer det är som man anser inte borde ha genomförts och vad det är av vad som har skett som inte borde ha skett. På detta har inte lämnats något svar. För det andra har vi frågat, hur utredningen skall kunna äga rum utan att man bromsade upp det successiva reformarbetet. Man måste väl, har vi sagt, samla ihop allt utredningsmaterial som finns, och det är inte så litet. Det är också en hel del utredningar som pågår — jag skall inte trötta kammaren allt-

för länge, utskottet har för sin del hänvisat till berättelsen över vad sig i riket tilldragit. Det mesta av det jag här har räknat upp efter motionen är föremål för utredning eller har utretts, och utredningsresultatet ligger på Kungl. Maj:ts bord. Vi anser, att det väl då inte finns någon möjlighet att göra en avvägning i fråga om angelägenhetsgraden utan att man lägger allt detta tillsammans och försöker väga vad som är angelägnast. Det måste resultera i ett uppbromsande av de successiva reformerna och det successiva förbättringsarbetet, så långt det ekonomiska läget medger. Detta har vi för vår del ansett vara en så stor nackdel, att vi icke har kunnat tillmötesgå motionärerna härvidlag.

Det har visserligen sagts från reservanternas sida — det gäller den reservation som representanter för såväl höger som folkpartiet har kunnat enas om — att man skulle kunna göra en överarbetning utan att behöva hejda de successiva reformerna. Vi tror inte att detta är möjligt. Det går kanske an att skriva något sådant i en reservation, men det går inte att utföra i det verkliga livet. Det är därför som utskottsmajoriteten har ansett att den icke kan tillstyrka vad som här har föreslagits.

Jag är nu alldeles övertygad om att reservationen i fråga om punkt b) har en ganska bestämd politisk syftning, men sådant är ju tillåtet, och det är ingenting att säga om det. Jag tror emellertid ändå att man bör se mera till vad man kan vinna i sak än till den politiska syftningen, och eftersom det är utskottsmajoritetens övertygelse att man icke genom de åtgärder, som reservanterna här föreslår, kan vinna någonting i sak, utan tvärtom skulle försvåra det successiva reformarbetet under de närmaste åren, har utskottet avstyrkt motionerna.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under såväl punkt a) som punkt b).

Herr BERGH (h): Herr talman! När min gode och ärade vän herr Karlsson i Munkedal säger att reservationen — han avsåg då reservation nr 2 — har

### Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.

en politisk syftning, så har han naturligtvis rätt i det. Men den har inte en politisk syftning i den mening som jag tror att han använde ordet.

När jag erkänner att här finns ett politiskt syfte, så skulle jag vilja ge syftet den innebörden, att det inte minst med hänsyn till det sociala reformarbetets fortgång är nödvändigt att man försöker se åtminstone en liten bit in i framtiden.

Det är väl ingen som vill bestrida, att vårt lands ekonomi är överansträngd, att det undan för undan dalande penningvärdet är ett symtom på denna överansträngning, och att den utveckling vi har råkat in i får en alldeles bestämd effekt även när det gäller det sociala reformarbetet, nämligen i första hand på det sättet, att de anordningar av olika slag, som vi har velat tillskapa, numera inte har tillnärmelsevis det värde som de hade när besluten en gång fattades. Jag tar som exempel 1946 års beslut om folkpensioner, som vi i fjol fick ta under omprövning just på grund av att det belopp vi 1946 tänkte oss skulle utgå hade försämrats så radikalt i värde, att vi måste späda på det.

I den fortsatta utvecklingen på detta område är det nödvändigt, att vi bevarar realvärdet. Men ifall vi, som vi också är eniga om, numera har kommit till en gräns då det gäller statsutgifter, där man inte är övertygad om att tillväxten i nationalinkomsten motsvarar ansvällningen av utgifterna, då blir resultatet av varje sådan påspädning, att man kan riskera att urholkningen av de sociala förmånernas värde fortsätter ytterligare.

Jag menar alltså, att när vi av olika anledningar har kommit i ett sådant ansträngt ekonomiskt läge, att vi inte törs bara räkna i summor utan måste försöka se vilka värden som ligger bakom, så är det i det sociala reformarbetets eget intresse att man försöker åstadkomma en avvägning mellan resurser å ena sidan och önskemål å den andra. I en sådan inställning ligger — det hoppas jag ingen vill förneka — en omsorg om de sociala anordningarnas värdebeständighet.

Föreliggande motion, som är en folkpartiets partimotion, syftar till en sådan avvägning. Jag erkänner utan vidare att det har sina svårigheter att göra en prognos för resurserna och deras förändringar, och en sådan prognos blir naturligtvis mer oviss, ju längre fram i tiden den sträcker sig. Men att såsom utskottets majoritet med den motivering, som den givit, avstå från tanken på en prognos, är väl ändå något som man inte gärna kan acceptera. Jag vet inte om man kan säga att det är en defaitistisk inställning på så sätt, att man menar att vid här är inne i något ödesbestämt. Att svårigheten att kunna komma till riktiga prognoser skulle avhålla oss från att göra ett försök kan i varje fall inte överensstämma med den politiska syftning, som jag tycker att riksdagens arbete bör ha.

Det var det ena. Det andra är att man skulle försöka åstadkomma en gradering av de önskemål som undan för undan anmäler sig. Herr Karlsson invände i det sammanhanget, att detta skulle betyda ett avstannande av reformarbetet. Det ligger någonting i de farhågorna endast så till vida, att man i varje fall måste göra en sammanställning och skaffa sig en överblick. Men som utskottet självt säger pågår ju utredningar på olika områden, och vad som skulle behövas vore alltså en liten sammanställning av vad dessa utredningar pekar på. Det skulle bli någon form av uppskattning även där.

Man måste erkänna att bedömningarna kan bli subjektiva, men det är väl bättre att ha en bedömning än att icke ha någon bedömning alls.

När jag anslutit mig till denna reservation har jag alltså inte varit blind för de svårigheter som uppställer sig. Men jag har som sagt ansett, att när vi har kommit i ett läge, då det gäller att ge akt på förhållandet mellan nationalinkomstens tillväxt och utgifternas ansvällning, är vi egentligen tvungna att göra ett försök, även om vi vet att det kan vara svårt. Ty skulle vi fortsätta utan att ha en överblick, över vad som kan vara mer eller mindre angeläget,

**Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.**

då kan vi också riskera att komma i den situationen, att sådant som vi hellre skulle vilja göra än någonting annat är vi satta ur stånd att göra.

Det är, såvitt jag förstår, de tankegångar, som ligger bakom den reservation, vilken jag har medverkat till. Jag tycker att de synpunkter som jag har anlagt är ytterst legitima och icke minst besjälade av omsorg om det sociala reformarbetet som sådant.

Herr talman! Med den här anförda motiveringen yrkar jag bifall till reservation nr 2).

I detta sammanhang skulle jag också vilja passa på att säga, att när jag inte har ansett mig kunna ansluta mig till den med 1) betecknade reservationen, så är det inte därför att inte det spörsmål, som där behandlas, är ytterligt aktuellt. Jag tillhör dem, som tror att vi måste på allvar reflektera på att ge försäkringstanken ett ytterligare utrymme i vår sociallagstiftning och att avvägningen mellan skattefinansiering och avgiftsfinansiering bör tas upp i ett större sammanhang. Men när vårriksdagen på mycket väsentliga avsnitt har behandlat den frågan, så har jag ansett det ligga utanför linjen för praktisk politik att redan nu vid höstriksdagen föra fram krav på utredning. Jag är dock tämligen säker på att allteftersom tiden går blir kraven på en sådan utredning allt mer och mer aktuella. Jag delar alltså i det avseendet motionärernas syfte, men jag anser att tidpunkten är något olämpligt vald.

Herr SVÄRD (h): Herr talman! Om inte herr Karlsson i Munkedal har någonting särskilt emot det, så vill jag säga att jag i långa stycken delar hans uppfattning om den sorts mycket allmänna utredningar som här föreslås. Jag förstår att han är kritiskt inställd. För hans del bygger väl skepticismen på en erfarenhet, vunnit under mångårigt deltagande i utredningsarbete. För min del är den snarare uttryck för inre personlighet.

Jag tror alltså inte att en sådan här

mycket allmän utredning kan vad den vill, allra minst om den inte är riktigt säker på vad den vill. Anledningen till att jag trots detta kommer att rösta med reservanterna under 2) är att jag fattar reservationen som ett allmänt understrykande av den ofrånkomliga nödvändigheten att innan man fortsätter att utvidga den statliga verksamheten på detta speciella område ha övertygat sig om att resurserna föreligger, statsfinansiellt och samhällsekonomiskt. För min del blir det alltså här fråga om mindre ett utredningskrav och mera en opinionsyttring.

Jag skulle kunna avstå från ytterligare kommentarer, men när jag hörde herr Karlsson i Munkedal lika eftertryckligt som personligt hävda, att en utredning av föreslagen art skulle hindra det successiva reformarbetet på socialpolitikens område, kommer jag att tänka på att vi sedan åtskilliga år har i gång en utredning om möjligheterna att förena ett fast penningvärde med en full sysselsättning. Är det herr Karlssons uppfattning, att denna utredning har hindrat successiva åtgärder i syfte att stadga penningvärdet? I så fall har herr Karlsson förklarat åtskilligt som jag länge grubblat på.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s): Herr talman! Om jag först får säga några ord i anledning av herr Berghs inlägg, så antecknar jag med tacksamhet, att herr Bergh medgav att det var ett politiskt syfte med den reservation som avgivits, vilket även bekräftades av herr Svärd. Vidare är jag tacksam för att herr Bergh här uttalade vad han vet mycket väl och vad vi dryftat mycket hyggligt gemensamt på avdelningen, nämligen att om denna utredning blir beslutad, så blir den mycket svår att genomföra.

Efter vad jag fattade av diskussionerna i utskottet skulle herr Berghs huvudskäl för att vidhålla reservationen vara, att det skulle vara nyttigt med en prognos, så att vi fick klart för oss vilka möjligheter som fanns att genomföra, helt eller delvis, olika sociala reformer eller genomföra förbättringar på områ-

Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.

den, där vi redan har genomfört reformer. Men en sådan prognos meddelas ju varje år av konjunkturinstitutet. Minst en gång om året får vi en väldig lunta, däri det ekonomiska läget är kartlagt och där vi kan dra våra slutsatser om vad samhället kan ha för möjligheter att fylla det ena behovet eller det andra. Någon ytterligare prognos är därför knappast behövlig. Avvägningssvårigheterna kommer då i förgrunden. Och därvidlag anser vi nog, att vad man kan komma fram till i varje särskilt fall kan Kungl. Maj:t bedöma själv utan att riksdagen gör någon framställning.

Herr Svärd höll med mig i långa stycken. Jag måste säga herr Svärd, att det i viss mån är komprometterande för en socialdemokrat att få instämmande av herr Svärd — men låt gå för det! Han höll med mig om att man kanske inte skulle vinna så mycket med en sådan här utredning, utan han betraktade det mer som en opinionsyttring. Han ville liksom ha papper på vad samhället kan åstadkomma för att man inte skall ge sig in på något som man inte har ekonomiska resurser att klara.

På den punkten har det presterats ett ganska intressant aktstycke i år, nämligen den beräkning som framlagts över den automatiska stegringen av statens utgifter fram till 1959. Den utredningen redovisar en sammanlagd automatisk utgiftsökning av 850 miljoner kronor. Detta visste i varje fall reservanterna, när de skrev om önskvärldheten av lägre direkta skatter. Även herr Bergh anser, om jag fattat honom rätt, att vi bör vara angelägna om att göra de sociala reformerna värdebeständiga. Om penningvärdet försämras, skall man alltså öka på utgående sociala bidrag, så att de behåller sitt realvärde. Detta är önskvärt men blir nog inte lätt att genomföra. Jag är övertygad om att vi även i fortsättningen från Kungl. Maj:t successivt skall få de förslag till reformer som Kungl. Maj:t efter sin avvägning anser kan genomföras. Sedan får riksdagen granska de förslagen.

När detta ärende behandlades vid utskottets plenum, tillät jag mig att säga,

att det väl ändå i första hand är Kungl. Maj:t som har att pröva de reformförslag som olika sakkunnigutredningar framlägger. Kungl. Maj:t får, om så behövs, frisera utredningarnas förslag och sedan för riksdagen framlägga sitt förslag. Riksdagen har sedan både rätt och skyldighet att granska Kungl. Maj:ts förslag och vidta de ändringar däri som riksdagen kan finna lämpliga och nödiga. Jag tror inte att det vore lämpligt att införa en sådan arbetsordning att riksdagen skulle granska de sakkunnigas utredningar och på så sätt bestämma om de förslag som Kungl. Maj:t skall framlägga. Men det bleve ju i realiteten effekten av reservanternas förslag. Den arbetsordningen är säkerligen icke lämplig för de svenska statsmakterna, vilket är ytterligare ett skäl för mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON, IWAR (s): Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal kände sig i viss mån komprometterad av att få instämmande av herr Svärd. Jag skall nu i min tur försöka att kompromettera herr Svärd genom att med odelat nöje instämma i hans tveksamhet beträffande utredningar i allmänhet. Jag tillät mig att säga när tredje avdelningen behandlade detta ärende vad jag sagt flera gånger då vi behandlat andra motioner i höst, att vi måste försöka att på något sätt hejda utredningsraseriet. Man kräver utredningar på alla möjliga områden, och vi måste helt enkelt söka sätta stopp någonstans.

I själva sakfrågan är jag förekommen av herr Karlsson i Munkedal. Jag tänkte nämligen erinra om allt det material som vi får varje år beträffande nationalinkomsten och annat. Om avsikten är att här söka få fram ett långtidsprogram vill jag erinra om att vi väl alla gjort den erfarenheten, att ett dylikt program ofta blir inaktuellt mycket snart.

Med detta konstaterande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH (h): Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal gjorde ett uttalan-



### Ang. de statsfinansiella resurserna för socialpolitiska reformer m. m.

de som jag tycker att man bör ta fasta på därför att det ställer de olika betraktelsesätten här i god belysning.

Herr Karlsson delade den mening, som jag tillåtit mig ge uttryck åt, nämligen att när vi beslutar en socialreform, skall vi försöka ordna det så att förmånerna i fråga blir värdebeständiga. För att bevara värdebeständigheten måste man ibland, sade herr Karlsson, öka på beloppen så att kompensation erhålles för den skedda penningvärdeförsämringen.

Man kan naturligtvis diskutera på det sättet till en viss gräns. Men om situationen i vårt land just nu är sådan som jag uppfattar den — att varje ansvällning av utelöpande medel i och för sig innebär ett incitament till ökat inflatoriskt tryck — kommer man enligt min mening inte ifrån en nödvändig avvägning med hänsyn till de verkliga resurserna. Det gäller här inte de nominella resurserna sådana de tar sig uttryck i vår utelöpande sedelmängd, utan resurserna sådana de kommer till uttryck i den verkliga nationalinkomsten. Här finns en gräns och så fort man överskrider den gränsen, urholkar man realvärdet.

Detta är den ena punkten där vi skiljer oss åt. Det finns också en annan punkt. Herr Karlsson i Munkedal menade, att en avvägning först gjordes inom Kungl. Maj:ts kansli när det gäller att lägga fram förslag och att sedan riksdagen fick ta ståndpunkt. Men kan vi mot bakgrunden av de senaste årens erfarenheter då det gäller penningvärdets växlingar säga, att regeringen alltid gjort den rätta avvägningen? Om den gjort det, skulle väl penningvärdet inte ha rutshat utför så snabbt som skett. Man kan invända, att det får bli riksdagens sak att justera vad den inte anser bra. Men var och en som några år suttit i detta hus vet, att riksdagens möjligheter därvidlag är ganska beskurna, eftersom vi inte i tillräcklig utsträckning har tillgång till det material som behövs. Då riksdagen arbetar i olika utskott och på olika avdelningar inom utskotten, blir våra möjligheter ännu mindre att bedöma huruvida avvägningen mellan de oli-

ka huvudtitlarna varit den allra lämpligaste.

Här kan jag sluta. Visst är svårigheterna stora, jag upprepar det, både när det gäller att få en bild av möjligheterna och en bild av önskemålen. Men gör vi inte avvägningen dem emellan löper vi den risk, som jag i det sociala reformarbetets eget intresse har ansett att man bör undvika.

Jag ber alltså att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de i fråga om mom. a förekomma yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i berörda del samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundelin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande mom. b, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan i nämnda del, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

### Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 186 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 187, i anledning av väckta motioner om utredning angående samordning av det statliga anstaltsväsendet;

nr 188, i anledning av väckt motion om genomförande av en allmän regionplanering över hela landet m. m.;

nr 189, i anledning av väckta motioner angående begränsning av den statliga kontrollen över den kommunala verksamheten; och

nr 190, i anledning av väckta motioner om utredning angående de s. k. folksjukdomarna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

### Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 191, i anledning av väckta motioner om begränsning och rationalisering av den statliga verksamheten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf* m. fl. (I: 221) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 331), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att en begränsning och rationalisering av den statliga verksam-

heten enligt dess uppfattning vore ofrånkomlig som förutsättning för en sund statsfinansiell och samhällsekonomisk utveckling i vårt land, samt anhålla om de konkreta förslag, som därav kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 221 och II: 331 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) av fröken *Andersson* samt herrarna *Bergh*, *Kyling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 221 och II: 331, i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att en begränsning och rationalisering av den statliga verksamheten enligt riksdagens uppfattning vore ofrånkomlig som förutsättning för en sund statsfinansiell och samhällsekonomisk utveckling i vårt land, samt anhålla om de konkreta förslag, som därav kunde föranledas;

2) av herrarna *Ohlon*, *Sundelin*, *Svensson* i Ljungskile, *Wedén*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets motivering bort lyda så, som i denna reservation angivits.

Fröken ANDERSSON (h): Herr talman! Från vårt håll har i båda kamrarna väckts motioner som går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla, att en begränsning och rationalisering av den statliga verksamheten är ofrånkomlig som förutsättning för en sund statsfinansiell och samhällsekonomisk utveckling i vårt land, samt anhålla om de konkreta förslag som därav kan föranledas. Det gäller alltså områden som, höll jag på att säga, ett otal gånger diskuterats i bägge kamrarna. De diskuterades förra hösten i anslutning till liknande motioner, som då hade väckts, och de har diskuterats i årets remissdebatter och i anslutning till en rad ekonomiska debatter.

## Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

Icke förty tror jag det är ganska nödvändigt att återigen få ställas inför dessa problem, då det förefaller som om deras aktualitet blir allt mer brännande. Praktiskt taget alla är ju eniga om att de direkta skatterna inte kan höjas utan snarare borde sänkas. Redan för två år sedan fann ju som bekant skatteutredningen, att en sänkning av statsskatten från 110 till 100 procents uttagning var, såsom utredningen uttryckte det, »oundgängligen nödvändig». Var den oundgängligen nödvändig då, är det förhållandet inte mindre den dag i dag är. Vi har ganska hemska exempel på hur långt det kan gå, om man för en ekonomisk politik, som går utöver vad som svarar mot de resurser som finns tillgängliga. Vi har sådana exempel från Finland, där man på grund av skattestryckets skadlighet för det ekonomiska livet över huvud taget har lagt fram förslag om en minskning av statsskatten med inte mindre än 36 procent.

Vi vet allesammans att skattetänkandet mer och mer har brett ut sig. Det är alldeles självfallet — det må vara hur som helst med innebörden av detta skattetänkande — att det ändock leder till en försämring av produktionsmöjligheterna och därmed påverkar hela samhällsekonomin, så att möjligheterna till framåtskridande, till sociala reformer och allt vad man vill blir allt mindre och mindre. Det är självfallet inte så lätt att på kort sikt lägga om och sänka skatterna, men man kan åtminstone börja så vackert. För att kunna börja krävs det emellertid en klar planering. De skattelättnader, som man år 1947 fann nödvändiga, har, såsom också är bekant, ätits upp av den pågående inflationen — eller kanske jag skall säga inflationserna.

Det väsentliga är ju — jag tror att herr Svärd nyss i annat sammanhang var inne på den saken — att göra klart för människorna sambandet mellan å ena sidan kraven på det allmänna och å andra sidan de höga skatterna. Det går såvitt jag kan förstå inte riktigt bra ihop att å ena sidan klaga över en tung skattebörda och å andra sidan springa i

väg till staten och begära hjälp i tid och otid.

När det läggs fram utgiftsförslag sker ju detta ofta mer eller mindre tydligt under hänvisning till att det är ett led i inkomstutjämningen i samhället. Det må vara hänt att detta är nödvändigt till en viss gräns, men när det har gått så långt att de, som får del av inkomstutjämningen, själva får betala den, har utjämningen, själva får betala den, har det enligt mitt sätt att se gått för långt. Det är ju dock ett faktum, som erkänns från alla håll, att utgiftsstegringarna numera inte kommer så att säga från ovan utan från nedan, med andra ord från de s. k. breda lagren, som man säger sig vilja skydda. Detta gäller inte bara de direkta skatterna utan också de indirekta skatter, som man nu är i färd med att föreslå en höjning av. Det har ju blivit en allt starkare tendens i detta land liksom i en del andra länder att ta ut de väntade stegringarna i nationalinkomsten i förskott. Vi har därför fått en rad permanenta och automatiska utgiftsstegringar, som det nu är fråga, om vi över huvud taget kan klara. Det saknas inte tecken till stagnation i inkomststegringen.

Samma tendens gör sig gällande vad beträffar sparandet, som håller på att sjunka. I våra motioner säger vi följande: »Stagnerar eller sjunker det inkomstunderlag, med vilket man kan räkna, måste resultatet bli en hårdare press på inkomststagnarna och ett starkare motstånd från dessas sida.» Det blir, skulle man kunna säga, en kumulativ process, där den ena tendensen förstärker den andra i riktning mot en sänkning av våra möjligheter.

Nu säger utskottet: »Då i övrigt läget på ifrågavarande område i allt väsentligt synes oförändrat sedan utskottet till fjolårets riksdag avgav sitt berörda utlåtande nr 205, kan utskottet i nu förevarande sammanhang begränsa sig till att hänvisa till nämnda utlåtande.» Det är ett rätt enkelt sätt att komma ifrån det hela, och jag måste säga att jag förstärker inte utskottet, som inte kan se, att det dock för närvarande är litet annorlunda på marknaden än vad det var för

**Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.**

ungefär ett år sedan. Det är dock en hård realitet, att vi måste räkna med sjunkande statsinkomster. Om inga särskilda åtgärder vidtages, står vi inför risken av att underbalansera vår budget, trots att det råder god sysselsättning på marknaden. Jag tycker att detta faktum visar allvaret i hela läget.

I herr Ohlons m. fl. reservation nr 2 säger man så här: »Den i motionerna uttryckta meningen, att en konjunkturedgång med stagnerande inkomstunderlag måste medföra en ytterligare skärpt beskattning, kan utskottet däremot ej dela. Denna mening synes helt förbise moderna, vetenskapligt starkt underbyggda konjunkturpolitiska uppfattningar.» Det är en mycket intressant sats. Jag tycker nog att man skall vara litet försiktig med att skylla ett och annat på vetenskapen, och, herr Sundelin, det vore kolossalt intressant för oss att få veta, hur dessa verkligt goda konjunkturteorier ser ut, enligt vilka man trots åtstramad ekonomiska möjligheter gärna kan gå med på utgiftsstegringar, samtidigt som man hävdar vikten av skattesänkningar. Jag tror att det vore ganska upplysningsför oss att få veta, vad som menas med denna passus i reservationen.

Dessa reservanter säger i fortsättningen att både motionärerna och till och med Kungl. Maj:ts kansli ger en alltför onyanserad och pessimistisk bild av det statsfinansiella läget. Till det vill jag endast säga, att det är mycket bra att man tror på att det skall fortsätta att vara bra och bli bättre. Men som jag ser det, är det viktigare och helt enkelt nödvändigt, att man i gärningar hjälper till att förverkliga denna tro, ty tro utan gärningar är död också på detta område, såvitt jag förstår.

Andra uppfattningar framföres också i den Nofhinska utredningen, som nämndes här för en stund sedan. Den utredningen bygger på realiteter och betonar, att »man mycket lätt kan komma i ett läge där inga marginaler finnes för att möta oförutsedda påfrestningar, med därav följande risker i form av bunden handlingsfrihet och försämring av penningvärdet». Alternativet är, säger ut-

redningsmannen, mycket stora utgiftsstegringar eller en mycket restriktiv utgiftspolitik.

Utskottet hänvisar till att de automatiska stegringarna, vilka herr Gustaf Karlsson också nämnde här för en stund sedan, kommer att gå lös på 850 miljoner kronor under den närmaste femårsperioden. Till det vill jag bara säga, att om man tar med löneklassförskjutningar, lokalkostnader, räntekostnader och nya kapitalinvesteringar blir kostnaderna för femårsperioden inte mindre än 1 300 miljoner kronor. Och ändå tillägger utredningsmannen, att tabellsammanställningarna ingalunda utvisar hela den automatiska utgiftsstegring, som är att vänta. Den kan alltså bli ännu större.

Utskottet anser det emellertid inte påkallat, som det heter, att riksdagen för närvarande anhåller om konkreta förslag. Reservanterna under reservationen nr 1 anser tvärtom, att det mot den bakgrund, som jag här bara har skisserat, är i hög grad påkallat, att riksdagen klart säger ut sin mening om nödvändigheten att spara i nuvarande läge. Vi menar att det är i hög grad viktigt, inte bara att man vidtar rationaliseringar inom statsförvaltningen, hur viktiga dessa än må vara, utan också att man tar under omprövning direkta inskränkningar i statsdriften över huvud taget.

Om jag först ett ögonblick dröjer vid frågan om rationaliseringar, är det klart, att dessa pågår ständigt, men jag är alldeles övertygad om att det finns en hel del ytterligare att göra på det planet. Man kan se till, hur de anslagna medlen användes. Vi har nyss talat om en samordning och översyn av socialvården, och jag hänvisar bara till den debatt som då fördes. Det är dock så, att utgifterna inom social- och inrikesdepartementens verksamhetsområden för 30 år sedan uppgick till en åttondel av hela riksstaten men nu utgör inte mindre än en tredjedel av denna. I stora drag har vi varit eniga på det området, och det är ingenting att säga om den saken. Men det är å andra sidan vik-

**Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.**

tigt att se till, att de väldiga summor, som det här rör sig om, användes på avsett sätt — jag säger inte rätt sätt, jag säger *avsett* sätt. Jag kan ta ett litet exempel, som gått genom pressen under senare tider. Det har påtalats att pensionerade arbetare anmäler sig som arbetslösa och får dagersättning med 17 kronor under 100 dagar. Är det då underligt, kan man fråga, om kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen stiger och stiger trots relativt god sysselsättning?

Nu säges det — och det är ett typiskt sätt att föra resonemanget, när man kommer in på särskilt det sociala området — att dessa arbetare ju betalat sina avgifter och därför skall ha någon reventy härav och att de är i sin fulla rätt. Det är riktigt, att de är i sin fulla rätt enligt de bestämmelser, som gäller. Men frågan är, om det i grund och botten är lämpligt och riktigt att på detta sätt använda arbetslöshetskassornas medel. Det är väl ändå nödvändigt att också på det sociala fältet tänka med hjärnan, när det blir fråga om hur de ekonomiska tillgångarna skall räcka till för att vi skall kunna klara av vad vi redan åtagit oss och för att eventuellt kunna realisera såväl nya som redan beslutade reformer. I detta sammanhang bör vi undersöka, i vad mån vi kan inskränka på även redan beslutade reformer. Jag skall inte gå in på detta specialgebit just nu.

Hur viktigt det än är med rationaliseringar, är dessa emellertid inte tillräckliga, utan det är nödvändigt med en omprövning av frågan om statsingripanden över huvud taget. Det innebär självfallet en omprövning av åtskilliga statliga utgifter. Såsom i motionerna framhållits, är tidpunkten nu mycket lämplig. Just nu föreligger svårigheter att balansera budgeten, skatterna har höjts till eller man kan nästan säga över bristningsgränsen, och näringslivet börjar få svårigheter att uppehålla produktionen i full utsträckning. Om vi inte vidtar åtgärder i tid, kan det finnas risk för att vi inom en relativt kort tid står inför nödvändigheten att vidta lika drastiska åtgärder som förslagits i Fin-

land — något som jag nyss nämnde. Jag skall i förbifarten nämna några av de förslag, som man där på grund av den hårda ekonomiska nödvändigheten tvingats lägga fram.

I Finland har föreslagits en drastisk nedskärning av mödrahjälpen och barnbidragen, avskedande av över 5 000 statsanställda, ökning av skolklasserna till 40, 50 elever — vi förfasar oss över att ha klasser med 30, 35 elever, och detta är riktigt. Bland en hel rad förslag — som jag inte här skall räkna upp — förordas till yttermera visso en sänkning av skoltiden från sju till sex år. Detta är dock ganska drastiska åtgärder.

Går man inte på denna linje, återstår ett andra alternativ, som kanske är ännu värre, nämligen att ytterligare förstöra penningvärdet. Då är vi inne på den vägen, som det också talades om här nyss, att man urholkar de sociala förmånerna inifrån och förstör åtskilligt för mycket lång tid och att man sannerligen inte uppmuntrar till något sparande.

Det kan med viss rätt sägas, att det är lätt att tala om sparande i allmänhet, men att det gäller att lägga fram konkreta förslag. Jag kan förstå detta påpekande. Men jag vill då säga — något som framhållits ett otal gånger — att det är omöjligt för dem, som inte har tillgång till den administrativa apparaten, att lägga fram detaljförslag. Dock har vi i motionerna pekat på besparingsmöjligheter på vissa områden, t. ex. subventions- och bostadspolitiken, konsulentverksamhet av olika slag, övervakning av kommunerna och allt vad därmed sammanhänger, byggnadslagsstiftningen — regleringspolitiken på det hela taget. Jag vill i förbigående säga att på detta område har vissa ljusningar under de senaste dagarna märkts, och detta är bara att med glädje notera. Jag kan bara säga: »Tack för mer, detta har vi fått!» Över huvud taget anser jag att det vore önskvärt att man i den offentliga hushållningen i högre grad än nu är fallet tillämpade de principer, som de enskilda med nödvändighet måste följa i sitt ekonomiska handlande,

### Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

nämligen att »rätta mun efter matsäcken» och inte tvärtom. Med detta menar jag självfallet att man först skall beräkna inkomsterna och sedan rätta utgifterna därefter. Det kan vara lämpligt att börja sänka uttagsprocenten till 100, och sedan fortsätta ned till 90 o. s. v.

I den Nothinska utredningen betonas ytterligare, att en restriktiv utgiftspolitik inte bara behöver avse nya utgifter, utan också sådana, som redan är representerade i budgeten. Vidare tillägger utredningsmannen — vilket är alldeles riktigt — att detta ytterst är av rent politisk art. Det ankommer alltså på statsmakterna att avgöra vad som kan fullföljas och vad som av finansiella skäl måste anstå.

Reservanterna anser sålunda att det är hög tid att riksdagen tar det politiska ansvaret för en besparingslinje och att regeringen lägger fram de konkreta förslag som kan vara nödvändiga. Det kan sägas hur mycket som helst om att Kungl. Maj:t nog ser till, att det kommer fram förslag och att vi skall sätta oss ned och vänta på dem. Jag anser att också riksdagen har skyldighet inte bara att passivt vänta utan också att anhålla om dessa förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 1) betecknade reservationen.

Herr HOLMQVIST (s): Herr talman! Jag skall inte försöka att bemöta vad fröken Andersson anförde om den ekonomiska situationen just nu. Fröken Anderssons anförande var utomordentligt intressant. Jag tror emellertid att man har anledning att göra den reflexionen, att man när det gäller samhällelig verksamhet självfallet inte kan anpassa denna till den ekonomiska situation som råder vid varje särskilt tillfälle. Vi vet att under en följd av år har kunnat noteras en ökning i nationalinkomsten på låt oss säga 3, 4 procent. Vid andra tillfällen har ökningen stannat vid en procent, och vi har kanske också i vissa lägen kunnat iakttaga en tillfällig för-

sämring. Jag tror emellertid att man, om man gör en analys på mycket kort sikt, måste finna det vara förenat med stora svårigheter att tillämpa den uppfattning, man kommer till för en bedömning av den statliga verksamhetens omfattning. Skulle man i varje situation inregistrera det ekonomiska läget och anpassa statens verksamhet efter detta, tror jag att man skulle komma i en ohållbar situation. Därför anser jag liksom utskottet att man, när man i år tar ställning till föreliggande motion, kan handla utifrån ungefär samma utgångspunkt som gällde vid förra årets riksdag.

När det gäller värdet av sparsamhet med statens medel, råder det säkert inga delade meningar här i kammaren om betydelsen och önskvärdheten av sparsamhet och rationalisering inom de statliga organen. Men det är närmast i frågan om i vilken form kammaren skall ge sin mening till känna som utskottsmajoriteten och reservanterna har olika uppfattning. Därtill kommer emellertid, att motionärerna och reservanterna tycks ha en från utskottsmajoriteten avvikande mening om värdet av statlig verksamhet på vissa områden.

Man kan säga att motionen egentligen bottnar i misstro till regeringens vilja att med kraft effektivisera förvaltningen och att begränsa fältet för den statliga verksamheten. Motionärerna vill tydligen väcka Kungl. Maj:t till insikt om behovet av att sparsamhet iakttages.

Det kan erinras om att det i tidigare skeden har förts fram propåer om en generell nedskärning av statsutgifterna. Det talades således på sin tid om möjligheterna att göra en besparingsoffensiv, som skulle reducera praktiskt taget alla utgifter med 10 procent. I fjolårets motion av herr Nordenson m. fl. riktade man emellertid in strålkastarljuset på vissa delar av statsförvaltningen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen och priskontrollnämnden, för för att endast nämna några av dem. Fröken Andersson och herr Bergh har i sin reservation framhållit, att det fortfarande är ett aktuellt krav, att dessa verk och styrelser blir föremål för uppmärksam-

## Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

het och att vissa kan avvecklas och andra reformeras.

När det gäller önskvärdheten av effektivisering, är det, som jag sagt, angeläget att få fram en så smidig och rationell verksamhetsform som möjligt också inom dessa företag liksom inom andra grenar av statsförvaltningen. Men utskottsmajoriteten vill inte utan vidare begära en begränsning i målsättningen för verkens och styrelsernas arbete.

Det kan således knappast vara välbetänkt att från riksdagens sida begära en begränsning av exempelvis arbetarskyddsstyrelsens verksamhet, när man vet att det bland arbetstagarna finns ett starkt intresse av att arbetarskyddsverksamheten bygges ut för att ännu bättre än hittills kunna fylla uppgiften att tillförsäkra arbetare och andra hygieniska och sunda arbetsförhållanden.

Eller låt mig ta ett annat exempel: priskontrollnämnden! Det råder olika uppfattningar om värdet av dess verksamhet, men för en kort tid sedan anfördes en uppgift i medkammaren, som kan belysa värdet av att upprätthålla en statlig verksamhet på detta område, även om den kostar stora pengar.

Det nämndes att endast en åtgärd från priskontrollnämndens sida — sänkningen av priset på mopeder — hade tillfört konsumenterna en besparing på 8 miljoner kronor, d. v. s. lika mycket som priskontrollen har kostat samhället under en hel treårsperiod.

Man kan således inte se dessa frågor på det sättet, att man ensidigt kan inställa sig på att försöka nedbringa statsutgifterna. Man måste samtidigt göra klart för sig, vilka andra kostnader och vilka besvärligheter det åsamkar medborgarna i övrigt.

Tvärt emot vad reservanterna menar, anser vi, att Kungl. Maj:t har visat intresse för att hålla statens utgifter inom rimliga gränser. När statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkallar en särskild utredningsman med uppgift att utreda de s. k. automatiska utgiftstegringarna, är detta väl ett uttryck om något för viljan att komma till klarhet om möjligheterna att i framtiden bära de

ökade kostnader, som samhället ställes inför.

Utskottsmajoriteten finner det alltså inte vara påkallat att, så kort tid efter det att utredningsmannen har redovisat sitt arbete och innan Kungl. Maj:t haft möjlighet att pröva vad som har framkommit, påyrka några särskilda åtgärder från riksdagens sida.

Jag ber, herr talman, med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h): Herr talman! Det är gott och väl att regeringen har tillkallat en utredningsman, men det vi vill förvissa oss om är, att verkligen förslag framkommer på grundval av den utredning, som denne har gjort. Vi menar att riksdagen bör uttala ett önskemål om att få en sådan klart preciserad sparplan så att säga för den statliga verksamheten.

Herr Holmqvist sade, att samhällets verksamhet inte kunde anpassas efter den aktuella situationen. Om det nu, såsom fallet är i denna utredning, påvisas, att de automatiska utgiftstegringarna har tagit en sådan omfattning att all sannolikhet talar för att vi inte kan klara upp dem utan risk för försämring av vårt penningvärde och därmed också risk för genomförda reformer och dylikt, har därmed då inte visats, att man sträckt sig alltför långt och att det är på tiden att göra helomvändning och att riksdagen, som dock utövar svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta, som det heter, också bör säga till, att vi inte kan fortsätta med att stegra skatterna därför att det medför sådana indirekta verkningar, som vi betraktar som skadliga inte bara för den nödvändiga samhällsverksamheten utan för medborgarna över huvud taget.

Det vore ytterligare en del att tillägga, men jag skall inte upptaga tiden längre.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle: Herr talman! Jag erinrar om att när jag i detta sammanhang talar om svårigheterna att anpassa den statliga verksam-

**Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.**

heten till det ekonomiska läget, så menar jag att det är svårt att på kort tid göra en sådan analys. Det är uppenbart att man i längden måste se till, att man bibehåller harmonien mellan statens inkomster och utgifter.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! I sitt utlåtande hänvisar utskottet i första hand till sin omprövning av en liknande framställning, som framfördes motionsvis i fjol, och herr Holmqvist säger också under diskussionen i detta ärende, att de skäl, som kunde åberopas i fjol, är bärande även i år. Men det har väl ändå hänt en del sedan i fjol. Tiden rider ju fort, och jag menar att förhållandena i år är ganska olika dem som rådde förra året. Vi ser väl nu ändå något klarare. Det passerade året har vi bakom oss, och utvecklingen under denna tid har vi en vägledning av.

Man hänvisar också till den utredning, som gjorts om de automatiska utgiftsförändringarna inom statens verksamhet, och säger att med anledning av denna utredning kan förväntas förslag i nästa års statsverksproposition. Ja, det får vi väl hoppas, men utredningen omspannar ju endast vissa sektorer av den statliga verksamheten, och i motionerna syftar man längre; där vill man även gå in på en omprövning av utövandet av den statliga verksamheten och söka nå en effektivisering och besparing. Detta har ju inte behandlats i utredningen. Man kan väl därför inte räkna med att det förslag vi väntar till nästa års riksdag kommer att gå i den riktningen. Det förslaget kommer väl sannolikt att gå ut ifrån de mera ekonomiska beräkningar, som här är utförda.

Det är väl ändå så, herr Holmqvist, att vi måste vara på det klara med att vi befinner oss på gränsen av utnyttjande av våra reella ekonomiska resurser. Jag skall inte räkna upp alla de områden, där man punkt för punkt kan påvisa detta. Jag kan därför inte annat än förstå att här föreligger klara och tungt

vägande skäl för ett bifall till de framställningar, som är gjorda i motionen och som reservationen går ut på.

Jag skall bara ta ett enda exempel, nämligen ett område för den statliga investeringsverksamheten. Jag har under hand genom vad jag kunnat inhämta från min egen verksamhet funnit, att man nu är på väg att mycket starkt begränsa utbyggandet av de statliga kraftverken. Det gäller här ett område, där man förut velat ge prioritet inte bara åt den statliga verksamheten utan även åt enskild. Vad är man nu på väg att göra? Nu skall man till förmån för andra intressen, som man anser vara viktigare, begränsa investeringen för nödvändiga långsiktiga vattenkraftutbyggnader, vilka, om de begränsas eller fördröjes, helt visst kommer att påverka våra möjligheter att framdeles upprätthålla vårt ekonomiska och sociala framåtskridande. Vore det inte skäl att inför en sådan utveckling verkligen ta sig en stunds funderare och se vad man kan göra för att eventuellt undvika en så betänklig utveckling, som det här är fråga om? Det är ju ingenting annat som den föreslagna utredningen syftar till.

Jag vet inte, om man inom utskottet över huvud taget har samlat sig till ett övervägande. Det vore roligt att höra vilket material utskottet haft på bordet utöver de avslagna motionerna från i fjol och denna utredning, på vilken man säger att Kungl. Maj:t kommer att basera ett förslag i nästa års statsverksproposition. Vad har utskottet gjort under denna i övrigt så »arbetstyngda» höstriktdag för att därpå kunna grunda sitt ställningstagande i denna mycket viktiga fråga?

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, avgiven av fröken Andersson, herr Bergh m. fl.

Herr OHLON (fp): Herr talman! Jag kan i mångt och mycket instämma i vad vid den föregående ärade talaren sade. Vårt ekonomiska läge är i år otvivelaktigt mycket sämre än det var för ett år



**Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.**

sedan. Trots att jag trodde, att litet var hade klart för sig att vi inte kunde gå längre på den direkta beskattningens väg, finns det dock inflytelserika människor i detta land som menar att vi kan gå ännu en bit. Förra veckan förekom en offentlig diskussion i Göteborg, där den ena kontrahenten var herr Wigforss. När han av sin motståndare tillfrågades, huruvida han kunde tänka sig en ytterligare skärpning av den direkta beskattningen, blev svaret från förre finansministern att han visst kunde föreställa sig en ytterligare skärpning av den progressiva beskattningen, inte bara med syfte att skaffa pengar till statsverket, utan också för att åstadkomma en inkomstutjämnning medborgarna emellan i samhället. Inför sådana tongångar får man säga att det gäller att vara uppmärksam.

Att vi ändå inte inom folkpartiet har ansett oss denna gång kunna gå med på det förslag, som framställts i högermotionen, beror på vissa erfarenheter som har gjorts beträffande dylika besparingsaktioner. Fröken Andersson tyckte nyss göra gällande att förre överståthållare Nothins utredning var en besparingsutredning som det nu gällde för Kungl. Maj:t att ta upp. I verkligheten är väl herr Nothins insats bara att han gjort en sammanställning av utgiftsutvecklingen, sådan han föreställer sig den. När man tar del av den Nothinska utredningen kan man konstatera att han inte bara tagit med de automatiska utgiftsstegringarna utan också en del stegringar som skulle bli följden av att vissa önskemål bleve uppfyllda.

Jag säger att vi ställer oss rätt skeptiska inför den framstöt som här har gjorts i högermotionen, detta beroende på tidigare tråkiga erfarenheter. Någon gång i slutet av 1930-talet var jag med i Göteborgs stadsfullmäktige, då man där beslöt på yrkande av en viss grupp i fullmäktige att tillsätta en besparingsutredning. Jag blev tyvärr, vill jag säga, bisittare i denna utredning. Vi arbetade ett par tre år och gjorde saneringsundersökningar i det ena verket efter det andra, men resultatet blev praktiskt taget plus minus noll. Det intressanta var att

det största motståndet mot besparingar inom vissa verk mötte man från motionärerna närliggande kretsar.

En annan erfarenhet kan vi hämta från den besparingsutredning som verkställdes i statlig regi i början av kriget. Denna utredning arbetade, om jag minns rätt, direkt under finansministerns ledning med parlamentariska deltagare i kommittén. Resultatet vart plus minus noll. Det vart berget som födde en rätta.

Skall man komma någonstans i besparingsavseende gäller det att se upp under den politiska vardagen och motsätta sig onödiga utgifter, när de konkret föreligger. Jag tror inte, om riksdagen skall ha någon talan i detta sammanhang, att det räcker med en allmän välment deklaration, utan det är nog nödvändigt att riksdagen pekar på konkreta åtgärder, pekar på fall, där man kan sätta in aktioner. Detta har ju skett i flera av de betänkanden som ligger på kammarens bord här i dag. Jag vill erinra om den debatt som nyss förekom kring utskottets betänkande nr 186, det beslut, som fattades med anledning av utskottets betänkande nr 189, och det ärende som vi inom kort kommer att behandla med anledning av utlåtande nr 192. Jag menar alltså att den riktiga vägen är att utskottet ger Kungl. Maj:t klara anvisningar, när det vill ha sina önskemål tillgodosedda.

Jag vill sedan ytterligare en gång understryka att jag inte önskar stå såsom någon opponerare emot herr Wehtjes eller fröken Anderssons yrkanden. Att vi inte har kunnat gå med på högerns reservation, beror på att vi har den uppfattningen att man inte når målet på den vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr SVÄRD (h): Herr talman! Det är ju en ganska säregen motivering som herr Ohlson här å folkpartiets vägnar har levererat för dess vägran att vara med i försöket att åstadkomma en opinionsyttring för en hårdare återhållsamhet med statsutgifterna.

**Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.**

Herr Ohlon tror inte på utredningar, och av den orsaken anser han sig inte kunna rösta för reservationen nr 1 till detta utlåtande. Det är bara då att göra den lilla observationen, att denna reservation icke slutar med något krav på utredning. Med andra ord, den grund på vilken herr Ohlons tveksamhet bygger, existerar inte.

För en liten stund sedan var herr Ohlon däremot beredd att rösta för en utredning på ett begränsat område, men mycket allmänt inriktad, av just den typ som nu står som hinder för honom. Situationen är så beklaglig att det, om jag inte alldeles har tagit fel, finns ytterligare möjligheter om en liten stund för herr Ohlon att rösta för ännu en utredning av just detta slag. Han är alltså kringgärdad på båda sidor av ett hinder, som man inte vill hoppa över nu, men som nu inte finns.

När jag läste folkpartiets reservation, kom jag till den slutsatsen, att den politiskt icke initierade — den som inte känner till hur utskottsutlåtanden skrivs — skulle framför allt finna det vara karakteristiskt, att i denna väsentliga fråga slutar folkpartireservationen »intet yrkande.» Den, som är mera insatt i metodiken här, drar närmast den slutsatsen av reservationen — men inte av herr Ohlons anförande i dag, det vill jag ha sagt — att folkpartireservanterna vill detsamma som regeringen, men på ett annat sätt. De vill så att säga tala franska, för att så få människor som möjligt skall förstå vad de säger.

På en annan punkt har dessutom våra bröder i synden, d. v. s. i oppositionen, råkat litet illa ut, och i enlighet med min natur kan jag inte underlåta att erinra därom. Beträffande bostadspolitiken hänvisar man i folkpartireservationen till reservationen 1 b) till statsutskottets utlåtande nr 153 vid årets vårsession. Detta hade varit en taktiskt riktig synpunkt ännu så sent som i lördagskväll, men efter den kommuniké om bostadspolitiken, som värkte fram under lördagen och presenterades svenska folket i söndags, är denna hänvisning att be-

trakta som i rätt hög grad föråldrad. Jag kan nämligen inte föreställa mig, att folkpartiet i dag vidhåller kravet på generella tilläggsån med 3 kronor, då regeringen bet i det sura äpplet och tog 2 kronor i söndags. En sådan brist på följsamhet skulle väl vara rätt märklig.

I själva den sakfråga som här diskuteras gäller det naturligtvis helt enkelt en politisk värdering, där det går en skiljelinje mellan åtminstone huvuddelen av det nuvarande regeringsunderlaget och framför allt högerpartiet. Vi inom högerpartiet värderar den enskildes rätt att få förfoga över en större del av sin egen inkomst högre än man gör inom regeringspartierna. Vi är beredda att på grund av denna vår politiska värdering vidta de åtgärder som är möjliga för att sänka kvoten för det allmännas förfogande över människornas inkomster, även om vi är medvetna om de nackdelar som detta medför för just de enskilda människorna. Inom regeringspartierna eller åtminstone inom det största av regeringspartierna värderar man däremot den statliga omsorgen om människorna så högt, att man är beredd att ta konsekvenserna i form av ökade och ständigt stigande anspråk på människornas inkomster. Det finns naturligtvis ingen möjlighet att objektivt fastställa, vilken av dessa värderingar som är den riktiga eller vilken som är den i ögonblicket mest arbetsdugliga. I det sammanhanget blir det till slut ändå fråga om en subjektiv ståndpunkt, och motsättningarna mellan i främsta rummet socialdemokraterna och högern i det här avseendet behöver ju inte föra till annat än till att vi konstaterar motsättningarna.

Det har, herr talman, ägnats mycket intresse åt frågan, hur stor del av människornas inkomster som det allmänna kan förfoga över utan att det medför följder, vilka ur allmänekonomisk och till slut statsfinansiell synpunkt måste betraktas som vådliga. Jag tror inte det är möjligt att där fixera någon procent-sats. Jag tror inte det är möjligt att en gång för alla säga var gränsen går emellan den andel, som det allmänna kan ta

## Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

i anspråk, och den som de enskilda under alla förhållanden måste få råda över själva. Men det finns tydliga tecken som visar på att vi här i vårt land under alla förhållanden har nått gränsen för statens förfogande, nått den gräns, där detta statliga förfogande skapar farliga konsekvenser på kort sikt och på lång sikt, och i själva verket talar ganska mycket för att man har överskridit den gränsen. För vår del har detta medfört en medveten inställning som syftar till att dra ner den statliga verksamhetens omfång och att på detta sätt skapa utrymme för ett friare förfogande för de enskilda människorna.

Om man på socialdemokratiskt håll motsätter sig detta, får man naturligtvis också vara beredd att ta konsekvenserna av sin ståndpunkt. De konsekvenserna har 1949 års skatteutredning redovisat, och dess redovisning står kvar oemotsagd i allt väsentligt. Man är nu inne på de indirekta skatternas område i förhoppning om att motståndet där skulle bli mindre från medborgarnas sida. Det är möjligt att motståndet till en början blir mindre, men man kan vara alldeles övertygad om att, i den mån man anstränger resurserna, växer samma tendenser fram på den indirekta beskattningens område som vi tidigare har mött på den direkta.

För den händelse man nu har denna allmänna utgångspunkt, när man litet mera generellt bedömer frågan om statens utgifter, är det alldeles naturligt att man måste förutsätta, att antingen bör riksdagens direkta och omedelbara möjligheter att vara med i det förberedande budgetarbetet stärkas, eller också får man från regeringspartiernas sida nöja sig med allmänna krav på sänkningar av statsutgifterna utan den i och för sig behövliga konkretionen. Jag menar med andra ord, att för den händelse man från majoritetspartiernas sida menar allvar med sina anspråk på konkreta alternativ, är man skyldig att skapa de politiska förutsättningarna för att sådana konkreta alternativ skall kunna läggas fram. På den punkten borde vi under alla förhållanden vara överens.

Herr OHLON (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag anser det vara ganska meningslöst att fortsätta dispyten med herr Svärd, eftersom det mål, till vilket vi syftar, är detsamma. Jag skall inte heller ta upp någon tävlan med honom i hans förmåga att tala franska eller göra konster. Jag vill bara göra ett tillrättläggande.

I det förslag till yttrande, som vi här har framställt, hänvisar vi till statsutskottets utlåtande nr 153 vid årets vårsession. Herr Svärd säger, att vi då var med om en minskning av subventionerna till tilläggslånen från 4 till 3 kronor per kvadratmeter, och nu frågar herr Svärd, om vi är villiga att gå vidare med Kungl. Maj:t, sedan Kungl. Maj:t har annonserat att man vill ytterligare reducera subventionerna.

Jag vill säga herr Svärd, att han läst vår reservation från i våras på samma sätt som en viss potentat brukar läsa bibeln. Han har utelämnat en högst väsentlig passus, där det heter att vi hoppas på en successiv minskning av dessa subventioner, och den beställning, som sålunda gjordes från folkpartiets sida, håller nu Kungl. Maj:t på att effektuera.

Jag vill nämna detta såsom ett exempel på hur man skall gå fram, ifall man vill ernå en sparverksamhet i den statliga regimen. Man skall peka på konkreta punkter, såsom skett i de andra betänkanterna, vilka föreligger här i dag, och inte bara yttra sig så där ins Blaue hinein.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle: Får jag bara, herr talman, göra det enkla konstaterandet, att i statsutskottets utlåtande nr 153 accepterade folkpartiet generella tilläggs lån med 3 kronor per kvadratmeter. Det är till detta som man hänvisar i den reservation vi i dag behandlar. Att sedan Kungl. Maj:t i betydligt närmare anslutning till högerreservationen har sänkt siffran till 2 kronor, det råar varken herr Ohlon eller jag för — i varje fall inte herr Ohlon.

Herr HOLMQVIST (s): Herr talman! Jag måste fresta kammarens tålmod en

### Om begränsning av den statliga verksamheten m. m.

liten stund, eftersom herr Wehtje ställde en direkt fråga till mig. Han ville ha besked om på vilket material utskottet hade grundat sin behandling av denna fråga. Det var således ett slags begäran om insyn i företaget som herr Wehtje framställde.

Utskottet har haft att behandla föreliggande motion tillsammans med en likartad, nämligen den som kammaren om en stund skall gå att behandla. Även den gäller rationaliseringsfrågan. Fastän den ena råkar vara en högermotion och den andra en folkpartimotion, har utskottet när det gäller frågan om rationaliseringen byggt sitt resonemang på båda dessa motioner. Vi har inhämtat yttranden från en rad organisationer. Dessa har uttalat sig speciellt om organisationsfrågor, men i svaren har också antytts en del om den rationaliseringsverksamhet som pågår inom statliga verk. Jämsides med detta har vi haft tillgång till den utredning, som tidigare åberopats här, om de automatiska utgiftsstegringarna. Och så har det självfallet ankommit på alla utskottsledamöter — främst ledamöterna på avdelningen — att utifrån sina personliga förutsättningar och möjligheter försöka bilda sig en uppfattning om den ekonomiska situationen och annat som kan spela in vid avgörandet. Jag vill betona, att när det gäller frågan om till vilka man skulle vända sig för att få yttranden, har det, såvitt jag vet, inte rätt några delade meningar inom utskottet eller på avdelningen, utan man har varit ense om metoden.

Låt mig till sist säga att hade det inte varit två så självständiga människor som fröken Andersson och herr Wehtje, som tagit till orda här, så skulle jag gärna ha velat fråga, om denna heta önskan att åstadkomma effektivisering och sparsamhet inom den statliga förvaltningen inte skulle ha kunnat tillgodoses motionsvägen. Med den uppfattning jag har om dessa båda, vilken jag nyss antydde, vill jag emellertid inte göra gällande att det skulle vara av rädsla att hålla i skaffet som de föredragit tillvägagångssättet att hos regeringen begära åtgärder, som de inte själva velat utforma.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! Det är ju inte så lätt, herr Holmqvist, att komma fram motionsvägen med konkreta förslag. Fröken Andersson har redan tidigare i debatten framhållit att sådant ju rimligen bör ankomma antingen på de rent statliga organen — departementen eller de styrelser och verk som är dem underställda — eller på dem som direkt arbetar med effektiviserings- och rationaliseringsuppgifterna och med avvägningen av utgifterna.

Jag tycker att det hade varit på sin plats att man fått en något fyllicare redogörelse för eventuella åtgärder i det angivna syftet, ty det är väl ändå ganska förmätet att vilja påstå att allting inom statens omfattande verksamhet är gott och väl, där finns inte mycket mer att göra; Kungl. Maj:t ser säkert till att allt som bör göras också blir gjort. Ävilar det någon ett så stort ansvar, bör man enligt min mening inte resa motstånd mot insyn och översyn. Tänk om de enskilda företagen gått den vägen och slagit sig för sitt bröst och sagt att här är allt gott och väl! Hur många gånger får inte vi företagare ta itu med att se över verksamheten och organisationen? Jag tycker att det egentligen är en ganska billig begäran att man går motionärerna till mötes i detta fall. Jag tror inte att sista ordet är sagt i frågan. Och nog är det ett ganska stort ansvar man påtar sig när man gör gällande att allting egentligen är väl beställt. Exemplet att man sänkt priset på mopeder med åtta miljoner kronor räcker väl inte så långt som försvar för att vår ekonomi är så effektiv som den kan vara.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i fråga om det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 191, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken *Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 17.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av herr *Ohlon* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

#### Om effektivisering av besparingsarbetet inom statsförvaltningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 192, i anledning av väckt motion om en effektivisering av besparings- och rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Wedén* m. fl. väckt motion (II: 269) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte för riksdagen framlägga förslag med anledning av 1949 års rationaliseringsutrednings betänkande och syftande till en effektivisering av besparings- och rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen, dels begära, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt lantbruksstyrelsen och organisationsnämnden att gemensamt framlägga förslag till överflyttning av de lantbruksnämnderna tillkommande uppgifterna på hushållningssällskapen, lantmåteriorganen och andra lämpliga organ, dels ock anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en genomgång av de statliga lånefonderna och bestämnelserna för dessa i syfte att uppnå förenkling och förenhetligande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 269 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Svensson* i Ljungskile, *Wedén*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 269, i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) anhålla, att Kungl. Maj:t efter överarbetning av rationaliseringsutredningens betänkande måtte för riksdagen framlägga förslag i enlighet med huvudlinjerna i betänkandet,

b) i övrigt giva till känna vad utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet anförts;

**Om effektivisering av besparingsarbetet inom statsförvaltningen m. m.**

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Kyling* och *Birke*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **SUNDELIN** (fp): Herr talman! Det ärende som behandlas i föreliggande statsutskottsutlåtande har ju en viss släktskap med det ärende som nyss behandlades, men det har en mera begränsad omfattning. Man pekar på särskilda punkter, där man anser att en viss rationalisering och en viss besparing skall kunna äga rum. Det gäller först och främst den fråga, vilken såsom ett förslag framlades av 1949 års rationaliseringsutredning och som syftar till en sammanslagning av statens sakrevision och organisationsnämnden med statskontoret.

Nu är ju den frågan enligt vad som meddelats föremål för Kungl. Maj:ts övervägande. I den motion som behandlas i det föreliggande utskottsutlåtandet har man likväl ansett det vara befogat att hos Kungl. Maj:t efterhöra, om det inte vore på tiden att något förslag i anledning av rationaliseringsutredningens betänkande förelades riksdagen.

I de remissyttranden som utskottet infordrat har framkommit olika meningar om denna sammanslagning, men bl. a. statskontoret har ansett, att det vore förmanligt om en sammanslagning kunde komma till stånd. I varje fall var statskontoret av den mening i sitt yttrande över rationaliseringsutredningens betänkande, och i det yttrande som statskontoret nu avgivit över den föreliggande motionen har statskontoret sagt, att det icke ändrat mening.

Den andra punkten som man pekar på i motionen gäller det dubbelarbete, som man har fått belägg för inom lantbrukets rationaliseringsverksamhet. I motionen antydes, att det kanske vore möjligt att överflytta de lantbruksnämnderna åvilande uppgifterna på hushållningssällskapen, lantmåteriorganen och andra lämpliga organ.

I ett tredje avsnitt av motionen föreslås, att riksdagen skall göra en anhållan hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en genomgång av de stat-

liga lånefonderna och bestämmelserna för dessa i syfte att nå förenkling och förenhetligande.

Motionen innehåller alltså preciserade förslag. Under utskottsbehandlingen har det framkommit, att i vissa fall en översyn redan pågår. Man har bl. a. i den reservation, som jag ämnar yrka bifall till, erinrat om denna översyn. Utskottet har också i sitt yttrande erinrat om 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, som man antar skall ta upp frågan om arbetsfördelningen mellan lantbruksnämnderna och andra organ på lantbrukets område.

Den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet ansluter sig inte helt till motionens yrkande. I reservationen hemställs, att riksdagen i anledning av motionen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t efter överarbetning av rationaliseringsutredningens betänkande måtte för riksdagen framlägga förslag i enlighet med huvudlinjerna i betänkandet och i övrigt ge till känna vad utskottet anfört.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna reservation av herr Ohlön m. fl.

Fröken **ANDERSSON** (h): Herr talman! Jag skall bara med några få ord motivera den blanka reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Jag och mina medreservanter instämmer, såsom framgätt av diskussionen under föregående punkt, naturligtvis helt i det syfte som ligger bakom den motion som herr Sundelin talade för. I klämman har man emellertid kopplat samman sitt förslag med en begäran, att Kungl. Maj:t och riksdagen skall framlägga förslag i enlighet med huvudlinjerna i rationaliseringsutredningens betänkande. Där föreslås bl. a. att statskontoret, sakrevisionen och organisationsnämnden skall sammanföras till ett gemensamt organ. Då vi som står för den blanka reservationen inte tror på lämpligheten av en sådan anordning, har vi icke kunnat ansluta oss till reservationen nr 1.

Herr **HOLMQVIST** (s): Herr talman! Det bör kanske framhållas, att av de re-

missinstanser, som yttrat sig över förslaget att skapa det tilltänkta centrala besparings- och rationaliseringsorganet, har endast statskontoret uttalat sig till förmån för en sådan anordning. Statskontoret har således gett sitt bifall till ett sammanförande av dessa organ men framhåller, att man gör detta under den förutsättningen, att det fria och obundna arbetssätt, som sakrevisionen och organisationsnämnden hittills kunnat tillämpa, skall få bestå även i framtiden. Både sakrevisionen och organisationsnämnden har för sin del avvisat tanken på ett sammanförande, och deras motivering förefaller utskottsmajoriteten så bärande att vi inte velat yrka bifall till en dylik sammanslagning.

Organisationsnämnden har särskilt framhållit värdet av att den i sin verksamhet kan påräkna ett förtroendefullt samarbete med de verk som den skall bistå i rationaliseringssträvandena. Den anser sig ha lyckats vinna ett sådant förtroende och uttalar farhågor för att detta förtroende skulle gå förlorat om samma organ som skall befrämja effektivitetssträvandena också skall ha revisionell karaktär. Den uppfattningen sammanfaller säkert med de erfarenheter som vi alla har av samarbetsmöjligheter från andra områden. Det är inte lyckligt att i samarbetet människor emellan den ena parten utrustas med vittgående fullmakter och den andra ställes i stark beroendeställning. De bästa resultaten nås i fri samverkan. Utan en förtroendefull atmosfär kan man säkert inte frammana den positiva medverkan som måste finnas inom de olika statliga förvaltningsorganen för att man skall lyckas i uppgiften att åstadkomma besparingar och ökad effektivitet.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som in-

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**  
nefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 192, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

---

#### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 193, i anledning av väckta motioner angående omedelbar behandling av frågan om förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ahlberg* m. fl. (I: 152) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* m. fl. (II: 194), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att 1951 års pensionsutredning måtte få i uppdrag att utbryta frågan beträffande förhöjningar av äldre tjänste- och familjepensioner och upptaga denna till omedelbar behandling samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**

att motionerna I:152 och II:194 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Staxäng*, *Birke*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I:152 och II:194, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om förhöjningar av äldre tjänste- och familjepensioner måtte upptagas till omedelbar utredning samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda;

2) av herrar *Ohlon*, *Svensson* i Ljungskile och *Nihlfors*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken ANDERSSON (h): Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag är så pratsam i dag, men jag skall bättra mig längre fram.

Den fråga som vi nu har att behandla gäller en omedelbar utredning om förhöjning av äldre tjänstepensioner. Före den 1 juli 1947 fanns som bekant s. k. äldre, nyare och nyaste pensioner för flertalet statliga befattningshavare. I enlighet med proposition till 1947 års riksdag, vilken bifölls av riksdagen, skedde en omreglering av dessa olika pensioner, så att också de äldre pensionärerna fick del av de pensionsförbättringar, som följde med den då nyligen företagna löneregleringen. Denna förändring innebar, att även redan avgångna befattningshavare fick del av den standardförbättring, som den samtidigt beslutade löneregleringen innebar för statens tjänstemän. Både år 1951 och år 1952 har ju emellertid stora lönejusteringar skett, varigenom en liknande skillnad i pensionshänseende uppstått som den som fanns före år 1947 och som då ansågs oriktig.

Utskottet säger nu, att 1947 års beslut visserligen avlägsnade åtskillnaderna beträffande i pensionshänseende likvärdi-

ga tjänster men att pensionsförbättringarna för de avgångna tjänstemännen dock grundades på den lönegradsplacering som vederbörande hade vid avgången. Däremot, säger utskottet, beror den nu uppkomna differentieringen på de senaste tjänsteförteckningsrevisionerna, som gällt ändringar i tjänsternas lönegradsplacering. Differentieringen står således, anser utskottet, i överensstämmelse med 1947 års pensionsreglering. Det är obestriddligen riktigt, rent formellt sett, men det är ju dock så att vid tjänsteförteckningsrevisionerna hela grupper flyttats upp i lönegrad. Det är självfallet inte så svårt att skipa rättvisa, då det gäller en uppflyttning av hela grupper, som fallet är när det gäller tjänster, som har ledigförklarats i samband med lönegradsförändringen. Vi får emellertid inte glömma bort att det är många grupper som fått vänta i flera år på en lönerevision på grund av den hopslumpning, som har skett.

Vi anser alltså att behandlingen av de tjänstemän som avgått före löneregleringen reellt sett står i strid mot beslutet av år 1947. Dessa grupper har nämligen gått miste om både löneförbättringarna och de högre pensionerna. Även om det skulle vara svårt att undanröja orättvisorna för samtliga, är det dock inte ur vägen att rättvisa skipas åt så många som möjligt. Det är då av naturliga skäl självfallet och önskvärt, att detta bör ske så snart som någonsin är möjligt.

Att det här rör sig om ett rättvisekrav, erkänner också utskottet, även om det sker i ganska försiktiga ordalag. Utskottet säger nämligen så här: »Visst fog synes däremot föreligga för motionärernas kritik av den ojämnhet, som enligt det statliga systemet uppkommer emellan pensionärer, som avgått strax före respektive omedelbart efter en tjänsteförteckningsrevision.» Utskottet säger vidare: »Frågan är dock av den beskaffenhet, att den måste behandlas i ett större sammanhang.» Jag vill emellertid framhålla, att det här gäller äldre människor, som inte rimligtvis bör vänta i alltför många år på att rätt-



visa skall skipas för deras vidkommande.

Nu säger någon, att detta är en ny princip. Nej, mina damer och herrar, det är det visst inte, ty när riksdagsmännens pensioner genomfördes år 1951, fick också de redan då pensionerade del av höjningen. Något prejudikat skapas alltså ingalunda. Jag tycker det vore rätt egendomligt, om riksdagen säger nej till andra, medan den säger ja till sina egna förmåner.

Jag skall, herr talman, inte ta tiden i anspråk längre. Jag anser att frågan är av sådan vikt och att en lösning av densamma är så pass brådskande, att den inte bör dränkas i några större utredningar. Jag yrkar således bifall till reservationen nr 1.

Herr LEANDER (s): Herr talman! Det är naturligtvis obestriddt, att man kan säga såsom fröken Andersson sade, att tjänsteförteckningsrevisionerna även inneburi en viss lönehöjning, men det är väl dock i alla fall en väsentlig skillnad på denna löneförändring och de löne- och pensionsförändringar som skedde år 1947. Man strävade väl då närmast efter att anpassa sig efter då rådande högre levnadskostnader, vilket gjorde att man i första hand gick in för löneförhöjningar och sedan anpassade pensionerna därefter.

Sedan decennier tillbaka har det i vårt land vid utformningen av de statliga och kommunala pensionsreglementena varit en grundläggande princip, att en viss relation mellan lön och pension bör eftersträvas; avgångstjänstens lön har i allmänhet lagts till grund vid bestämmande av pensionen. För statens vidkommande har man i allmänhet räknat med en pension på två tredjedelar av den vid avgången innehavda lönen; i vissa fall har man kanske tagit hänsyn till en något lägre period, men lönen har i alla fall varit utslagsgivande för pensionen.

Att man före 1947 hade olika pension för likvärdiga tjänster, berodde som bekant på att en hel del olika pensions-

reglementen tillämpades. Grundpensionerna var olika, liksom även tilläggen på grundpensionerna, och i vissa fall blev skillnaderna ganska stora. Vid 1947 års pensionsreglering för de nya, de nyaste och de äldre pensionerna blev emellertid den vid avgången ur tjänst innehavda lönegradsplaceringen avgörande, och pensionen anpassades efter den. Att man inte vidtagit några särskilda anpassningar med anledning av tjänsteförteckningsrevisionerna går alltså fullt i stil med den uppfattning som ligger till grund för 1947 års pensionsreglering.

Fröken Andersson sade att man inte önskade införa någon ny princip. Jo, enligt min och utskottets mening avviker man markant från förut tillämpade principer vid pensionssättningen. Den differentiering som uppkommit står, såsom utskottet påpekar, i full överensstämmelse med för 1947 års reglering grundläggande principer. Ett bifall till motionen skulle innebära ett betydande avsteg från hittills följda principer, som skulle få även ekonomiska och administrativa konsekvenser.

Löne- och pensionsregleringen 1947 innebar ett försök till anpassning efter de högre levnadskostnaderna. Skiftningen i levnadskostnader mötes nu genom ett för löntagare och pensionärer lika dyrtidstillägg, som för närvarande utgår med 53 procent.

När motionärerna begär utbrytning av frågan om de äldre pensionernas höjning ur 1951 års pensionsutrednings arbete, förbiser de att denna utredning icke har till uppgift att framlägga konkreta förslag om förbättring av de äldre pensionerna. Utredningens uppdrag är att ge en principiell belysning av frågan om de äldre pensionernas förbättring. Om denna principiella belysning leder till uppfattningen, att en förbättring av de äldre pensionerna får anses önskvärd, förutsätter jag att Kungl. Maj:t kommer att vidtaga de åtgärder som kan anses lämpliga. Pensionsutredningen har i övrigt till uppgift att utforma de bestämmelser som skall tillämpas för blivande pensionärer.

### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

Man talar här om rättvisekrav, och fröken Andersson påpekade att även utskottet gjort det. Men det är dock en detalj, utskottet därvid pekar på; det gäller skillnaden i pension för byråchefer som avgått den 30 juni 1951 och den 31 juli samma år. Vi kan inte finna att det föreligger några starkare skäl att eljest tala om rättvisekrav i detta fall. Man talar gärna om pensionärernas dåliga ställning och vill göra gällande, att pensionerna försämrats under årens lopp. Även med risk att trötta kammaren skall jag dra några siffror som belyser förhållandena. Vid avgång ur tjänsten år 1938 uppbar en befattningshavare i lönegrad som motsvaras av den nionde en nettolön på medeldyr ort av 273:25 kr. per månad och på högsta dyrort 328:75 kr. per månad. För den som avgick 1943 var lönen 357:15 respektive 426:10, och vid avgång 1948 var lönen efter den genomförda löne regleringen 500 respektive 543 kr. per månad. Samtliga dessa befattningshavare erhåller nu, oavsett vid vilken tidpunkt de avgått, en pension på 471:24 kr. Man bör jämföra lönen på 500 respektive 543 kr. med pensionen på 471 kr., och då måste man väl erkänna, att det inte är fråga om någon försämring. Det kan anföras ytterligare siffror, men jag skall avstå från att göra detta.

De siffror jag relaterat visar i varje fall, att här har genomförts betydande förbättringar, och jag vill bara påpeka, att exempelvis nuvarande pension för en tjänsteman i 9 lönegraden utgår med nästan samma belopp som motsvarar hela slutlönen 1943 på medeldyrort, och detta — väl att märka — även om kompensation för penningvärdets förändringar medräknats.

I förevarande motioner hemställes — som jag sade — att denna fråga skulle utbrytas ur det arbete som överlämnats åt 1951 års pensionsutredning, ehuru denna inte har till uppgift att utreda den frågan utan endast att avge ett principiellt betänkande. Ett bifall till yrkandet i motionerna skulle innebära, att exempelvis en stationskarl finge en pensionsförbättring med ungefär 20 kronor

i månaden, under det att en byråchef skulle få en pensionsförbättring med 173 kronor i månaden. Det har förut i år från högerhåll yrkats på en samordning mellan statspensioner och folkpensioner, och skulle detta förslag och yrkandet i förevarande motioner bifallas, skulle det komma att innebära, att en stationskarl skulle få en minskning i sin nuvarande pension med 38 kronor, under det att en byråchef skulle få bibehålla sin pensionsförhöjning med 2 056 kronor per år.

Reservanterna är naturligtvis på det klara med att det inte går att genomföra de krav som här ställes. Utskottet påpekar ju att pensionslyftningar i anledning av de lönegradsplaceringar som inträffat under senare år kan synas mycket diskutabla. För min del skulle jag vilja säga inte bara diskutabla utan i många fall orimliga. Reservanterna säger nu, att även om det inte är möjligt att skipa rättvisa åt alla, bör detta inte hindra en höjning av pensionerna i de fall där detta rimligen kan ske. Men skall vi tala om rättvisa, undrar jag om känslan för rättvisa blir starkare, om några eventuellt skulle få en förbättring och andra däremot inte. Alla kan ju inte få det — det är vi på det klara med. Reservanterna har därför ställt ett annat yrkande än motionärerna och hemställt, att frågan måtte tas upp till omedelbar utredning. De menar väl då, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utse de personer, som skall företa denna utredning. Och det kan naturligtvis också tänkas, att den kommitté som nu håller på med frågan om det allmänna pensionsväsendets framtida utformning, också kan ta upp detta spörsmål. Utskottet vill för sin del helt naturligt inte motsätta sig en utredning men anser att denna fråga bör ses i ett större sammanhang och behandlas med hänsyn till det resultat, som utredningen om det allmänna pensionsväsendets framtida utformning kan komma till. Vad beträffar frågan, om pensionsutredningen skulle ge prioritet åt de problem det här gäller, har ju utskottet sagt ifrån, att vi inte har någonting emot det. Det behö-

ver inte uteslutas att så sker, men vi anser att frågan nu som 1947 bör behandlas i hela sitt sammanhang.

Herr talman! Med hänsyn till vad jag ovan anfört anser jag mig nödsakad att yrka avslag på den med 1) betecknade reservationen och bifall till utskottets förslag.

Herr AHLBERG (h): Herr talman! Under de två år jag haft äran att tillhöra denna kammare har jag haft tillfälle att medverka vid tillkomsten av några motioner och själv väckt några motioner, som gällt statstjänstemännens pensionsförmåner. Jag har gjort detta, då jag vid försök att tränga in i problemet i första hand rörande samordningen mellan tjänstepensioner och folkpensioner upptäckte att denna utformning var behäftad med uppenbara och påtagliga brister. Det var känt att detta utlöste missnöje bland statens pensionärer, och jag har trott att det var rätt och angeläget ur alla synpunkter att eliminera detta missnöje. På denna punkt har jag alltså föreslagit och talat till förmån för en överarbetning av dessa regler och ett tillrättaliggande så att berättigad anledning till missnöje inte kvarstod i varje fall i så stor utsträckning som nu. Detta är särskilt orsaken till att jag återkommer till denna fråga. Här har nu genomförts en höjd pensionsålder efter det att dessa regler utformades, och det inträffade sedan, att man vid höjningen av den icke behovsprövade folkpensionen var nödsakad att göra vissa undantag för statens egna pensionärer.

Jag skall inte uppehålla mig vid den delen av denna serie av pensionsproblem, som diskuterats här. Jag vill bara erinra därom och säga att det har rätt missnöje och råder missnöje bland statens pensionerade tjänstemän av denna anledning.

Vidare gäller det denna fråga om en förbättring av pensionerna för de statstjänstemän som avgick efter 1947 men före den sista löneförhöjningen. Man har på det hållet menat — och de som har haft att bedöma frågan och stått utan-

### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

för har delat den mening som dessa pensionärer givit uttryck åt — att man, om rättvisa skall skipas, borde bli delaktig av den höjda lönestandard som genomförts för statens tjänstemän. När detta resonemang förts, har också pensionären kunnat erinra sig, att den förbättring av folkpensionerna, som nyligen beslöts av riksdagen, ju var motiverad av den allmänna standardförbättring som vårt folk hade kunnat glädja sig åt under det sista året. Det var inte fråga om att hålla folkpensionerna i nivå med de stigande levnadskostnaderna, ty det hade skett automatiskt, utan folkpensionärerna hade fått en liten slant därutöver för att bli delaktiga av den högre standard som vi uppnått, och därvid kunde regeringen glädja sig åt att ha alla partier med sig. Man frågar sig då: Är det konsekvens i detta, att man med hänvisning till den allmänna löneförbättringen för de stora arbetstagemassorna höjer folkpensionerna men samtidigt underlåter att höja pensionerna för statens egna pensionärer med den motivering, som då anfördes, och dessutom tar från dem lejonparten av höjningen i folkpensionen? Jag tror att det är svårt att försvara detta handlingssätt, och det betyder att man måste förstå det missnöje som allmänt råder bland de pensionerade statstjänstemännen.

Så har nu denna fråga ånyo bragts inför riksdagen. Man har erinrat om dessa saker och velat påkalla en undersökning. Det har varit omöjligt för dem, som står bakom denna motion, att på egen hand avgöra, om det är genomförbart att rätta till det som kan vara oriktigt, och de har lika litet kunna ange det sätt, på vilket rättelse skall ske. Men jag och mina medmotionärer har menat, att det här ändå rör sig om ett problem av den beskaffenhet, att riksdagen inte kan vara likgiltig för det. Någoting måste väl göras här, om vi vill vara konsekventa och eliminera det missnöje, som vi alla vet finns i vida kretsar bland statens pensionärer.

I motionen föreslog vi, att ärendet skulle anförtrors åt 1951 års pensionskommitté och att det där skulle få för-

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**

tursrätt. Vi ville få till stånd en skyndsamt utredning. Yrskandets utformning var föranledd av ett yttrande vid förra årets riksdag angående en liknande motion. Då hänvisade utskottet till samma 1951 års kommitté. Om nu utskottet fått den upplysningen, att kommitténs direktiv är sådana, att detta ämne inte faller inom ramen för kommitténs verksamhet, är det naturligt att, såsom skett i reservationen, yrskandet ändras till att avse en begäran om utredning, därvid det överlämnas åt Kungl. Maj:t att avgöra, huruvida 1951 års kommitté skall få sina direktiv ändrade på sådant sätt, att kommittén kan ta hand om ärendet och även ge det förtursrätt.

Inom utskottet tyckes man nu ha tagit fasta på och gjort en stor sak av formen för den löneförhöjning, som statens tjänstemän i den sista omgången har fått. Det säges att det inte har varit en löneförhöjning i vanlig mening utan en lönegradsuppflyttning. Man kan ha formellt rätt i detta — det skall jag inte bestrida. Men jag skulle inte behövt vara verksam så länge bland tjänstemännen för att reagera mot detta oerhört formella betraktelsesätt. De tjänstemän som har fått sina tjänster uppflyttade till högre lönegrad betraktar detta som en löneförhöjning. Det spelar liten eller ingen roll, vad man kallar lönegraden — vilket nummer den har — utan det betydelsefulla är summan av de pengar man får. Statens tjänstemän har fått mera pengar, de har fått en löneförhöjning. Så resonerar i vart fall med all säkerhet majoriteten av de pensionärer, som jämför sin pension med den pension som deras efterföljare skall komma i åtnjutande av, sedan deras löner höjts genom höjd lönegradsplacering.

Av vad herr Leander yttrade framgår också, att han själv åtminstone talar om en viss löneförhöjning. Jag föreställer mig att skillnaden mellan hans och min uppfattning inte behöver vara alltför stor.

Den som här representerar utskottet har genom att anföra några sifferuppgifter bevisat, att staten ändå varit frikostig gentemot sina pensionärer genom

att pensionen stigit så och så mycket. En så där tämligen löst utkastad uppgift kan komma oss att tro, att det är på det sättet, men vad vi här upplever är en av konsekvenserna av den olyckliga och katastrofala nedgången i penningvärdet. Man frågar sig: Vilken är realpensionen för dem som fått förhöjning, och hur ligger deras inkomster till i förhållande till de inkomster, som de nuvarande arbetstagarna har? På det sättet kommer vi in på samma problem som behandlas i motionen. Man måste konstatera, att pensionärerna inte får den försörjning på sin ålderdom, som svarar mot den tänkta planen, att åldersomsförsörjningen skulle kunna ordnas med en inkomst, som i princip motsvarar två tredjedelar av den för tjänsten utgående lönen.

Det har sagts, att denna fråga skall behandlas i ett större sammanhang, och jag har i och för sig ingenting att erinra mot detta. Jag vill visst inte att man här skall ge sig in på något hastverk, men om detta större sammanhang betyder, att vi skall vänta tills 1951 års pensionsutredning är färdig med sitt betänkande och detta har behandlats på sedvanligt sätt, kan det komma att dröja så länge, att de personer, vars intressen jag här tillåtit mig att göra mig till tolk för, hunnit lämna sin jordevandring. Jag har orsak att säga detta med den kännedom jag i dag fått om att 1951 års pensionsutredning inte avhållit något sammanträde sedan i våras. Detta behöver väl i och för sig inte betyda att kommittén är överksam — det kan naturligtvis ha utförts arbete av ordföranden och sekreteraren eller på kansliet — men det vittnar ju inte om något forcerat arbete inom kommittén, som skulle kunna inge förhoppningar om att detta utredningsarbete skulle vara färdigt inom en relativt närliggande framtid.

Jag kan inte befria mig från känslan, att dessa önskemål grundar sig på vad som är rättfärdigt. Det är därför jag tycker att anspråken på en utredning, företagen av 1951 års kommitté eller någon annan, är starkt motiverade, och

jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr SUNDELIN (fp): Herr talman! Jag har biträtt den här ifrågavarande reservationen. Jag är fullt medveten om att det här är en mycket svårbedömbart fråga, men jag har ansett att det finns så mycket fog för motionen i detta ärendet, att jag inte velat ställa mig avvisande till den. Utskottet säger också, att visst fog synes föreligga för motionärernas kritik av den ojämnhet som enligt det statliga systemet uppkommer mellan pensionärer, som avgått strax före respektive omedelbart efter en tjänsteförteckningsrevision. Man förstår, att just denna ojämnhet vållar irritation bland pensionärerna. Det är ju angeläget, att man genom en utredning försöker få detta område klarlagt. Jag är inte beredd — och det är väl knappast någon annan av reservanterna heller — att ta någon preciserad ställning till detta spörsmål, förrän en utredning kommit till stånd. Men om man anser att en utredning bör komma till stånd, är det åtminstone enligt min mening synnerligen angeläget, att den utredningen kommer till stånd utan allt för långt dröjsmål, ty medan man väntar på att denna fråga skall utredas kommer missnöjet bland pensionärerna att leva kvar och kanske ge sig mer och mer till känna. Även om jag anser att det kanske hade varit lyckligast, om 1951 års pensionsutredning hade fått detta uppdrag, så tycker jag att den här föreslagna utredningen bör ske på annat sätt, ifall ärendet skulle fördröjas, om det överlämnades till 1951 års pensionsutredning. I reservationen hemställs ju om en anhållan att Kungl. Maj:t måtte ta upp frågan om utredning och sedan framlägga de förslag, som härav kan föranledas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1 av fröken Andersson m. fl.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Herr Sundelin var så försiktig i sitt yttrande, att jag är förvånad över att han

Om förhöjning av vissa äldre pensioner. över huvud taget reserverat sig. Jag skulle tro att hans synpunkter är tillgodosedda med den passus i utlåtandet, som lyder på följande sätt: »En anordning, som medför en successiv och mera smidig anpassning av pensionen efter lönehöjningar mot slutet av anställningstiden, förefaller utskottet vara väl värd att överväga vid utformningen av de framtida bestämmelserna.»

De motioner som föreliggande reservation bygger på liksom hela frågan är av en ganska betydande storleksordning. Det har upplysts inom statsutskottet, att ett bifall till motionerna skulle leda till en merutgift av omkring 25 miljoner kronor per år. Jag måste verkligen uttrycka min förvånning över att såväl högern som folkpartiet på det här sättet slutit upp kring en så kraftig utgiftsökning. Nu antecknar jag, att av folkpartiets ledamöter i statsutskottet har tre inte ansett sig kunna biträda reservationen i den form den fått utan endast reserverat sig blankt. Det är herrar Ohlon, Svensson i Ljungskile och Nihlfors. De övriga folkpartiledamöterna har tillsammans med högern anslutit sig till reservationen. Jag är så mycket mer förvånad över högern som vi i ett nyss behandlat utlåtande hade en reservation av fröken Andersson, herrar Bergh, Kyling och Birke, där det sägs att vi måste iaktta den allra största försiktighet i fråga om utgiftspolitik. Reservanterna citerar, vad den av regeringen vid årets början tillkallade särskilda utredningsmannen har sagt, nämligen: »Man har att välja mellan mycket stora utgiftsstegringar eller en mycket restriktiv utgiftspolitik. Utan att närmare ingå på de allmänekonomiska och statsfinansiella förutsättningarna i framtiden, torde det dock stå klart, att man mycket lätt kan komma i ett läge där inga marginaler finnes för att möta oförutsedda påfrestningar med därav följande risker i form av bunden handlingsfrihet och försämring av penningvärdet.» Reservanterna ansluter sig helt till »vad den statliga utredningsmannen här givit uttryck åt», och de vill »i vad gäller möjligheterna att genomföra ett effektivt statligt besparings-

### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

program först fästa uppmärksamheten på betydelsen av att hindra nya utgifter som ej kan betraktas såsom ofrånkomliga», men här har nu högern och folkpartiet reserverat sig för ett förslag, som skulle kosta 25 miljoner kronor per år, om det genomfördes.

Vad den lönetekniska sidan av saken beträffar behöver jag inte gå in på den, ty den har herr Leander redan så utförligt behandlat.

Vad herr Ahlbergs anförande angår, förstår jag honom mycket väl med den ställning han har. Men det kan inte undvikas att man blir förvånad över att han inte har bättre tillgodogjort sig statsrådet Lingmans förklaring för några månader sedan här i kammaren om sambandet mellan folkpension och tjänstepension. Efter statsrådet Lingmans klarläggande därav förstår jag inte att det behöver kvarstå någon anledning till verkligt missnöje.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle: Herr talman! Jag vill bara säga, att när det här talas om att genomförandet av detta förslag går löst på 25 miljoner kronor, så är det en siffra som vi inte fått upplysning om i avdelningen. Avdelningens ordförande drog fram den i statsutskottet, men den motiverades inte.

Jag förstår mycket väl, att herr Näs-gård inte fattar sammanhanget, men det behöver ju inte betyda att sammanhanget är felaktigt. Skulle detta förslag gå löst på 25 miljoner, visar detta ju bara hur mycket man undandrar pensionärerna. Jag menar inte vare sig principiellt eller praktiskt, att man skall spara genom att behandla tjänstemännen på ett orättfärdigt sätt. Här rör det sig inte om någon automatisk utgiftsstegring, utan utgifterna kommer ju automatiskt att minska efter hand som vederbörande går till ett bättre land.

För övrigt vill jag säga, att den där bristen på sammanhang, som herr Näs-

gård så vällustigt uppehöll sig vid, inte alls är någon motsägelse, utan vi åsyftar en begränsning av den statliga verksamheten. Går man in på den linjen, minskas ju också antalet tjänstemän, och då blir ju både löne- och pensionskostnaderna lägre i alla fall — så att där finns det ingen motsättning, herr talman.

Herr NÄSGÅRD (bf) kort genmäle: Herr talman! Vällusten får fröken Andersson svara för själv, men jag ville bara konstatera, att när fröken Andersson ena gången propagerar för sparsamhet, befordrar hon andra gången mycket stora utgifter. Det är alltid så med högerns sparsamhet, att när det gäller försvaret eller högre tjänstemän, tar man inga hänsyn.

Herr LEANDER (s): Herr talman! Jag nämnde inte kostnaderna i mitt förra anförande, ty om en reform betraktas som lämplig, nödvändig och skälig, anser jag inte att kostnaderna skall vara det avgörande vid ställningstagandet till densamma. Jag skall inte nu uppehålla mig så länge vid det spörsmålet, jag vill bara säga, att om det vore tekniskt möjligt att genomföra vad som yrkas i motionen, så skulle det medföra en kostnadsökning av ungefär 20 miljoner kronor per år. Men jag kan dessutom tillägga, att samtidigt med detta yrkande har förelegat yrkanden om beräkning av pensionerna på tioårstider i stället för på tvåårstider och vidare har det framställts även vissa andra yrkanden. Skulle de från högerhåll särskilt framställda yrkandena ha bifallits, skulle detta ha medfört en höjning av pensionskostnaden för nästkommande år med ungefär 80 miljoner kronor. Jag kan i förbigående påpeka, att kostnaden för det statliga pensionsväsendet nu uppgår till ungefär 500 miljoner om året och den ökas med 25 miljoner varje år, så att man räknar med att denna kostnad om 15 år skall vara uppe i 800 miljoner kronor. Det har påpekats förut, men jag kan ändå inte låta bli att understryka det, att det talas om

att man skall spara när konkreta möjligheter därtill föreligger, och nu föreligger en sådan möjlighet.

Herr Ahlberg och jag är väl överens om att 1947 års pensionsreglering väl av statstjänarna betraktas som en mycket god uppgörelse. Inte sant? Ja, herr Ahlberg blir mig svaret skyldig.

Sedan 1948, då denna anordning genomfördes, och fram till halvårsskiftet i år har levnadskostnaderna stigit med närmare 30 procent. Tjänstepensionerna har under samma tid intill 67 års ålder stigit med 36—37 procent och efter 67 års ålder, sedan avdraget gjorts, med något mera. Detta gäller för dem som avgått före genomförandet av tjänsteförteckningsrevisionen. För dem som avgått senare och berörts av denna har tjänstepensionerna under samma tid ökats med mellan 44 och 54 procent. Den sammanlagda tjänste- och folkpensionen har för de pensionärer som avgått före tjänsteförteckningsrevisionen stigit med mellan 38 och 43 procent, medan levnadskostnaderna gått upp med 30 procent.

Det går således inte att säga att pensionärerna utgör någon eftersatt grupp. Att de sedan ändå är missbelåtna vet jag mycket väl, men jag undrar om inte detta till stor del beror på att det råder mycket stor förvirring och på att man inte tar tillräcklig hänsyn till förutsättningarna vid bedömningen av möjligheterna för pensionsärendenas lösning.

Till sist vill jag i förbigående påpeka, att det synes mig ganska underligt att varken statstjänarkartellen eller TCO har engagerat sig i denna fråga. Huruvida någon framställning har gjorts till TCO vet jag inte. I varje fall har inte frågan varit aktuell där. Framställning har gjorts till statstjänarkartellen, men denna har inte ansett sig kunna biträda de där framförda kraven och lagt ärendet till handlingarna. Jag menar att allt talet om orätfärdig behandling o. s. v. kan vara ett uttryck för känslotänkande. Om man försöker se litet objektivt på frågan och jämför statspensionärerna med de i städer och andra kommuner f. d. anställda samt med pensionärerna från enskild tjänst, så måste man konstatera att

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.** staten förhållandevis väl har tillgodosett sina pensionärers intressen.

Herr ÅMAN (s): Jag hade inte tänkt att hålla något längre anförande i denna diskussion. Jag vill bara vitsorda vad som här förut sagts, att i vissa fall kommer ett naturligt missnöje fram när en tjänsteförteckningsrevision medför att de som har trätt i pension omedelbart före denna kommer i en annan ställning än de som avgår efter det denna revision ägt rum.

Eftersom jag ser att herr civilministern är här och misstänker att han och jag får en del mellanhavanden på denna punkt, skulle det vara av värde att här få höra hans uppfattning om förhållandet mellan tre ting, nämligen de årliga lönerregleringarna, dyrtidstilläggen och tjänsteförteckningsrevisionerna. Eftersom ju både dyrtidstilläggen och de årliga lönerregleringarna automatiskt verkar på pensionerna, kan det vara av intresse att höra civilministerns uppfattning om inte ändringar vid en tjänsteförteckningsrevision i vissa fall skulle kunna klassas lika med de andra mera generella uppflyttningarna.

Jag är medveten om — och jag vill säga det redan i förväg — att man kommer till fall där det skulle bli alldeles orimligt att tillämpa principen om likställdhet. Om man genomför tjänsteförteckningsrevisioner, som är grundade på faktiskt organisatoriska förändringar av tjänsten, och skulle kräva att alla de, som tidigare haft samma benämning på sin tjänst och samma lönegrad, nu skulle få höjd pension därför att de som står i det aktiva arbetet organisatoriskt fått nya och mera maktpåliggande uppgifter, så vore det orimligt. Men det kan finnas fall, där den synpunkten kanske inte är lika relevant.

Även om det inte är civilministerns ärende som nu behandlas utan ett utskottsärende, skulle jag vara mycket tacksam att få höra hans synpunkter på problemet.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talmän! Jag hade inte tänkt delta i denna

### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

debatt, även om jag med intresse lyssnat på vad som här har anförts. Då herr Åman nu riktar en direkt fråga till mig hur jag ser på dessa problem och om det är möjligt att skilja på tjänsteförteckningsförändringar, som genomförts på grund av omorganisation, och andra generella förbättringar, skulle jag vilja säga att det nog är mycket svårt att dra upp sådana gränslinjer. Det sker alltid vissa omorganisationer, men om dessa är av den betydelsen att de i och för sig motiverar en ändrad inplacering på tjänsteförteckningen eller om ändringen är en följd av andras inplacering, som i sin tur förorsakats av omorganisationer på andra områden, är synnerligen besvärligt att avgöra.

Det är mig kanske tillåtet, herr talmän, att i detta sammanhang säga några ord i den principiella fråga, som nu behandlas och sammanhänger med herr Åmans fråga.

Man kan väl utgå från att såväl motionärerna som reservanterna inom statsutskottet med sina yrkanden intagit en principiell ställning till hur pensionerna skall avvägas i förhållande till det aktuella löneläget. Om det är så, kan denna fråga givetvis i allra högsta grad intressera tjänstemännen. Men jag vill tillägga: såväl statstjänstemän som tjänstemän i enskilda företag. Är det en principiell inställning till frågan, utgår jag från att principen skall tillämpas överallt där man beräknar pensioner. Det som anses rättvist för den ena skall väl bedömas lika också för den andra.

Pensionerna kan som bekant anpassas till ett aktuellt löneläge genom att förses med rätt till kompensation för förändrade levnadsomkostnader, men de kan också anpassas genom att äldre pensioner omräknas till det ändrade löneläge, som genomförts för den som fått tjänsten efter pensionären eller för annan, som vid senare tidpunkt bestrider tjänsten. Det är det sista som nu i första hand är aktuellt genom denna motion.

Beträffande den första frågan är det bekant för alla, att de statliga pensionerna är försedda med rörligt tillägg, som har gett statspensionärerna kompen-

sation, en kompensation som jag vågar påstå överstiger vad som svarar mot levnadskostnadernas stegring. Utskottets talesman har här anfört några siffror, och det är ingen tvekan om att dessa är riktiga. Det har gjorts gällande, att man genom den reducering av det rörliga tillägget som beslöts av vårriksdagen tog bort en del av kompensationen för levnadskostnadernas förändringar. Det förhåller sig inte så. Från år 1948 då samordningen genomfördes fram till nu har levnadskostnaderna stigit med ungefär 30 procent, medan pensionerna från samma tidpunkt fram till 67 år, såsom herr Leander nämnde, stigit med mellan 36 och 37 procent och för tiden därefter något mera.

Det kan också påvisas, att ett mycket stort antal pensionärer, som avgick låt oss säga år 1943, för närvarande åtnjuter en pension som är ungefär lika stor som hela den lön de uppbar vid avgångstillfället, uppräknad med kompensationen för prisförändringarna. Detta gäller även om man gör beräkningen på 3-ort, trots att pensionen skall motsvara två tredjedelar av lönen på 2-ort. Det är därför litet överraskande, när herr Ahlberg säger, att statspensionärerna har blivit så illa behandlade. Jag tycker att det är en för hård bedömning.

Beträffande den andra frågan kan jag nöja mig med att hänvisa till att det inte tidigare har förekommit, att staten förändrat äldre pensioner enbart därför att de tjänster vederbörande innehåft sedermera höjts eller sänkts.

Nu har den diskussion, som kommit i gång med anledning av dessa motioner, uppmärksammat av grupper utanför statspensionärernas led. Jag har vid flera tillfällen fått förfrågningar från tjänstemän inom den enskilda marknaden, hur pensionerna där behandlas i dessa avseenden. Jag har svarat, att jag inte har tillräcklig kännedom om hur pensionen beräknas vare sig i fråga om kompensationen för förändrat penningvärde eller i andra avseenden vid enskilda pensionsinrättningar. Jag har också sagt, att det är frågor som regeringen inte lägger sig i.



När herr Ahlberg nu har givit uttryck för sitt stora intresse för de statsanställdas pensioner och han, om jag är rätt underrättad, även är styrelseledamot i en av våra större pensionsinrättningar — jag menar SPP — skulle det givetvis vara av rätt stort intresse, om herr Ahlberg i denna principfråga ville upplysa, i hur stor utsträckning de enskilda pensionsinrättningarna har kompenserat tidigare avgångna befattningshavare för det förändrade penningvärdet. Det skulle också vara av intresse att höra, i vilken utsträckning man i dessa pensionsinrättningar kompenserar äldre pensionstagare, om deras efterträdare i tjänsten får en högre lön än de själva har haft. Jag utgår nämligen från att om herr Ahlberg och övriga motionärer anser att vad de föreslagit är riktigt och därför skall tillämpas inom såväl det statliga området som andra områden, där man själv har inflytande. Min frågeställning bygger på att detta är tämligen självklart.

Motionerna och den diskussion som har uppstått omkring dem har hos tjänstemännen på den enskilda marknaden således väckt förhoppningar om att få en behandling, som är likvärdig med den som man nu anser skall tillämpas för de statsanställda. Man kan kanske säga att det är svårare för de enskilda pensionsinrättningarna att skaffa medel för att finansiera en sådan omräkning. Jag utgår ifrån att motionärerna liksom reservanterna inom utskottet menar, att den påbyggnad av pensionerna, som det skulle vara fråga om för statspensionärerna, helt skall betalas av staten i egenkap av arbetsgivare. Det är ganska naturligt, om anställda inom privata företag anlägger samma synpunkter på den frågan. Jag förmodar att högerns representanter, när de nu förfäktar den linjen, är på det klara med att man verkligen företräder åsikter som är utbredda och godkända inom det befolkningslager som man politiskt företräder. Jag utgår alltså ifrån att det inte råder någon tvekan på den punkten. Man kan naturligtvis säga, att det under de senare åren har skapats svårigheter för pensionsinrättningar att skaffa medel genom de gällande

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**  
kreditrestriktionerna. Nu har dessa gällt sedan år 1951, och min frågeställning kan därför mycket väl avse hur dessa pensionsinrättningar har förfarit under tiden dessförinnan och hur de tänker förfara, då kreditrestriktionerna upphör.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Innan jag säger några ord i själva sakfrågan, kanske jag kan få stryka under att jag inte själv har varit motionär i frågan, att jag inte heller har deltagit i ärendets behandling i statsutskottet och att jag alltså ännu mindre tillhör reservanterna där. Detta hindrar ju emellertid inte att jag är livligt intresserad av denna fråga.

Jag måste säga att jag vart något förvånad över den uppläggning som herr civilministern gav frågan i sitt anförande. Som ett första villkor för att statsmakterna skulle behandla de gamla pensionärerna litet hyggligare, uppställde statsrådet när nog kravet — såvitt jag förstod honom rätt — att det borde finnas garantier för att varje *enskild* arbetsgivare också tillämpade samma princip. Annars hade statsrådet ju inte behövt vara så noga med att få reda på hur det förhöll sig med den saken. Jag kan inte minnas, herr talman, att de, som satt i regeringen och lade fram förslaget år 1947, eller de, som satt i riksdagen och beslöt den genomgripande förändring, som då skedde, på något sätt antydde att det förutsattes att samma principer skulle tillämpas överallt inom den enskilda verksamheten. Jag trodde verkligen för min del att man å statsmakternas sida önskade att staten skulle kunna betraktas som en hygglig och god arbetsgivare som gärna ville vara ett gott föredöme för andra. Jag vill inte göra några vidare kommentarer till civilministerns uttalande här.

Jag kan, herr talman, inte heller göra några nämnvärda kommentarer till de anföranden som herr Leander höll, eftersom det var så svårt att uppfatta vad han sade. Jag fäste mig emellertid vid, att han uppenbarligen föredrog valda stycken ur någon promemoria eller nå-

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**

gonting i den stilen, innehållande ganska intressanta löne- och pensionsuppgifter. Som ledamot av riksdagen måste jag finna det synnerligen beklagligt, att sådant material inte på något sätt har företetts vid ärendets behandling på avdelningen och över huvud taget inte tillhandahållits dem som sysslat med ärendets beredning inom utskottet. Det tycks ha förbehållits endast lämpligt utvalda representanter i riksdagen. Jag är ledsen att behöva säga detta, men jag tycker att vi litet var borde ha kunnat få ta del av ett sådant papper. Det hade kanske kunnat ge anledning till vissa kommentarer som kunde ha varit av värde för ärendets bedömning. Jag hoppas emellertid, att handlingen nu skall finnas tillgänglig även för andra, så att den åtminstone efteråt kan bli föremål för några eventuella reflexioner av dem som är intresserade av frågan. Det är väl en billig begäran.

Under den förda debatten har så mycket talats om vad som hände år 1947 och vad som skulle hända ifall den nu föreliggande motionen vann riksdagens bifall. Man har talat om den utomordentligt stora skillnad som föreligger mellan dessa båda fall. Jag skall visst inte förneka, herr talman, att det finns en viss skillnad mellan den reglering som skedde år 1947 av de »äldre», »nyare» och »nyaste» pensionerna, som det då hette och som det så många gånger sedan har talats om, och den reglering å andra sidan som motionärerna och reservanterna nu förordar. Förra gången skedde ju samordningen i samband med en allmän löne- och pensionsreglering, säger man. Det är riktigt. Någon sådan har inte ägt rum nu — det är också alldeles riktigt.

Men å andra sidan, herr talman, har ju de nu vidtagna tjänsteförteckningsrevisionerna inneburit en så omfattande uppflyttning av olika tjänster, att den reella skillnaden gentemot en allmän lönerreglering ter sig skäligen obefintlig, i varje fall i vad gäller mycket stora befattningshavargrupper. Jag har framför mig här, herr talman, proposition nr 107 av 1952, alltså den proposition i vil-

ken Kungl. Maj:t lämnade redovisning för första etappen av 1949 års tjänsteförteckningskommittés arbete och därav härledande förslag till tjänsteuppflyttningar i högre lönegrad. När man studerar denna proposition med dess bilagor, som var många och kanske innehöll det viktigaste i hela propositionen, är det mycket lätt att konstatera, inte bara att det där rörde sig om ett mycket betydande antal tjänster som flyttades upp utan också — och detta förtjänar såvitt jag förstår alldeles särskilt att uppmärksammas — att i mycket stor omfattning uppflyttningen ingalunda gällde endast enstaka tjänster på grund av att det hade blivit mera kvalificerat arbete, som herr Åman antydde, utan att uppflyttningen tvärtom i mycket stor omfattning gällde hela befattningshavargrupper.

För mig, herr talman, som är gammal järnvägsman, ligger det nära till hands att ur denna proposition nr 107 av år 1952 peka på hurusom vid SJ uppflyttning skedde av hela mycket stora personalgrupper, sådana t. ex. som alla banvakter, alla stationskarlar, alla konduktörer, alla stationsförmän, alla lokomotivförare och en hel lång rad ytterligare och vidare också andra hela grupper längre upp på löneskalan, t. ex. byråassistenterna, byråsekreterarna, kontrollörerna, revisorerna, trafikinspektörerna, baningenjörerna, maskiningenjörernas o. s. v. — Det är även mycket lätt att se av propositionen, att enahanda också var förhållandet i övriga statsverk.

Ingen lärer därför kunna övertyga någon, som är det allra minsta insatt i de faktiska förhållandena, om att den verkliga innebörden av dessa tjänsteförteckningsförflyttningar av hela grupper är av så väsentligt annan art än om det hade skett en lönerreglering, att det därför skulle saknas anledning att nu justera några äldre pensioner. När det gäller hela gruppuppflyttningar är det min bestämda uppfattning, att de moraliska skälen nu är minst lika uppenbara och starka som de var år 1947. Jag betonar de *moraliska* — rent juridiskt föreligger

väl såvitt jag förstår inga som helst förpliktelser för statsmakterna, nu lika litet som 1947. Men de moraliska existenssaker såvitt jag kan bedöma saken i samma grad som då, när det här faktiskt gällt flyttning av hela grupper utan någon som helst kvalitetsbedömning av de enskilda tjänsterna.

Beträffande de fall, då inte alla tjänster inom en och samma grupp uppflyttats vid den verkställda tjänsteförteckningsrevisionen, kan givetvis vissa svårigheter komma att uppstå, när det gäller att söka bedöma, hur de äldre pensionärerna bör behandlas. I många fall är det emellertid så, att döma av proposition nr 107 år 1952, att visserligen inte alla men dock det alldeles övervägande flertalet inom gruppen uppflyttats till högre lönegrad, och i dessa fall synes mig svårigheterna att ordna de äldres pensioner på ett hyggligt sätt inte behöva bli särskilt stora. Något annorlunda ligger givetvis frågan till i sådana fall, då endast någon enstaka tjänst i en viss grupp ansetts böra uppflyttas, detta naturligtvis då på grund av att den befattningen kommit att kännetecknas av alldeles särskilda kvalifikationskrav. Går det inte här att efter närmare utredning komma fram till en hundraprocentig rättvisa, är detta givetvis beklagligt. Jag tror emellertid, att staten, om viljan är god, även i dessa fall bör ha råd och möjlighet att åtminstone i någon mån i handling visa en välvillig förståelse.

Här behöver vi ju inte heller, såsom redan påpekats, räkna med några ständigt rent automatiskt stigande utgifter. De utgifter vi här beslutar kommer att mycket hastigt krympa. Bortfallen har redan hunnit bli många bland dem som väntat på att komma i åtnjutande av någon förbättring, och bortfallen kommer helt naturligt att öka mycket hastigt.

Jag kan inte komma ifrån att jag fått ett intryck av att det på sistone gått partipolitik här i riksdagen också i denna frågas behandling. Jag understryker att motionerna dock är undertecknade av representanter för alla de fyra demokratiska partierna.

### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

Personligen kan jag också av egen erfarenhet vittna om att det inom pensionärernas egna organisationer inte råder den allra minsta meningsskiljaktighet mellan hög och låg eller mellan dem som politiskt hör hemma i det socialdemokratiska partiet och dem som hör hemma inom något av de borgerliga partierna. Där är enheten så hundraprocentig som den över huvud taget kan vara. Det är vidare ett obestriddigt faktum, att irritationen och besvikelsen över den hållning, som från regeringens sida hittills har visats i denna för de gamla pensionärerna mycket viktiga fråga, är minst lika stor bland de grupper, som befinner sig längre ner på löneskalan som bland grupperna något högre upp.

Jag skulle sedan till slut, herr talman, bara vilja understryka, att ingen kan förneka, att genom den stora anhopning av uppflyttningar av tjänster, som har skett på en gång på grund av att man har skjutit upp förändringarna under flera år, har många av de tjänstemän, som tvingats att gå i pension innan denna reform trädde i kraft, gått miste om både den löneförbättring och den höjda pension som de hade fått om det hade gått till på det vanliga sättet, d. v. s. att man för varje år gjort motiverade uppflyttningar.

Det är, herr talman, kanske alldeles utsiktslöst men jag skall ändå — och då talar jag närmast som representant för de många pensionärerna — rikta en vädjan till kammaren att än en gång överväga, om man inte skulle kunna bifalla reservanternas hemställan om en utredning. Den bör ske snarast möjligt med tanke på den ålder som det stora flertalet av dessa gamla trotjänare har. Om riksdagen ville ge sin anslutning till det yrkande, som reservationen innebär, skulle detta på pensionärshåll komma att uppfattas som ett tecken på en glädjande förståelse från statsmakternas sida och därför också mötas av den uppriktiga tacksamhet.

Jag nöjer mig, herr talman, med vad jag här anfört och ber att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**

Herr AHLBERG (h): Herr talman! Jag har litet svårt att resonera på det sätt som några talare här gjort. Jag är ledsen att säga att jag har en känsla av att vi inte riktigt talar i samma sak.

Jag vill allvarligt understryka att jag för min del icke vill att de pensionärer, som gick i pension mellan 1947 och 1952, skall ha ett enda öre mer än vad som följer av tillämpningen för denna grups vidkommande av de regler som gäller för nyblivna pensionärer och för dem som fick sin pension justerad 1947. Men den grupp, som det här närmast gäller, anser att den inte fått sin rättvisa. Deras pension har inte bestämts på det sättet. Den lönejustering, som har skett i de tre etapperna, måste nämligen betraktas som en löneförhöjning jämförbar i allt väsentligt med de lönejusteringar som ägde rum innan deras pension justerades 1947.

Låt mig för att konkretisera denna min tanke bara välja en enda liten grupp. Jag väljer vägmästarna, som har känt sig oriktigt avlönade. De har begagnat de möjligheter som stått dem till buds för att aktualisera sin lönefråga på samma sätt som alla andra fackligt organiserade arbetstagare gör. Man har argumenterat, sökt påverka myndigheterna och i sina framstötter gått så högt upp man kunnat. Så småningom kunde vägmästarna också utverka ett provisoriskt lönetillägg av 600 kronor om året. Men de kunde icke uppnå den enligt deras förmenande rättvisare löneställning som de eftersträvade annat än i samband med tjänsteförteckningsrevisionen. Då fick dessa arbetstagare sin löneförhöjning i form av en höjd lönegradsplacering. Av det högre lönebeloppet hade man emellertid diskonterat 600 kronor redan året innan. Dessa 600 kronor har givetvis inte varit pensionsgivande, och de som gått i pension innan denna uppflyttning i lönegrad skedde har inte fått sin pension räknad på dessa 600 kronor. De har givetvis inte heller fått någon sådan höjning nu och än mindre fått den höjning av sin pension som skulle svara mot den pension, som deras efter-

blivande kolleger erhåller när de en gång går i pension.

Jag måste säga att dessa arbetstagare inte känner sig riktigt rättvist behandlade, men har de fel i den uppfattningen vill jag att detta skall klarläggas genom en utredning. Jag understryker än en gång att jag icke önskar att någon grupp skall favoriseras framför andra.

Låt mig sedan säga till herr Näsgård, som var vänlig att ge mig en sådan där älsklig klapp som man ger varandra i gott uppgänge, att jag som högerman gärna åtager mig att tala för de högre tjänstemännen men därför inte gör det med större värme eller på annat sätt än när det gäller lägre tjänstemän. Jag gör ingen skillnad mellan de olika grupperna när jag resonerar om pensionsfrågor.

Jag har haft klart för mig att det är svårt att kunna få riksdagen med på en utredning när det gäller statens egna tjänstemän och deras pensionsproblem. Jag har försökt det under de två år som jag suttit här och funnit att det är tämligen svårt. Statsrådet Lingman har nu visat mig, att det faktiskt är ännu svårare än jag någonsin kunnat föreställa mig. Jag trodde att jag som ledamot av denna kammare var i min fulla rätt att påkalla uppmärksamhet och intresse för ett pensionsproblem, som ligger så till, att jag tycker att det direkt inbjuder till undersökning. Jag skall inte gyckla med statsrådet Lingmans frågor till mig, men jag utgår ifrån att han inte menade, att jag skulle kvalificera mig för att tala här genom att ute på det stora privata området ordna en tjänstepension, likvärdig med den staten gett sina tjänstemän som gått i pension efter 1943. Jag häpnar inför den upplysningen, att de som gick i pension 1943 nu har en pension, som är lika med den lön de då åtnjöt plus dyrtidstillägg uppräknat efter index. Jag får säga, att jag, om jag fått stanna kvar i riksdagen, skulle haft orsak att ännu mer titta på statens pensionsordning än vad jag gjort under de år jag suttit här. Ty detta kan väl icke vara riktigt!

**Om förhöjning av vissa äldre pensioner.**

Jag har sålunda inte lagt så mycket allvar i statsrådets ord till mig, men när han ändå ställde frågorna vill jag med några ord beröra dem.

Statsrådet har själv förutsett svaret i ett avseende, nämligen att de pensionsanstalter som vi har här i landet, och dit hör SPP, är underkastade i hela sin verksamhet statlig kontroll, vilken är till för att de försäkrades intressen skall under alla förhållanden beaktas. Följaktligen har den av honom nämnda pensionsinrättningen icke haft möjlighet att höja utgående pensioner, så mycket mindre som man under inflationen, vilken motiverar en väsentlig höjning av utgående pensioner, icke haft förmånen att kunna höja de vinster, som en fri ränta skulle tillfört denna inrättning. SPP har alltså inte haft möjlighet att höja pensionerna.

Till flera arbetsgivares heder vill jag säga att de har bättrat på utgående pensioner genom att ge tillägg utan att det förelegat någon juridisk skyldighet därtill eller funnits något bindande åtagande därom. Dessa tillägg på utgående pensioner är dock ingalunda annat än undantagsvis av sådan valör, att pensionärerna inom det fria området har en pension i dag, som står i riktig relation till dagens löner och pensioner. Men — och det är det väsentliga — jag känner inget fall, där arbetsgivarna valt ut en grupp pensionärer och sagt till dem, att de med hänsyn till landets beträngda ekonomiska läge får finna sig i en lägre pension relativt sett än nödvändigt. Jag hajade till inför statsrådets förklaring på denna punkt. Jag tolkar läget som så att här har staten i fråga om en grupp bestämt pensionen på sådant sätt eller underlåtit att vidta åtgärder, som föranleder att denna grupp har berättigad anledning att hysa missnöje.

Här har nämnts att kostnaderna är över 20 miljoner kronor. Jag vet inte hur man räknat fram den siffran. Jag har inget underlag för beräkningen och därmed inte heller för någon kritik av den siffran. Den kan vara riktig, men den kan också vara fullkomligt oriktig.

Jag frågar emellertid: Är beloppets storlek motiveringen för att man här skall säga nej? Är det statsfinansiella skäl som är orsaken, så säg då detta till pensionärerna. Deras svar torde i sin tur bli: om det råder ett sådant nödläge, är det då inte lättare att granska alla pensionerna och se till att alla får sin pension sänkt efter samma mall, så att man alltså får likvärdiga pensionsförmåner för alla tjänstemän. Det är denna rättvisa avvägning som jag velat uppnå, och jag hade räknat med att väl knappast någon kunde vara emot att detta problem underkastades en saklig utredning och prövning. Har man sedan inte råd härtill, så beklagar jag och dessa pensionärer detta förhållande.

Jag skall vara så försiktig att jag inte ens säger, att jag har rätt i mitt påstående, att dessa grupper blivit orättvist behandlade. Men däremot kan jag med full rätt säga att dessa pensionärer själva lever i den föreställningen, att deras intressen inte på ett riktigt sätt beaktats av deras arbetsgivare.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! I anslutning till de frågor, som jag ställde till herr Ahlberg, frågar nu herr Lundqvist om det kan vara skäligt, att staten för att pröva en sådan här fråga ställer villkor på den enskilda marknaden. Nej, det är det inte! Men det var inte så frågeställningen var framförd. Det sades här i debatten att de statliga pensionärerna blivit illa behandlade, och det påståendet framfördes av herr Ahlberg, som själv är styrelseledamot i SPP. Med hänsyn härtill och med hänsyn till att jag fått förfrågningar från flera anställda inom det enskilda näringslivet, tog jag mig då friheten att fråga hur det förhöll sig med kompensationsgraden inom den privata sektorn och i vilken omfattning man där hade höjt pensionerna i de fall, då efterträdarna i tjänsten fått en högre lön.

Jag kan nu konstatera att herr Ahlberg noggrant undvikit att lämna ett svar på den frågan under hänvisning till att området är för vittomfattande och att sta-

### Om förhöjning av vissa äldre pensioner.

ten utövar kontroll över de enskilda pensionsinrättningarna. Det sista är ju alldeles riktigt, men jag skulle tro att staten icke i något fall sagt nej, när en pensionsinrättning eller en enskild arbetsgivare ökat på utgående pension, därest det skett under för pensionstagen betryggande former.

Herr Ahlberg har här, såvitt jag förstår, begränsat den nu aktuella frågan till att avse pensionärer som avgått med pension mellan 1947 och 1953. Jag förstår inte riktigt varför, ty vi har ju pensionärer som avgått med pension ännu tidigare. Herr Lundqvist framhåller, att visserligen kan staten ha juridisk rätt att säga nej, men han tycker att det är rättare om man vänder på det och säger: staten har inte juridisk skyldighet att säga ja, men väl moralisk. Jag trodde att jag av herr Ahlberg skulle få ett svar på frågan, om han ansåg att även de enskilda hade samma moraliska skyldigheter eller om de kunde få uppträda omoraliskt. Det sista tror jag nu förstås inte!

Jag är väl medveten om svårigheterna inom det enskilda näringslivet att ordna dessa frågor. Jag vill emellertid erinra om att det inte går att förenkla frågeställningen för statens pensionärer, men det har ju framgått av diskussionen att de talare, som talat för reservationen, på upprepade punkter förklarat sig inte ha haft kännedom om det ena och det andra. Om man nu inom utskottet har skaffat sig kännedom om dessa förhållanden så pass, att majoriteten ansett sig kunna intaga en bestämd ståndpunkt, bör detta väl ändå tillmätas någon betydelse.

Jag vill inte påstå att här ifrågasatta omräkningar uteslutande är en kostnadsfråga och att det skulle vara möjligt att höja pensionerna, om det bara funnes pengar till förfogande. Detta är i stället en fråga, som sammanhänger med bedömningen av hur pensionen skall stå i förhållande till lönen. På denna punkt pågår som bekant en utredning, och där kommer man in på frågan om den försäkringstekniska beräkningen och pensionens oantastbarhet. I det sammanhang-

et blir det nog nödvändigt att utforma vissa normer att gå efter. Ju högre pensionen blir, desto högre måste givetvis avgifterna bli, i den mån det skall beräknas avgifter. Den omständigheten att statstjänstemännen f. n. åtnjuter nettolöner innebär ingalunda att de är helt befriade från att bidra till egen pension. Vid en omläggning kan därför nettolönen röna påverkan av hur man beräknar kostnaden. Kostnadsfrågan kommer vi givetvis inte ifrån, utan någon måste ju svara för den, och i dessa fall måste staten skaffa pengarna.

Under behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 191 yttrade herr Svärd, att högerns yrkande gick ut på att den kvot, som staten förfogar över, skall minska. I denna fråga går yrkandena i motsatt riktning, nämligen att staten måste få mera pengar till förfogande för att kunna klara de utgifter som begärs, även om man nu lägger utgifterna på det moraliska planet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 193, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

**Om pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer.**

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 70;  
Nej — 27.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

**Om pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer.**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 194, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Fritjof Thun* m. fl. (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herr *Thapper* m. fl. (II: 108), hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter verkställd utredning, utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer skulle få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernåddes.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 195 och II: 108 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrarna *Karl Andersson* och *Hesselbom*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 195 och II: 108, bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter verkställd utredning, ut-

färda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer skulle få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernåddes.

Herr *FRANZON* (s): Herr talman! I den föreliggande motionen, som nu liksom föregående år har avstyrkts av utskottet, yrkas att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att efter verkställd utredning utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer må få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernås.

Såsom jag nyss nämnde har denna fråga väckts tidigare och senast vid 1952 års riksdag. Statsutskottet ansåg då liksom nu att några rättsliga förpliktelser inte åvilar staten gentemot dessa pensionärer. Vidare har kostnadsskäl ansetts tala mot en likställighet i detta avseende. Förra året gjordes inom utskottet inte någon utredning beträffande huru många pensionärer som skulle beröras i detta fall och inte heller hur stor kostnaden för statsverket skule bli. I motionen i år har vi emellertid hemställt om en utredning i dessa avseenden, och statsutskottet har också framlagt en sådan.

Jag vill i detta sammanhang säga — jag skall inte bli långgrandig — att denna fråga på det sättet är närbesläktad med den fråga, som nyss avgjordes, att de pensionärer vid de enskilda järnvägarna, som har avgått strax innan statens övertagande av järnvägarna, har fått en pension motsvarande 80 procent av den statliga. Om någon har avgått ett halvt år efter statens övertagande av järnvägen har pensionen blivit 90 procent och efter detta halvår har de fått full pension, alltså lika med den statliga. Det är klart att dessa pensionärer har svårt att förstå, att om de avgått någon dag innan statens övertagande av järnvägen skall de ha en mindre pension än efter det att staten övertagit järnvägen.

Det är denna fråga som nu ånyo förts

**Om pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer.**

på tal. Vi anser att rättvis- och billighetskrav talar för att en ändring bör komma till stånd i detta avseende.

Utskottet har som sagt gjort en utredning — den återfinns i utskottsutlåtandet — beträffande hur många av de vid staten övertagna järnvägarna som skulle beröras av en omreglering och vilka kostnader det skulle medföra. Utskottet har därvid kommit fram till att det skulle bli fråga om en utgiftssumma på omkring 3,6 miljoner kronor. Med hänsyn till storleken av detta belopp anser utskottet i år liksom föregående år, att statsfinansiella skäl talar för att motionen skall avslås.

Jag erkänner gärna, herr talman, att summan kan synas ovanligt stor, större än man kanske hade väntat. Men en automatisk minskning av denna utgift kommer väl ändå att ske varje år, kanske varje månad; på det sättet skiljer sig denna utgift från andra, som automatiskt innebär ökade anslag. Dessa pensionärer är till åren komna, och de är inte heller så särskilt många. Då de försvinner som pensionstagare, minskar statens pensionsutgifter. Därför tror jag inte att det skulle vara så riskabelt att ge dem likställighet med sina senare avgångna kamrater. Alla de anställda har kommit i åtnjutande av de statliga löneförmånerna, och det är klart att man frågar sig varför inte statliga förmåner skall utgå när det gäller pensionärerna.

Härtill kommer en sak, som enligt min mening har väsentlig betydelse. De här ifrågavarande pensionärerna har under en lång följd av år på sin ganska ringa lön inbetalt en tämligen stor avgift till de enskilda järnvägarnas pensionskassa. Denna kassa har övertagits av staten, och statsverket har på det sättet tillförts cirka 168 miljoner kronor i fonderade pensionsmedel. Dessa pensionärer anser helt naturligt, att detta är ett skäl som talar för att de bör kunna få lika hög pension som de, som kanske inte erlagt någon pensionsavgift alls eller en mindre sådan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Jag vågar verkligen vädja till kammaren att följa

det förslaget och rösta för reservationen.

Häri instämde herr *Thun, Fritjof* (s).

Herr **NORLING** (k): Herr talman! Jag hade kunnat nöja mig med att instämma i herr Franzons motivering för bifall till den föreliggande reservationen, men jag har begärt ordet i anledning av att Göteborgs stad haft ett särskilt intresse när det gäller pensionärerna vid Bergslagens järnvägar.

Den 21 november 1947 ankom till Göteborgs stadsfullmäktige en skrivelse från dessa pensionärer, där de klagade över att den nya pension de då erhållit innebar en minskning av den utgående pensionen. Detta föranledde stadsfullmäktige och stadskollegiet att i en skrivelse till styrelsen för Bergslagens järnvägar begära sådan omreglering, att pensionerna skulle bli jämförbara med de statliga pensionerna, på det sätt som nu föreslås i reservationen. Sedan dess har åtskilliga skrivelser växlats mellan de berörda instanserna, och bl. a. har stadskollegiet framfört sin syn på denna fråga i sin skrivelse till chefen för finansdepartementet.

Trots allt är grundpensionerna för de pensionärer som överförts från de privata järnvägarna omkring 730 kronor lägre per år än motsvarande statliga pensioner. Dessa pensionärer anser det naturligtvis orättvist att pensioner skall utbetalas enligt så olika grunder, en till statens egna pensionärer och en till pensionärerna vid de privata järnvägar som staten övertagit. Även om en merkostnad för staten kommer att uppstå, har dock dessa pensionärer såsom herr Franzon nämnde satsat omkring 168 miljoner kronor av egna medel till en pensionsfond, som staten fått övertaga i och med att dessa pensionärer övergått till den statliga pensionsformen. Dessa pensionärer anser sig nästan ha en fordran på staten, att åtminstone få den pension som utgår till övriga stats tjänare i motsvarande ställning.

Jag vill, herr talman, instämma i de synpunkter som framförts i motionen och yrka bifall till föreliggande reservation.



**Om pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer.**

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Bara några få ord! Jag kan mycket väl förstå de motiv, som har föranlett herr Franzon att göra den framställning som han här gjort; och jag skall för min del själv stödja hans yrkande. Men jag kan inte underlåta att uttala min förvåning över att han, om han har den inställning till vad som är rättvist och rimligt, som i hans anförande kom till uttryck, då icke ansåg sig böra ge sin anslutning till det yrkande, som motionärerna ställde i den förra frågan när det gällde att skipa en smula rättvisa bl. a. åt Statens järnvägars egna gamla pensionärer.

Vidare skulle jag, herr talman, bara vilja tillägga följande. Jag vet inte, om jag är felaktigt underrättad, men det har sagts mig att även dessa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar — som alltså bara får 80 procent av den eljest utgående pensionen — har fått vidkännas motsvarande avdrag som vi statspensionärer drabbats av med anledning av det beslutade folkpensionstillägget. Jag tycker — jag hoppas att det inte tas illa upp, om jag säger det — att det verkar egendomligt, om man ansett det vara rimligt och kanske nödvändigt att göra dessa beskränningar även för dessa pensionärer, som icke varit statstjänstemän och icke heller uppbär full pension. Jag skulle alltså med detta uttalande och genom att få detta antecknat till protokollet gärna vilja rikta en vördsam vädjan till den det vederbör inom regeringen — kanske är det civilministern — att ta under välvilligt övervägande, huruvida inte här — därest jag har rätt i mitt antagande att avdrag verkställs — en ändring åtminstone på den punkten borde kunna göras. Det bleve då i varje fall någon om också blygsam förbättring för denna grupp av befattningshavare.

Herr SUNDELIN (fp): Herr talman! Denna fråga har behandlats tidigare av riksdagen, senast under förra året. Beslut om pensionsreglering för de pensionärer det här gäller fattades ju vid 1948 års riksdag, och det kanske kan vara skäl i att påpeka — något som också utskot-

tet erinrar — att denna pensionsreglering byggde på ett av järnvägsstyrelsen framlagt förslag, mot vilket Svenska järnvägsmannaförbundet förklarade sig inte ha något att erinra. Vid detta tillfälle uttalades också, att man skulle se till, att dessa pensioner inte vid något tillfälle understeg de pensionsbelopp, som skulle ha tillkommit vederbörande, ifall han stått kvar i den enskilda järnvägens tjänst.

Nu är det klart — jag håller med herr Franzon därom — att här givetvis uppkommer sådana gränsproblem, som består däri, att det för en befattningshavare kan te sig orättvist att han inte skall få uppbära full pension, om han avgått ur tjänst före statens övertagande av den enskilda järnvägen, under det att en, som avgått ur tjänsten något senare, alltså efter det att staten övertagit järnvägen, skall få full pension. Den utredning, som utskottet här har verkställt, ger ju ändock vid handen, att den beslutade pensionsregleringen inte medfört någon försämring för en enda befattningshavare, utan för de allra flesta i varje fall inneburet en förbättring, även med hänsyn tagen till penningvärdesförändringarna. Då riksdagen emellertid så sent som förra året tagit ställning till denna fråga, har utskottet inte kunnat finna några omständigheter föreliggande, som skulle motivera ett ändrat ståndpunktstagande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FRANZON (s): Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr Lundqvist gav mig en fingervisning om vilken ställning jag borde ha tagit i föregående fråga. Jag sade emellertid i mitt anförande att det råder en viss likhet mellan denna fråga och den som vi nys behandlade, åtminstone vad gäller befattningshavarnas avgångstid. Annars har motionerna i föregående ärende större räckvidd än de nu föreliggande.

Som herr Lundqvist kanske märkte, avstod jag från att rösta. Jag har således inte heller tagit ställning emot.

### Om pensionsreglering för de statsövertagna enskilda järnvägarnas pensionärer.

Herr HESSELBOM (s): Herr talman! Eftersom jag har tyckt mig förmärka, att herr talmannen och kammarens ledamöter önskar undvika kvällsplenum, skall jag söka fatta mig kort, även om mycket skulle vara att anföra i denna fråga.

När herr Lundqvist drar en parallell med den senast behandlade frågan, skulle jag gentemot honom vilja säga, att det inte är riktigt samma sak som vi nu diskuterar. Enligt det förut avhandlade förslaget skulle t. ex. en stationskarl, som har avgått med pension före tjänsteförteckningsrevisionen, kunna tillgodoräkna sig en pension på ett löneunderlag, som om jag inte missminner mig, är två lönegrader högre än han nu är berättigad till. Det är inte det som det är fråga om här. Det gäller inte här, om t. ex. en stationskarl, som varit i statens tjänst, skall få sin pension uppräknad, utan här gäller det, om en stationskarl, som varit i enskild tjänst, då han gick i pension, skall få samma pension som en stationskarl som varit i statlig tjänst. Det är därför, herr Lundqvist, nu inte fråga om samma sak.

Jag vill, herr talman, ingalunda bestrida, att dessa pensionärer inte har blivit hyggligt behandlade av staten efter dess övertagande av järnvägarna. De har ingen som helst juridisk rätt att få större pension, och motionärerna har inte heller gjort gällande att så skulle vara fallet. Vad som ligger bakom motionen är billighetsskäl som säger, att det måste vara rätt och rimligt, att om en människa nedlagt arbete i en samhällelig tjänst bör han få samma pension, vare sig företaget ägts av staten eller låt mig säga Göteborgs stad eller enskilda.

De personer, som det här gäller, har som järnvägsmän utfört ett arbete i samhällets tjänst, och vi anser att det är rimligt, att de får tillgodoräkna sig samma pensionsförmåner som tillkommer dem, som haft turen att göra samma tjänst i ett statsägt företag.

Såsom ett litet exempel på hur de nuvarande bestämmelserna verkar, kan jag nämna ett par siffror, som är redovisade i utskottsutlåtandet på s. 10. En banvakt eller en stationskarl, som har fått

pension, innan staten övertog järnvägen, har 732 kronor mindre i årlig pension än han skulle ha fått, om han gått i pension efter statens övertagande av järnvägen. För en lokförare uppgår skillnaden i pension under samma förutsättningar endast till 20 kronor. Det är alltså, herr talman, främst en fråga för de lägsta pensionstagarna, och det styrker mig i min uppfattning, att det skulle vara en gärd av billighet och rättvisa att ge dem samma förmåner som de skulle ha fått, om de blivit pensionerade först efter det staten övertagit järnvägen.

Med denna argumentering vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Franzon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 194, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

**Ang. godkännande av ett dubbelbeskattningsavtal med Danmark.**

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt angående handräckning i skatteärenden, m. m.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 237,

1) godkänna två med propositionen överlämnade, den 27 oktober 1953 undertecknade avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt angående handräckning i skatteärenden jämte till förstnämnda avtal hörande slutprotokoll;

2) antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1953 (nr 293) om särskild sjömansskatt;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, i den mån Kungl. Maj:t förordnade, riksskattenämnden, att därest det för genomförande av ifrågakvarande avtal erfordrades, vidtaga ändringar i verkställda taxeringar, vare sig de avsåge statliga eller kommunala skatter;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde, uppdraga åt riksskattenämnden att övertaga de med tillämpningen av ifrågakvarande avtal sammanhängande arbetsuppgifter, vilkas handläggning eljest skulle ankomma å Kungl. Maj:t; samt

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen anförts under förutsättning av ömsesidighet ingå överenskommelser med främmande makt om särskilda regler för beskattning av studerandes och praktikanter inkomst vid undervisning, utbildning eller praktiktjänstgöring här i riket.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Vid det nordiska rådets sammanträde i Köpenhamn i februari bragtes på tal frågan om tillämpningen av då gällande dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Danmark. Därvid beklagades det, att en svensk vetenskapsman, som blivit kallad till en lärarbefattning i Danmark, trots avtalet fick en extra beskattning på inte mindre än 11 000 danska kronor för en inkomst, som var förvärvad utanför Danmark. Det är uppenbart, att jag därför var intresserad av hur det nya dubbelbeskattningsavtalet skulle komma att verka.

Jag blev först glad, då jag i artikel 9 fann en bestämmelse om att då det gäller inkomst av personligt arbete, skulle denna inkomst beskattas allenast i den av de bägge staterna, där han utövat den verksamhet, från vilken inkomsten härrörde. Jag tänkte, att då är ju saken klar, men när jag läste vidare, upptäckte jag ett slutprotokoll, där det fanns en bestämmelse som gick ut på att den regel som jag nyss redogjorde för, inte utgjorde något hinder för Danmark att beskatta en skattskyldig, som flyttat från Sverige till Danmark, för inkomster av personligt arbete, vilka förvärvats i Sverige före flyttningen. Därmed upphävdes praktiskt taget den principiellt riktiga lösning, som angavs i en artikel i huvudavtalet.

Nu är det lyckligtvis så, att det till detta fogats en bestämmelse om att den högsta finansmyndigheten i Sverige — det blir väl riksskattenämnden — skulle kunna med den danska motsvarande myndigheten träffa särskilda överenskommelser om avvikelser från dessa bestämmelser, när uppenbara orättvisor eljest skulle ske. Jag skulle vilja uttala det önskemålet, att man, om sådana bestämmelser genomförs, försöker träffa en överenskommelse, så att en svensk medborgare i Danmark liksom en dansk medborgare i Sverige icke drabbas av obilliga skatter, beroende på ett dubbelbeskattningsavtal, som, i den form det nu har, inte leder till det åsyftade resultatet.

Det finns ytterligare en ljusglimt i denna sak, nämligen att man i Danmark väntar en ny skattelag. Efter den skattela-

**Om lagstiftning ang. straff för bilstöld m. m.**

gens genomförande skall nya förhandlingar upptagas, varför denna överenskommelse får betraktas som ett provisorium. Jag vill livligt uttala den önskan och förhoppningen, att man vid de nya förhandlingar, som skall tas upp, skall kunna genomföra bestämmelser som praktiskt taget upphäver den dubbelbeskattning, som med nuvarande avtal kan inträffa.

Vi talar så mycket om möjligheterna att upphäva gränserna mellan de nordiska länderna i olika avseenden, och jag förstår då inte, att vi inte för nordiska medborgare, som flyttar från det ena nordiska landet till det andra, skulle kunna tillämpa mindre snäva bestämmelser än dem vi till äventyrs av fiskalska hänsyn är nödsakade att fastställa när det gäller överenskommelser i detta avseende mellan Sverige och andra främmande länder än de nordiska — om vi nu skall använda beteckningen »främmande» för de nordiska länderna.

Det skulle vara synnerligen lyckligt, om den debatt, som togs upp i Köpenhamn i februari, skulle kunna leda till att vi vid de fortsatta förhandlingarna och även vid tillämpningen av denna överenskommelse kunde bortse från alltför snäva fiskalska hänsyn när det gäller nordiska medborgare.

Med detta uttalande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Herlitz* (h).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågakörande betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om pension åt f. städerskan vid riksdagshuset Karin Andersson, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

**Om lagstiftning ang. straff för bilstöld m. m.**

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckta motioner angående skärpt lagstiftning om straff för bilstölder m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 178 i första kammaren av herr *Larsson, Sigfrid*, m. fl. och nr 250 i andra kammaren av herrar *Adolfsson* och *Hansson* i Skegrie. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära dels framläggande av förslag till riksdagen i år eller senast nästa år till lag om straff för bilstölder i enlighet med vad i motionerna anförts och dels stadgande om en förebyggande undervisning i folkskolorna i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 178 och II: 250, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *LARSSON, SIGFRID* (bf): Herr talman! Utskottet är ense med motionärerna om att bilstölderna är en form av brottslighet, som utgör ett allvarligt problem. Motionärerna anser att det är så allvarligt, att det motiverar snara åtgärder från det allmännas sida. Utskottet anser som sagt, att problemet är allvarligt, men utskottet tycker att det räcker att ha det under ständig uppmärksamhet. Ja, det kan man knappast undgå att ha. Så gott som varje dag innehåller tidningarna uppgifter om bilstölder, om vansinnesfärder med de stulna bilarna, om materiella skador till bety-

**Om lagstiftning ang. straff för bilstöld m. m.**

dande belopp och tyvärr ej sällan, och det är det mest beklagansvärda, förlust av människoliv eller lemlästning av människor.

Utskottet söker trösta sig med att tillgreppen av motorfordonen inte ökat i antal under de båda senaste åren. Ja, det är riktigt. Men antalet har inte heller minskat nämnvärt, och de absoluta talen är av en skrämmande storleksordning. Närmare 9 000 fall av motorfordonsstöld, som kommit till polisens kännedom, torde man få räkna med som siffra för år 1953. Detta betyder att årligen i medeltal en motorfordonsägare på 80 får räkna med att få sin bil eller motorcykel olovligt »lånad». När den återfinnes — »återlämnas» är väl inte det rätta uttrycket i det sammanhanget, ty det är väl mera sällan så sker — är den ofta inte mer än en skrothög.

De materiella värden, som årligen går till spillo genom »lån» av bilar och motorcyklar, lär uppgå till 4 à 5 miljoner kronor.

Man frågar sig då, om det i detta läge räcker att med »ständig uppmärksamhet följa problemet». Det förefaller snarare, som om situationen vore sådan, att det krävdes snabba åtgärder från myndigheternas sida.

Sedan dessa motioner väcktes, har straffrättskommittén föreslagit, att vad som nu kallas billån i flertalet fall skall betecknas som bilstöld. Detta är tacknämligt, kanske inte så mycket därför att straffet för att olovandes tillägna sig ett motorfordon därigenom kan skärpas, utan mera därför att det inte är osannolikt att en yngling, som gripes av lockelsen att ta en bil, hesiterar mer, om denna handling betecknas som stöld, än om den endast rubriceras som lån. Det är ju mest ungdomar som olovandes tar motorfordon, och ofta gäller det så unga människor, att straffarbete eller fängelse inte kan komma i fråga. Jag är för min del fullt införstådd med att för ungdomar, som gjort sig skyldiga till brott, är en på ändamålsenligt sätt ordnad skydds-uppfostran betydligt mera ägnad att dana dem till bättre medborgare än ett fängelsestraff. Hela denna organisation

med skyddsuppfostran ligger emellertid för närvarande i stöpsleven. Vi får hoppas, att vi i framtiden skall få en bättre tingens ordning än nu, då enligt vad en tidning skrev i går »polisen tvingas fungera som en parodisk och löjeväckande resetjänst åt samhällets problembarn». Uttalandet är givetvis överdrivet men torde innehålla ändå en kärna av sanning.

Frågan om bilstölderna har sedan 1949 nästan varje år varit uppe i riksdagen. Vilka åtgärder har då vidtagits under dessa fyra år? Såvitt jag vet är det bara en, nämligen en utredning om vilka tekniska åtgärder bilägarna kan företa för att hindra eller försvåra tillgrepp av bilar. Det är givetvis i och för sig mycket tacknämligt att man gör allt vad man kan i den vägen, men frågan är, om det räcker.

Utskottet säger, att det inte vill vara med om att en grupp av unga lagöverträdare — då tänker man väl på billånarna — skall göras till föremål för särskild behandling. Men vore det så alldeles orimligt att man, i avvaktan på slutförandet av det reformarbete som pågår, snabbt utredde frågan, om det inte skulle vara möjligt att genom någon form av provisoriska åtgärder nedbringa billånefrekvensen. Det förefaller vara något gallet med denna fråga här i landet, då en sådan företeelse som dessa bilstölder lär förekomma endast i mycket ringa utsträckning i utlandet.

Nu menar jag inte, att vi skall klanka på ungdomen. Jag har den uppfattningen, och jag har i mitt arbete mycket med ungdom att göra, att ungdomen är utmärkt här i landet och minst lika bra som i utlandet; även om billånen är många och givetvis också antalet billånare är stort, utgör de en försvinnande liten del av ungdomarna i vårt land. Ungdomen i allmänhet är säkert minst lika bekymrad över bilstölderna som vi äldre och fördömer dem sannolikt ofta ännu hårdare än vi gör. Men det kan också hända, att deras bekymmer blandas med förvåning över att de, som har makten, gör så litet för att denna trafik skall upphöra.

**Om lagstiftning ang. straff för bilstöld m. m.**

Utskottet och motionärerna är ense om att detta problem är ett allvarligt problem, och de är uppenbarligen också ense om att åtgärder behöver vidtagas. Motionärerna menar att ett snabbt ingripande av myndigheterna är av nöden. Utskottet hänvisar till ett par eller närmare bestämt tre pågående utredningar, och jag betvivlar inte, att dessa utredningar kan leda till resultat, som kan bli värdefulla för denna frågas lösning. Det är bara så, att det kanske tar åtskilliga år, innan de blir klara, och då händer en hel del under den tiden.

Då utskottets utlåtande är enhälligt och då för övrigt i fråga om målsättningen utskottet uppenbarligen har samma inställning som motionärerna, har jag, herr talman, intet yrkande. Jag vill endast till sist uttala den förhoppningen, att arbetet med de av utskottet omnämnda reformerna måtte framskrida snabbt och ge praktiska resultat, så att motortrafiken, som i våra dagar spelar en så stor roll för alla medborgare i vårt land, skall befrias från den ekonomiska belastning, det obehag och den osäkerhet som billånena eller bilstölderna åstadkommer.

Herr AHLKVIST (s): Herr talman! När motionärernas talesman inte yrkat bifall till motionen, har jag ingen anledning att mera ingående motivera utskottets ståndpunktstagande. Det var emellertid några uttalanden av herr Larsson, som jag inte skall låta stå alldeles oemotsagda.

Herr Larsson underströk vad motionärerna säger, att det praktiskt taget endast är i vårt land som bilstölder förekommer och att detta enligt motionärernas uppfattning skulle bero på att man i andra länder har strängare straff och fastare korrektionsmetoder för denna form av brott. Jag förmodar, att herr Larsson, när han inför kammaren understryker detta, då också undersökt att det verkligen förhåller sig så. Enligt vad utskottet har sig bekant är nämligen det enda utskottet med säkerhet kan säga, att uppgifterna inte är riktiga. Utskottet

har däremot inte kunnat göra en så noggrann undersökning, att utskottet kan säga precis, hur det förhåller sig.

När herr Larsson säger, att utskottet och motionärerna är överens om att åtgärder bör vidtas, är det riktigt. Men när han tillägger, att utskottet hänvisar till pågående utredningar, måste det bero på att han har läst fel i utskottsutlåtandet. Vi hänvisar nämligen inte till någon pågående utredning, utan återger endast vad motionärerna själva säger, att flertalet av dessa brott utförs av underåriga, och det kan följaktligen som regel inte bli tal om fängelse eller straffarbete, utan skyddsuffostrar. I detta hänseende hänvisar utskottet till omorganisationen av denna verksamhet. Utskottet säger, att den beräknas vara färdig i så god tid, att den lag, som riksdagen i detta hänseende antog förra året, skall kunna träda i kraft under nästa år.

När emellertid motionärerna anser skärpta straff och fastare korrektionsmetoder vara det enda sättet att komma till rätta med dessa missförhållanden, är jag inte övertygad om att utskottet är ense med motionärerna. Jag är inte heller helt övertygad om att motionärerna själva tror på detta, ty de fortsätter strax därefter med att nämna andra åtgärder, genom vilka man skulle kunna minska denna brottslighet. När herr Larsson i detta sammanhang hänvisade till att utskottet nämner, att straffrättskommittén i sitt betänkande föreslår, att flertalet av dessa tillgrepp skall kunna bestraffas som stöld, är jag angelägen att påpeka, att utskottet därmed inte på sågot sätt tagit ståndpunkt till kommitténs förslag i detta hänseende. Utskottet väntar med att pröva detta, tills förslaget eventuellt blir föremål för proposition.

Sedan betonar herr Larsson med stor bestämdhet, att här borde vidtas snabba åtgärder. Då måste jag nog efterlysa, vari dessa åtgärder skulle komma att bestå. Herr Larsson säger att statsmakterna inte har gjort någonting, men motionärerna har inte något annat uppslag att komma med än skärpta straff och fastare korrektionsmetoder, samtidigt som man erkänner, att flertalet billånare är under-

**Om lagstiftning ang. straff för bilstöld m. m.**

åriga och följaktligen inte kan ådömas dessa skärpta straff.

Utskottsmajoriteten har nog den uppfattningen, att skyddsuppfostran är det bästa medlet, och när skolorna härför blir helt upphygda med särskilda avdelningar för det svårare klientelet, blir skyddsuppfostran det bästa korrekionsmedlet vid ungdomsbrottslighet, oavsett om ungdomarna stjäla bilar eller begår andra brott. Den uppfattningen delade ju riksdagen för ett år sedan, och jag förmodar att den har samma uppfattning i år.

När herr Larsson anför de där stora talen och nämner att det enda som är gjort är en utredning om möjligheten av att förhindra dessa stölder genom åtgärder från bilägarnas egen sida, så får jag kanske lov — eftersom flertalet motionärer är skåningar — att återge ett referat av en artikel i en malmötidning från den 16 mars detta år. Det heter där: »En påfallande och ganska märklig nedgång i antalet motorfordonsstölder har de senare åren konstaterats hos malmöpolisens. Antalet stölder uppgick sålunda i Malmö sista kvartalet 1951 till 192 och sjönk samma kvartal i fjol till 62. Hittills under första kvartalet i år, som snart gått till ända, har anmälts blott 35 stölder av bilar och motoreyklar.» Tidningen fortsätter: »På försäkringsmannahåll, där man gjort samma iakttagelser, tillskriver man nedgången i antalet fullbordade stölder — försök till stölder förekommer i ungefär oförändrad omfattning — främst den ökade användningen av rattlös, men även propagandan för att bilar aldrig bör lämnas olåsta har haft en gynnsam inverkan.» Jag får säga, att om denna enkla åtgärd har så gynnsamm verkan som detta referat från Malmö visar, är den väsentligt effektivare än de åtgärder som motionärerna ifrågasatt här.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, SIGFRID (bf): Jag skall bara på ett par punkter göra invändningar mot vad herr ordföranden i

första lagutskottet sade. Han förklarade att utskottet inte hänvisat till några utredningar, men det står dock på s. 7 i utlåtandet talat om en omorganisation av ungdomsvårdsskolorna, och det står litet längre ned på samma sida om en översyn av barnavårdslagens bestämmelser, och det blir två utredningar. Den tredje är ju redan färdig, nämligen straffrättskommitténs, men den kom i alla fall efter motionen. Jag har därför räknat det som tre utredningar, och de är omtalade av utskottet.

Jag håller gärna med herr Ahlkvist om att det inte är så lätt att komma med förslag om åtgärder som är lämpliga, men vi har ju bara begärt en utredning. Vi har haft en känsla av att dessa billån fått en sådan omfattning, att man väl kunde göra ett försök. Det är tacknämligt att billånen gått så starkt tillbaka i Skåne. Om jag fattade herr Ahlkvist rätt, beror tillbakagången på att bilägarna där tillämpade säkerhetsföreskrifterna. Men läser vi utskottsbetänkandet, finner vi att under de tre första kvartalen 1953 var antalet billån eller bilstölder i landet närapå exakt detsamma som samma tid i fjol. Där kan man alltså inte utläsa en tillbakagång. Om det varit så stark minskning i de södra delarna av landet, måste det ha varit en ökning i andra delar av landet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner angående förhandlingsrätt för arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för

undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt angående handräckning i skatteärenden, m. m.; och

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

*dels* till riksdagens skrivelse, nr 415, till Konungen angående val av ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse med suppleant;

*dels ock* till riksdagens förordnanden:

nr 416, för herr Nils Walter Sundström att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket; och

nr 417, för herr Elis Wilhelm Håstad att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse.

Anmäldes en av herr *Norling* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Persson, Ola*, undertecknad motion, nr 512, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa ersättningar i anledning av paratyfusedpidemien år 1953.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.40 eftermiddagen.

In fidem

*G. H. Berggren.*